

SURİYELİ SİĞİNMACILAR TÜRKİYE ÖRNEĞİ: KRİZ
YÖNETİMİ VE UYUM POLİTİKALARI

TAMER ZENGİN

MEF ÜNİVERSİTESİ
EYLÜL,2021

MEF ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI GÜVENLİK VE STRATEJİ ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SURİYELİ SİĞINMACILAR TÜRKİYE ÖRNEĞİ: KRİZ
YÖNETİMİ VE UYUM POLİTİKALARI**

TAMER ZENGİN

ORCID NO: 0000-0003-3468-4060

EYLÜL 2021

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Tamer ZENGİN

ÖZ

SURİYELİ SİĞINMACILAR TÜRKİYE ÖRNEĞİ: KRİZ YÖNETİMİ VE UYUM POLİTİKALARI

Tamer Zengin

Uluslararası Güvenlik ve Strateji Çalışmaları Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Evrim GÖRMÜŞ

Eylül 2021, 100 sayfa

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında milyonlarca Suriyelinin komşu ülkelere ve Avrupa'ya kitleler halinde göç etmesi büyük bir krize sebep olmuştur. 2011 senesinden itibaren açık kapı politikası uygulayarak Suriye Arap Cumhuriyeti halkını kabul eden Türkiye, başta Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerle iş birliği içinde uyum politikaları yürüterek geniş kapsamlı bir kriz yönetimi başlatmıştır. Bu çalışma Türkiye örneğinde gerçekleşen sığınmacı krizini ve kriz yönetimine ilişkin uyum politikalarını konu edinmiştir. Çalışmada Suriyeli sığınmacı krizinin yarattığı etkilerin hafifletilmesi için oluşturulan uyum politikaları analiz edilerek sığınmacılara yönelik mevcut uyum politikalarının etki değerlendirmesinin yapılması amaçlanmaktadır. Sığınmacıların entegrasyonunun sağlanması amacıyla oluşturulan uyum politikaları, sığınmacıların doğuştan getirdikleri haklarının korunarak toplum içinde eşit bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için oldukça önemlidir. Literatürde bu konuda yapılacak çalışmalar Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu için atılacak yeni adımlara yol göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye; Türkiye; Sığınmacı; Kriz; Kriz Yönetimi; Uyum Politikaları

ABSTRACT

THE CASE OF SYRIAN REFUGEES IN TURKEY: CRISIS MANAGEMENT AND INTEGRATION POLICIES

Tamer ZENGİN

MA in International Security and Strategic Studies

Thesis Advisor: Asst. Prof. Evrim Görmüş
September 2021, 100 pages

The mass migration of millions of Syrians to neighboring countries and Europe created a major refugee crisis in the aftermath of the Syrian civil war. Turkey accepted Syrians through an open-door policy, and started implementing integration policies to manage the Syrian refugee crisis in cooperation with international organizations, such as the United Nations and the European Union since 2011. This study first aims to analyze Turkey's integration policies, which have been introduced to alleviate the effects of the Syrian refugee crisis, and then seeks to provide an impact analysis of the current integration policies in Turkey. Integration policies are crucial for refugees to retain their innate rights and to continue their lives as respected individuals in society. Further studies on the subject matter are significantly important to guide the development of future integration policies.

Keywords: Syria; Turkey; Refugee; Crisis; Crisis Management; Integration Policies

ÖNSÖZ

Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle yaşanan göç hareketinden en çok etkilenmekte olan ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye’ye kitlesel hareketlerle göç eden Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları Türkiye’nin farklı bölgelerine göç ederek yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedirler. Yaşanan bu göç Türkiye’yi ekonomik, toplumsal, sosyo-kültürel, politik, sağlık, eğitim vb. farklı birçok alanda etkilemiştir. Suriyeli sığınmacı sayısının gün geçtikçe artması Suriyeli vatandaşların Türk toplumu ile entegre bir şekilde yaşaması için farklı alanlarda uyum politikalarının hayata geçirilmesini gerekli kılmıştır. Bu çalışmada Türkiye’deki sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçlerini hızlandırmak amacı ile hayata geçirilen uyum politikaları incelenerek mevcut uyum politikalarının etki değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu tez çalışmasının yazılması sürecinde; çalışma konusunun belirlenmesinde ve tezin her aşamasında bana her daim yol gösteren ve yönlendiren, değerli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Evrim Görmüş’e, tez çalışması süresince her daim verilerinden yararlanmak hususunda yardımlarını esirgemeyen AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) , Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve diğer bütün kamu çalışanlarına ve eğitim-öğretim hayatım boyunca benden maddi, manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyerek her daim yanımda olan değerli aileme ve tez çalışması süresince bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, desteklerini esirgemeyen değerli büyüklerime ve bütün dostlarıma en içten temenni ve duygularıyla teşekkürlerimi sunmak isterim.

Tamer ZENGİN

İstanbul ,2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. MÜLTECİ, Sığınmacı ve Göçmen Kavramları.....	3
2.1. Mülteciler, Sığınmacılar ve Göçmenler	3
2.1.1. Mülteci.....	3
2.1.2. Sığınmacı.....	4
2.1.3. Göçmen	5
2.2. Uluslararası Göç Kategorileri.....	6
2.2.1. Zorunlu Göç	6
2.2.2. Gönüllü Göç	6
2.2.3. Düzenli Göç.....	7
2.2.4. Düzensiz Göç	8
2.2.5. Proaktif Göç	8
2.2.6. Reaktif Göç.....	8
2.3. Dünya’da Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler	10
2.4. Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler	11
2.5. Türkiye’de Mülteci Hakları.....	15
2.6. Suriyeli Sığınmacılar Bağlamında Yapılan Yasal Düzenlemeler ve Anlaşmalar	20
2.6.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Statüsü	20

2.6.2. Geri Kabul Anlaşması	21
3.SURİYELİ SİĞINMACILAR TÜRKİYE ÖRNEĞİ: SURİYELİ SİĞINMACI KRİZİ VE KRİZİN YÖNETİMİ.....	20
3.1. Suriyeli Sığınmacı Krizinin Ortaya Çıkışı ve Krizin Etkilerinin Sığınmacılar Bakımından Değerlendirilmesi	20
3.2. Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler	21
3.2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Genel Görünümü	23
3.2.2. Türkiye’deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.....	23
3.3. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal ve Sosyo-Kültürel Etkileri	24
3.4. Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkileri.....	26
3.5. Suriyeli Sığınmacıların Politik Etkileri	28
3.6. Suriyeli Sığınmacıların Temel Hizmetler Üzerine Etkileri.....	29
4.TÜRKİYE’NİN SURİYELİ SİĞINMACI UYUM (ENTEGRASYON) POLİTİKALARI.....	31
4.1. Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uyum Politikalarının Temel Hukuki Metinleri.....	32
4.1.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği	32
4.1.2. Ev Sahibi Ülke Anlaşması.....	33
4.2. İnsani Güvenlik ve Mülteciler.....	34
4.3. Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uyum (Entegrasyon) Politikalarını Yürüten Aktörler	40
4.3.1. Kamu Kurumu Aktörleri	40
4.3.1.1. AFAD.....	36
4.3.1.2. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	40
4.3.1.3. Sağlık Bakanlığı.....	38
4.3.1.4. Millî Eğitim Bakanlığı	43
4.3.1.5. Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları	39
4.3.2. Hükümet Dışı Yerel ve Ulusal Aktörler	44

4.3.2.1. Sivil Toplum Kuruluşları	44
4.3.3. Uluslararası Aktörler	45
4.3.3.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği	45
4.3.3.2. Uluslararası Göç Örgütü	42
4.3.3.3. Avrupa Birliği	47
4.3.3.4. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)	48
4.3.3.5. BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	44
4.3.4. Yerel Yönetimler	49
4.3.4.1. Büyükşehir İl ve İlçeler.....	49
4.4. Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uyum Politikaları	50
4.4.1. Eğitim	55
4.4.2. Sağlık.....	66
4.4.3. Çalışma (İstihdam)	74
4.4.4. Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık Tartışmaları	80
5.SONUÇ	86
REFERANSLAR	92

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: En Fazla Mülteci-Sığınmacı Barındıran İlk 10 Ülke	10
Tablo 2.2: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerine Göre Türkiye’nin Aldığı Göçler.....	11
Tablo 2.3: Yıllara Göre Türkiye’deki Düzensiz Göçmen Sayısı ve Uyruklara Göre Dağılımı	12
Tablo 3.1: Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Sayısal Veriler.....	22
Tablo 3.2: Suriyeli Sığınmacıların Şehirlere göre Dağılımı (ilk 10 şehir).....	24
Tablo 4.1: “Sosyal Uyum” ve “Toplumsal Bütünleşme” Ekseninde Göç Politikaları	53

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABÖ: Afrika Birliği Örgütü

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

OEP: Ortak Eylem Planı

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

SUT: Sağlık Uygulama Tebliği

TC: Türkiye Cumhuriyeti

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Korum

1.GİRİŞ

Dünyanın farklı bölgelerinde insanların göç hareketlerinde bulundukları görülmektedir. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş Suriye vatandaşlarının Türkiye’ye göç etmesine sebep olmuş ve Göç idaresi Genel Müdürlüğü’nün 28.04.2021 tarihi itibari ile istatistik verileri incelendiğinde “Türkiye’de ‘Geçici Koruma’ kapsamındaki toplam Suriyeli sığınmacı sayısı 3.670.342¹” olarak belirlenmiştir. Yaşanan bu göç; Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye uyum ve entegrasyonları için yeni politika ve uygulamaların belirlenmesini gerekli kılmıştır. Türkiye’nin farklı illerinde yaşayan sığınmacılar; eğitim, sağlık, barınma, istihdam, ekonomik yardım ve uyum çalışmaları kapsamında çeşitli kurumlar tarafından yürütülen sosyal politika ve kriz yönetimi stratejilerinin konusu haline gelmiştir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki varlığı, tüm dünyada olduğu gibi farklı düzeylerde sosyal politikaların üretilmesini zorunlu hale getirmiştir. Kadın ve çocuklara yönelik yapılan acil düzenlemelerin yanı sıra genel olarak sığınmacıların topluma entegrasyonunun sağlanması amacı ile uygulanan politikalar devlet eliyle ya da devlet destekli olarak gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte çeşitli projeler sivil toplum kuruluşları ve dernekler tarafından hayata geçirilmekte ve entegrasyon çalışmaları da yürütülmektedir.

Suriyeli sığınmacılara yönelik mevcut uyum politikalarının etki değerlendirmesinin yapılması daha sonraki yıllarda oluşturulacak yeni politikaların verimli yürütülmesi ve sonuçlanması için önem taşımaktadır. Suriyeli sığınmacılar için Türkiye’de uygulanan mevcut uyum politikalarının incelenmesi; ülke sınırları içinde bulunan Suriye vatandaşlarının yaşam koşulları ve sosyal haklarının iyileştirilmesini sağlayacağı gibi gelecek yıllarda Suriyeli sığınmacılar için yürütülecek entegrasyon çalışmalarının etkinliğini de arttıracak niteliktedir. Sığınmacıların doğuştan getirdikleri haklarının yanı sıra; toplumsal haklarının korunması ve toplum içinde eşit bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri eşit koşullarda eğitim görmeleri ve istihdam edilmeleri ile mümkündür.

¹ Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>], (Son Erişim Tarihi:30.06.2021)

Bu çalışma; Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçlerini hızlandırmak amacı ile hayata geçirilen uyum politikalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde; mülteci, sığınmacı ve göç kavramları incelenerek mülteci ve sığınmacıların Türkiye’deki durumu ve hukuksal hakları hakkında genel bir çerçeve çizilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Suriye krizinin Türkiye’de yarattığı etkiler incelenmiş ve sığınmacılara ait sayısal veriler doğrultusunda Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki genel görünümü ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu için yapılan düzenlemelere odaklanılarak; eğitim, sağlık, çalışma (istihdam) alanlarında sığınmacılar için oluşturulan uyum politikaları ve sonuçları analiz edilmiştir. Bu bölümde ayrıca Türkiye’nin uyguladığı göç ve entegrasyon politikaları çerçevesinde Suriyeli sığınmacılara verilmesi gündeme gelen vatandaşlık tartışmaları da incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise uyum politikalarının etki analizinden elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılarak entegrasyon konusunda atılması gereken adımlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

2.1. Mülteciler, Sığınmacılar ve Göçmenler

Uluslararası hukukta mülteci, göçmen ve sığınmacı terimleri üç farklı statüye işaret etse de kamuoyunda bu kavramlar arasında çoğunlukla doğru bir ayırım yapılamamakta ve bu kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Sıklıkla karıştırılan bu iltica kelimeleri yasal düzenlemeleri ve kavramsal tanımlamaları bakımından farklı anlamlar taşımaktadır.

2.1.1. Mülteci

Herhangi bir ülkeye bir kişinin sığınma talebinde bulunması ve sığınma talebinde bulunulan ülkenin kişinin sığınma talebini kabul etmesinin ardından, o kişi mülteci olarak adlandırılmaktadır. Mültecilik hukuki bir statü olup; mülteci sığınma talebi kabul olan kişidir. Cenevre sözleşmesinin 1'inci maddesine göre, mülteci tanımı ilk olarak şu şekilde yapılmıştır:

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı ,dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan , ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan , oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa mülteci denilmektedir².

Mültecilerin korunmasına yönelik olarak yapılan ilk sözleşme Cenevre Mülteci Sözleşmesi'dir. Sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de düzenlenen BM konferansında onaylanmış ve ilk olarak Danimarka tarafından 4 Kasım 1952 tarihinde kabul edilip 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Cenevre Mülteci Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından da desteklenmektedir.

1951 sözleşmesi, mülteciler ile ilgili ana şartları oluşturmuştur. Sözleşmede yer alan en önemli unsursa “mülteciyi iade etmeme” ilkesidir. Bu ilke ile, özgürlükleri ve canları tehdit altında olan mülteciler, sınır dışı edilememektedir. Bu yüzden, mültecilerin korunmasında öncelikle tüm devletler sorumlu tutulmaktadır. BMMYK

² Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Madde.1.

da devletlerin bu sorumluluklarını yerine getirmeleri için onlara destek olarak, tavsiyelerde bulunmaktadır³.

Mültecilerin hukuki durumuna yönelik imzalanarak 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe giren Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol ise uluslararası mülteci hukuku açısından oldukça önemli bir antlaşmadır. 1967 tarihli protokol ile, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile getirilen coğrafi ve zaman kısıtlaması kaldırılmıştır. Bunların yanı sıra Afrika ülkelerinde “Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi” de, mültecilerin statüsünün korunmasına ilişkin yapılan sözleşmeler arasında yer almaktadır⁴.

ABÖ(Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi ve bu sözleşmenin dışında mültecileri korumak için imzalanan ve bağlayıcılığı olmayan bölgesel bir belge niteliğindeki Cartagena Mülteciler Deklarasyonu gibi farklı sözleşme ve belgelerin mülteci tanımlarının 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan mülteci tanımına göre çok daha kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür

2.1.2. Sığınmacı

Sığınmacı ve mülteci kavramları sıklıkla karıştırılarak birbirinin yerine kullanılan iki kavramdır. Bu iki kavram, aynı veya birbirinden farklı nedenler ile ülkelerini terk etmek mecburiyetinde olan kişiler için kullanılmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların göç etmekteki ilk amaçları; güvenli bir ülkede hayatlarını devam ettirebilme arzusudur. Bu iki kavram birbiri ile ilişkili olsa da hukuki yönden farklı anlamlar taşımaktadır. Göçün zorunlu olduğu hallerde ortaya çıkan sığınmacı ve mülteci kavramları, mevzuatlarda anlamsal olarak birbirlerinden ayrılmışlardır.

Ermumcu’nun belirttiği gibi “Sığınma hakkı ile sığınmacı olmak, hukuki bir statü kazanılmasından çok fiili ve sığınılan ülkenin yasalarından mülteciler gibi

³ BMMYK, [<https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>], (Son Erişim Tarihi:09.02.2021)

⁴ BMMYK, (1998) “Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi”, Sığınma ve Mülteci Konusundaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, BMMYK

yararlanılmasını öngörmeyen kısa süreli bir barınma durumunu ifade etmektedir⁵". Sığınmacılar mültecilerin aksine göç etmiş oldukları ülkenin yasalarından yararlanamamaktadır. Sığınmacı statüsü kısa süreli bir statüdür fakat sığınmacıların statüleri resmi olarak tanınmasa da sığınmacılar menşei oldukları ülkeye zorla geri gönderilemezler ve haklarının korunması gerekmektedir⁶.

1948 yılında yayımlanmış olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14'üncü maddesine bakıldığında, herkesin sığınma talep etme ve sığınma hakkının olduğu belirtilmiştir; fakat sığınmacı kavramına değinilmediği görülmektedir. Benzer şekilde 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde de sığınmacı tanımına yer verilmediği gibi, sığınmacılık kavramından da bahsedilmemiştir. BM bünyesinde 1958 yılında sığınmacı konusu ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmış ve bu çalışmalar sonucunda 14 Aralık 1967 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından "Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi" kabul edilmiş olup bu bildirinin en önemli özelliği Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün hiç değişmemiş olmasıdır.

2.1.3. Göçmen

Mülteci ve sığınmacılardan farklı olarak ekonomik, politik ya da farklı nedenlerle gönüllü olarak ülkesini terk ederek başka bir ülkeye veya kendi ülkesinde başka bir bölgeye yasal veya yasa dışı yollarla göç eden kişiler göçmen olarak nitelendirilmektedir⁷.

Tarihi seyir içerisinde göç olgusu incelendiğinde göçler; bireylerin arzu ve istekleri doğrultusunda gerçekleşip gerçekleşmemesine yani oluşum nedenlerine göre; zorunlu veya gönüllü, sürelerine göre; sürekli veya mevsimlik(geçici) mesafelerine göre; iç göç veya dış göç olarak çeşitlendirilmektedir⁸. Göç kavramı ele alınırken göz önünde bulundurulması gereken ana faktörler hiç şüphesiz gerçekleştirilen göçlerin gönüllü

⁵ ERMUMCU Senem, "Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı", Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt.4, Sayı.2, Denizli 2013, s. 65.

⁶ Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Madde.33.

⁷ YERLİ Gülbaşak, "Türkiye'de Göç ve Mülteci Konusunda Yapılmış Lisansüstü Akademik Faaliyetler Üzerine Bir İnceleme", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 11, Sayı. 57, Sakarya 2018, s. 348.

⁸ Göç Çeşitleri, [https://goc-cesitleri.nedir.org/], (Son Erişim Tarihi: 21.02.2021)

veya zorunlu yapıma durumlarıdır. İnsanların bulundukları alanı kendi istek ve arzuları ile terk ederek ülke içinde başka bir bölgeye veya yaşamış olduğu ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye göç etmesi gönüllü göç, bulundukları alanı kendi iradeleri dışında terk ederek göç etmek durumunda olması ise zorunlu göç olarak adlandırılmaktadır⁹. Nitekim insanların daha iyi bir yaşam standardına kavuşmak, daha iyi bir eğitim almak ve daha iyi koşullarda bir işe sahip olmak isteği gibi durumlar bireyleri gönüllü göçe iten sebepler iken; savaşlar, doğal afetler, dini, siyasi ve etnik baskılar gibi etkenler ise bireyleri zorunlu göçe iten sebeplerdir.

2.2. Uluslararası Göç Kategorileri

2.2.1. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, kişilerin kendi istek ve iradeleri dışında farklı sebepler altında yaşamış oldukları yerlerden ayrılmalarını ifade etmektedir. İnsanları zorunlu göçe iten nedenler; mülk kaybı, yaşam standartlarının düşmesi, doğal afetler, mevcut savaş nedenleri gibi faktörlerle devletin halkını zorlamasıdır. Zorunlu göç içinde değerlendirilen diğer bir göç hareketi ise; karşılıklı yapılan göç(mübadele) olarak görülmektedir. Bu göç hareketi, ülkenin kendi sınırları içerisinde azınlık halde bulunan halkın yapılan karşılıklı anlaşmalar ile kendi devletlerine gönderilmeleridir¹⁰.

Yüceşahin ve Özgür'e göre; nüfusun yoğun bir biçimde yerinden edilmesi, küreselleşen dünya düzeninde, bütün bölgelerin istikrarını ve güvenlik durumunu etkileyen bir konu haline gelmeye başlamıştır¹¹. Bu nedenle zorunlu yerinden edilmeler (forced displacements) günümüz dünyasında pek çok disipline mensup olan araştırmacıların ilgisini çeken önemli konulardan biridir. Zorunlu olarak göç etmekten başka çaresi olmayan insanların, gönüllü olarak göç eden insanlara göre farklı özellikleri bulunmaktadır. Bu kişilerin en büyük amacı; hayati bir tehlikenin yaşanmadığı güvenli ortamlarda yaşamlarını sürdürebilmektir. Belirsizliğin olduğu gelecek insanların göç etme nedenlerinden birisidir ve gelecek kaygısı kişileri

⁹ Göç Çeşitleri, [https://goc-cesitleri.nedir.org/], (Son Erişim Tarihi: 21.02.2021)

¹⁰ SEPETÇİOĞLU Tuncay Ercan, "İki Tarihsel 'Eski' Kavram, Bir Sosyo-Kültürel 'Yeni' Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?" Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2014, s.53.

¹¹ YÜCEŞAHİN M. Murat, ÖZGÜR E. Murat, "Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü", Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt.4, Sayı. 2, Ankara 2006, s. 16.

psikolojik olarak etkileyebilir. Bu nedenle sığınmacı ya da mültecilerin göç etmiş oldukları yerlerde karşılaşmış oldukları koşullar onları daha zor bir duruma sokabilmektedir¹². Bu göçmenler yeni yaşadıkları yerlerde beslenme, eğitim, yeni iş bulma ve konut koşullarını karşılamada zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

2.2.2. Gönüllü Göç

Mücbir sebep veya sebepler ile ortaya çıkan zorunlu göçün aksine gönüllü göç; bireylerin kendi ya da mensubu oldukları ailelerin çıkarlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirdikleri göç çeşididir. Uluslararası Göç Örgütü'nün yaptığı tanımda zorunlu ve gönüllü göç arasındaki temel fark bireyin gönüllü göçü öz iradesi ile tercih etmesidir. Gönüllü göç bireylerin kendi istekleri dâhilinde gerçekleşiyor olsa da bireyleri göç etmeye iten bazı zorlayıcı etkenlerin bulunduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Bu zorlayıcı nedenler iş olanaklarının yetersizliği, maddi zorluklar olarak sıralanabilmekle birlikte gönüllü göç kapsamında bireylerin içinde bulundukları düzenden daha yüksek bir refah seviyesine erişme hedefleri de itici etkenlerden biri olarak gösterilebilir¹³.

Gönüllü göç kategorisinde değerlendirilebilecek bir diğer insani hareketlilik olarak karma göç hareketleri ele alınabilir. Farklı profillere sahip göçmenler (sığınmacılar dâhil olmak üzere) karmaşık nüfus hareketliliğine neden olmaktadır. Sığınmacılar, beyin göçü gerçekleştiren göçmenler vb. göçmen grupları gönüllü göç kapsamında nüfus hareketliliği yaratmaktadırlar.

2.2.3. Düzenli Göç

Yasalara uygun şekilde belirli çalışma ve/veya oturma izinleri alınarak gerçekleştirilen göç türleri düzenli göçler olarak ele alınmaktadır. Belirli temel amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen düzenli göçler; yaşam, eğitim ve çalışma önceliklidir. Düzenli

¹² AKINCI Buket, NERGİZ Ercan, GEDİK Ercan, “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.2., Sayı.1. ,2015, Ss.63.

¹³ BAĞLI Mazhar, ERKAN Rüstem, “Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt.22., Sayı.1., 2005, s.105-124

göçmenleri oluşturan gruplar, hangi amaçla göç hareketinde bulunuyorsa o amaca yönelik bütün yasal prosedürleri tamamlayarak hareket etmektedirler¹⁴.

2.2.4. Düzensiz Göç

Ülkeler arasındaki insani hareketliliklerde göç eden bireylerin konumları göç edilecek hedef ülkenin yasal mevzuatlarına göre belirlenmekte ve tasnif edilmektedir. Hedef ülkenin, ülkeye giriş, oturma ve çalışma ile ilgili düzenleme ve uygulamaları göç eden bireylerin yasal konumlarını belirlemektedir. Göç edilen ülke içinde yapılan faaliyetlere bağlı olarak gerekli izinlere sahip olmayan göçmenlerin gerçekleştirdikleri göç hareketleri düzensiz göç olarak nitelendirilmektedir.

Düzensiz göç hareketleri üç temel şekilde gerçekleştirilmektedir: 1) Sınır kontrollerini aşırp sahte giriş belgeleri ile ülkeye izinsiz girişin yapılması, 2) Ülkeye yasal şekilde giriş yapıp kendilerine tanınan vize süresi dolmasına rağmen göç edilen ülkede yasa dışı kalınması, 3) Yasal giriş, oturma ve çalışma izinlerine sahip olunmasına rağmen yasal konumlarına aykırı faaliyetlerde bulunulması¹⁵.

Düzensiz göçün dünya genelindeki yoğunluğu; kavram ile ilgili araştırmaların sayısının da artmasına neden olmuştur. Bununla birlikte literatürde düzensiz göç ile ilgili tanımların belirsizliği dikkat çekmektedir. Düzensiz göçün farklı şekilleri bulunmakta ve kayıt dışı göçmenlerin bu konudaki statüleri sık sık değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle düzensiz göç tanımı ile ilgili literatürde bir kavram kargaşası bulunduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

2.2.5. Proaktif Göç

Proaktif göç yaklaşımı; bir ülkenin göç gerçekleşmeden önce oluşabilecek durumları önceden hesaplayarak gerçekleştirdiği göç politikalarını kapsamaktadır. Richmond; “gönüllü ve zorunlu göç arasındaki ikilime karşı çıkarak konunun ‘proaktif’ ve

¹⁴ T.C Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, GÖÇ Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ss.11-12

¹⁵ T.C Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, GÖÇ Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ss.13-14

‘reaktif’ göç arasındaki bir süreç olarak görülmesi gerektiğini savunur¹⁶”. Göç etmeye karar veren bireyler, proaktif bir karar verme sürecinde iken ekonomik kaygılar taşıyabilmekte ve bu kaygılar çerçevesinde göç etmeyi düşündükleri hedef ülke ile ilgili değerlendirmelerde bulunabilme şansına sahip olabilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında proaktif göç ekonomik ve psikolojik açıdan göç sürecine alışma fırsatının bulunduğu bir göç türüdür¹⁷.

2.2.6. Reaktif Göç

Reaktif göç; proaktif göçten farklı olarak önceden belirli bir planlama gerektirmeyen göç çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Reaktif göçü tetikleyen ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel, güvenlik, askeri vb. etmenler ve başka bir kriz durumu söz konusudur. Uluslararası gerçekleşen reaktif bir göç hareketliliğinde göç edilecek hedef ülke seçimi genel olarak en yakında olan güvenli ülke olmakla birlikte, çoğu zaman hedef ülkede kalma süresini göç edecek bireyin yaşadığı kaynak ülkedeki kriz durumunun süresi belirlemektedir¹⁸.

Reaktif göç türü kaynak ülkedeki krize karşı verilen bir tepki olarak düşünülebilir. Reaktif göçmenler, Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi ile belirlenen mülteci tanımını karşılayan bireylerdir, yani yargılanma veya yaşadıkları ülkeye geri dönmek konusunda gerçek bir kaygı durumu olan, savaş, güvenlik, ekonomik çöküntü ve felaketler gibi krizler sonucunda göç eden kişilerdir. Bu tanıma bakılarak proaktif göç için ekonomik oryantasyonlu roller biçilirken, reaktif göçe BM Cenevre Sözleşmesi’nin mülteci tanımını karşılayan durumların dahil edilmesi bu durumu açıklar niteliktedir¹⁹.

¹⁶ Journal of Ethnic and Migration Studies dergisinde Oliver Bakawell tarafından yayımlanan çalışmanın Türkçe çevirisi olan “Göç Kuramında Yapı ve Fail Kavramları Üzerine Bazı Görüşler” isimli çalışma, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.1., Sayı.2., Ss.205.

¹⁷ KUŞ Oğuz, Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkilerin Rolü, Doktora Tezi, 2019 s.81

¹⁸ A.g.e. s.81

¹⁹ KUŞ Oğuz, Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkilerin Rolü, Doktora Tezi, 2019 s.83

Türkiye'ye 2011 yılından itibaren kitlesel hareketlerle yoğun bir şekilde göç eden Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları başlangıçta kalıcı olarak düşünülmemiş ve kısa bir süre sonra ülkelerine geri dönecekleri düşünülmüştür; fakat sürecin uzaması ve Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması Suriyelilerin yasal bir statü kapsamında değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda ülkemizde bulunan Suriyeliler “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile ülkemizde geçici korunan sığınmacı statüsüne alınmışlar ve bu kapsamda belirli haklardan faydalanmışlardır. Türkiye, Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlama ile kabul etmiştir ve bu kapsamda Avrupa dışından gelen kişileri mülteci statüsü kapsamında değerlendirmede için ülkemizde bulunan Suriyeliler sığınmacı kategorisinde değerlendirilmişlerdir.

2.3. Dünya’da Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

Göç, insanlık tarihinde farklı nedenler ve amaçlar ile çeşitli toplumlarda görülmüştür. IV. yüzyılın orta döneminde yaşanan Kavimler Göçü insanlık tarihindeki ilk kitlesel göç örneği olarak kabul edilmektedir. Cermen kavimlerinin, yaşadıkları coğrafyadan batıya doğru kitlesel bir hareket gerçekleştirmesi sonucu Avrupa Kıtasının günümüzdeki dinamikleri oluşmuştur.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından her yıl yayımlanan Küresel Eğilimler raporuna göre 2011 yılının sonunda dünyada 42,5 milyon kişi yerinden edilmiş ve bu sayı 2012 itibari ile 45,1 milyonu aşmıştır. Dünyada farklı sebeplerle yerinden edilen insan sayısı her geçen yıl artış göstermiş ve rapora göre 2019 yılında 79 milyon 500 bin kişinin savaş, çatışma vb. nedenlerle ülkesini terk ettiği belirtilmiştir. 2020 yılına gelindiğinde ise dünya genelinde 84,1 milyon kişinin yerinden edildiği görülmektedir. Ayrıca raporda 1990’lı yıllarda her yıl ortalama 1,5 milyon kişinin sonradan terk ettiği ülkesine geri döndüğü fakat son on yılda ülkesine geri dönen mültecilerin sayısının 400 binin altında olduğu belirtilmiştir²⁰.

2020 yılı itibari ile en fazla mülteci-sığınmacı barındıran ilk 10 ülke Tablo 1’de sıralanmıştır.

²⁰ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Küresel Eğilimler Raporu, <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/>

Tablo 2.1:En Fazla Mülteci-Sığınmacı Barındıran İlk 10 Ülke

Sıra	Ülke	Mülteci-Sığınmacı Sayısı
1	Türkiye	3.800.000
2	Kolombiya	1.700.000
3	Almanya	1.400.000
4	Pakistan	1.400.000
5	Uganda	1.400.000
6	ABD	1.300.000
7	Peru	1.000.000
8	Sudan	1.000.000
9	Lübnan	900.000
19	Bangladeş	900.000

Kaynak²¹ BMMYK 2020 Mülteciler Raporu, [<https://www.unhcr.org/tr/>]

2.4. Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

Türkiye uzun bir süre göç veren ve iş gücü sağlayan ülke durumundayken 1980’li yıllardan itibaren kitlesel göç alan ev sahibi ülke konumuna gelmiştir. Türkiye tarihinde geçmişten günümüze büyük göç hareketleri farklı uyrukları kapsayan göç dalgaları ile görülmüştür²².

Tablo 2.2:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerine Göre Türkiye’nin Aldığı Göçler

Yıl	Uyruk	Sayı
1922-1938	Yunanistan	384.000
1923-1945	Balkanlar	800.000
1933-1945	Almanya	800
1988	Irak	51.542
1989	Bulgaristan	345.000
1991	Irak	467.489
1992-1998	Bosna	20.000
1999	Kosova	17.746
2001	Makedonya	10.500
2011-2019	Suriye	3,6 milyon

Kaynak²³<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> kaynağından 10.03.2021 tarihinde erişilmiştir.

Göçün Türkiye ile olan ilişkisi kavramsal çerçevede ele alındığında Osmanlı’dan günümüz Türkiye’sine göç faktörünü şekillendiren etmenlerden birinin de İskân

²¹ BMMYK , 2020 Mülteciler Raporu, [<https://www.unhcr.org/tr/>]

²² AKDOĞAN Muzaffer, “Avrupa Birliği’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi” Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi, 2018, s.48-75.

²³ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>], (Son Erişim Tarihi:10.03.2021)

politikası olduğu anlaşılabacaktır. Türk mevzuatında mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren düzenlemeleri kapsamlı bir şekilde ele alan ilk belge olarak 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu’nu göstermek mümkündür. Kanunda esas teşkil eden nokta göçmenler olmakla birlikte bazı kısımlarda mültecilere ilişkin hükümlerden bahsedilmektedir. Türkiye’ye yapılacak sığınma ve göç hareketleri, göç eden bireylerin iskân durumları kanunda ele alınan noktalar olup İskân Kanunu mülteci bireyleri mücbir sebeplerden dolayı ülkemize geçici olarak sığınan kişiler olarak tanımlamaktadır.

Göç faktörünün üzerinde etkili olan iskân kurumunun başlıca uygulama araçlarının “sürgün”, “şenlendirme”, “yerleştirme” olduğunu söylemek mümkündür. İnsan-toprak ilişkisini devlet adına düzenleyen bu araçlar “zorunlu göçün” değişik türleridir²⁴.

Türkiye’de göçün geçmiş tarihine bakıldığında özellikle Cumhuriyetin ilanı ile bu dönemde Türkiye’den dış göçle gidenler veya ülkemize gelenler geride bıraktıkları ile uzun bir süre ilişki kuramamışlar ve büyük kitlesel yer değiştirmeler yaşanmıştır. Türkiye’nin göç tarihi incelendiğinde mücbir sebeplerle yapılan bu kitlesel yer değiştirmeler kendilerini sürekli olarak göçmen hisseden “diaspora” gruplarının oluşmasına neden olmuştur. Nitekim Balkanlar ya da Kafkasya’dan Türkiye’ye gelen veyahut Türkiye’den göç eden Rum ve Ermeni göçmenler uzun yıllar “diaspora” kimliği altında bu travmatik duyguyu yaşamak zorunda kalmışlardır²⁵.

Ulus-devlet oluşum süreçlerinde veya “iç mekân vatanlaşması” denilen göçün uluslaşması sürecinde sınır politikası, göç politikası ve yerleştirme politikalarının önemli etkileri olmuştur. Sınır politikası sadece coğrafi sınırların değil aynı zamanda sosyal ve siyasal sınırların da çizilmesi anlamına gelmektedir. Sınırların kime açılacağı, kime kapanacağı, kimin vatandaşı, kimin yabancı sayılacağı kimin nereye ve ne şekilde yerleştirileceği gibi kararlar göç olgusu incelendiğinde uluslaşma açısından son derece büyük bir öneme sahiptir. Ulus-devlet sınırlarıyla “iç göç-dış

²⁴ ERDER Sema, “Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye:Türkiye’de Değişen İskan Politikaları”, 2018 , İstanbul, Ss.27

²⁵ ERDER Sema “Zorla Yerleştirmeden Yerşnden Etmeye:Türkiye’de Değişen İskan Politikaları”,2018, İstanbul, Ss.75

göç” ayrımı ortaya çıkmış ve yapılan dış göçler ulus-devletin olduğu kadar uluslararası aktörlerin de etkili olduğu bir olgu haline gelmiştir²⁶.

Türkiye’de mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin tarihine bakıldığında iskân politikasının Türkiye’deki göç olgusu üzerindeki etkisi anlaşılabacaktır, nitekim 1923 tarihinde yayımlanan İskân Tarihçesi adlı raporda 1923-1929 yılları arasında Türkiye’ye kabul edilen mübadiller, mübadil olmayan muhacirler ve mültecilerle ilgili hukuksal düzenlemeler ve yapılan yardımlarla ilgili ayrıntılı bilgi yer almaktadır. Bu rapora göre iskân kapsamına girenlerin sayısı 742.000’dir. Aynı raporda yer alan bilgilere göre Yunanistan’dan gelen mübadil sayısı 395.000 olup 1913 İstanbul Anlaşması ve 1923 Lozan Anlaşması kapsamında ülkemizden ayrılan Bulgar ve Rum toplam mübadil sayısının ise 1,5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir²⁷. Açıklanan verilere bakıldığında Türkiye’nin göç tarihinde iskân politikasının önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye’nin göç politikasında önemli bir yere sahip olan İskân Kanunu ilk olarak 1923 yılında çıkarılmış olup sadece sürgün ve göçebe bireylerin iskânını ele almaktadır. 1926 yılında çıkarılan 885 sayılı İskân Kanunu ise mübadillere yönelik maddeler içermektedir. 1934 yılında çıkarılan ve iskân politikasına yönelik en kapsamlı düzenleyici ilk belge olarak ele alınabilecek olan 2510 sayılı İskân Kanunu ise daha önce çıkarılan İskân yasalarının devamı niteliğinde olmuştur. 2510 sayılı İskân Kanunu ile Türkiye’ye gelen mülteci, muhacir ve mübadiller boş olan tarım arazilerine yerleştirilerek üretim yapmaları ve üretken olmaları sağlanacak hem de doğu bölgesindeki aşiretler yerleşik hale getirilerek burada tehcir ve diğer sebeplerle boşalan arazilere yerleştirilmeleri sağlanacaktır²⁸.

²⁶ ERDER Sema “Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye: Türkiye’de Değişen İskân Politikaları”,2018, İstanbul, Ss.79

²⁷ ERDER Sema “Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye: Türkiye’de Değişen İskân Politikaları”,2018, İstanbul, Ss.80-81

²⁸ ERDER Sema “Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye: Türkiye’de Değişen İskân Politikaları”,2018, İstanbul, Ss.114-115

2000’li yıllara gelindiğinde ulusal kimlikle ilgili tartışmalar, toprak meselesi, etnik ayrımcılık, muhacir, mübadile uğrayan kişiler, mülteci, sığınmacı ve göçmenler, toprak reformu, insan hakları, vatandaşlık hakları, toplumsal eşitsizlik vb. birçok bağlantılı konuda geçmişten günümüze iskân politikasının etkisini görmenin mümkün olduğunu ve Türkiye’deki göç politikasına şekil vermiş ana unsurlardan birinin İskân Kanunu çerçevesinden ele alındığını söylemek doğru olacaktır.

Yakın zamanda yaşanan bölgesel olaylar, Türkiye'nin çatışma, yoksulluk ve felaketlerden kaçan insanlar için giderek önemli bir varış noktası ve geçiş ülkesi haline gelmesine neden olmuştur.2015 yılının sonlarına gelindiğinde başta Suriyeliler, Iraklılar ve Afganlar olmak üzere 2,5 milyondan fazla insan Türkiye’de geçici koruma veya sığınma talebinde bulunmuş ve bu durum Türkiye’yi İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşanan en büyük insani hareketliliğin merkezinde konumlandırmıştır. Artan göçmen ve sığınmacı sayısı; göç yönetimi stratejileri, insani yardım ve göçmen koruma ve yardımı gibi konularda ek zorluklara yol açmaktadır²⁹.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) raporuna göre, Türkiye dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülkedir. Nitekim 2011 yılı itibari ile açık kapı politikası uygulayarak Suriye Arap Cumhuriyeti halkını kabul eden Türkiye’nin bu durumu BMMYK raporunu doğrular niteliktedir. Düzenli ve kayıt altında bulunan sığınmacılar ve göçmenler dışında farklı uyruklardan düzensiz kayıt dışı göçmenler de Türkiye’deki hareketliliğin dinamikleri arasındadır. Tablo 3 kapsamında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı ve uyruklara göre dağılımı belirtilmiştir.

²⁹ Uluslararası Göç Örgütü, [<https://www.iom.int/countries/turkey>], (Son Erişim Tarihi:10.03.2021)

Tablo 2.3:Yıllara Göre Türkiye’deki Düzensiz Göçmen Sayısı ve Uyruklara Göre Dağılımı

	Irak	Afganistan	Pakistan	Suriye	Filistin	Myanmar	İran	Diğer
2014	1.728	12.248	2.350	24.984	508	6.425	626	9.778
2015	7.247	35.921	3.792	73.422	615	5.464	1.978	18.046
2016	30.947	31.360	19.317	69.755	365	1.169	1.817	19.736
2017	18.488	45.259	30.337	50.217	832	374	2.707	27.538
2018	17.629	100.841	50.438	34.053	10.545	378	4.066	50.053
2019	8.724	125.111	45.328	31.912	8.468	160	5.710	58.515
2020	3.836	50.161	13.487	17.562	2.059	104	3.562	30.335

Kaynak³⁰: Göç İdaresi, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> sayfasından 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.

2.5. Türkiye’de Mülteci Hakları

Barındırmış olduğu mülteci ve sığınmacı sayısı dünya ortalamasının üzerinde olan Türkiye’de, iç hukukta mülteci hukukunun oluşumu çok yenidir. Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne 1961 tarihinde taraf olmuştur. Ardından 1968 yılında Cenevre Sözleşmesi’nin kapsamını genişleten protokolü de kabul etmiştir. Bununla birlikte Türkiye sözleşmeyi kabul ederken “coğrafi sınırlama” şerhi koymuştur³¹.

“Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” in 3. Maddesine göre mülteci şu şekilde tarif edilmiştir:

³⁰ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, düzensiz göç istatistikleri, [https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler], (Son Erişim Tarihi: 15.03.2021)

³¹ KARA Polat, KORKUT Recep, “Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler”, Türk İdare Dergisi 467.1, 2010 153-162.

Mülteci, “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıya denir³²”.

Türkiye’nin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi kapsamında belirttiği coğrafi çekinceye dolaylı, Avrupa Konseyi üye ülkeleri haricinde gelen sığınmacı bireylere mülteci statüsü verme yükümlülüğü yoktur. Avrupa vatandaşı olmayan kişiler Türkiye’de ancak geçici süre ile sığınabilmektedir. Uluslararası korumaya gerek duyduğu kabul edilen sığınmacılara ise ‘bir başka ülkeden sığınma talebinde bulunma izni’ verilmektedir. Avrupalı olmayan sığınmacıların bir başka ülkede sığınma hakkı aramak üzere oturma izni talebinde bulunmak için yerel idareye başvurusu ve aynı zamanda BMMYK’ya kayıt yaptırması gerekmektedir³³. Kaydı alınmış sığınma talebinde bulunan kişilere kimlik kartı verilmekte ve geçici oturma izni sağlanmaktadır.

Coğrafi sınırlamaya yönelik sözleşmeye dâhil edilen şerh; sığınma ve sığınmacıların durumunu, göçmen siyasetini ve uygulamalarını şekillendirmiştir. Türkiye; mültecilik konusunda 1994 yılına dek uluslararası sözleşmeler dışında hukuksal normlar açısından yetersiz kalmıştır. Özellikle 1991 yılındaki Körfez Savaşı’ndan sonra Türkiye’ye yönelik göçler Türkiye’nin mülteci-sığınmacı konusunda mevzuattaki boşluğu doldurma gereksinimine neden olmuştur ve bu bağlamda Türkiye mevzuatta olan boşluğu 1994 yılında yayımlanan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile gidermeye çalışmıştır. Bu yönetmeliğe göre Avrupa’dan gelenler “mülteci” Avrupa dışından gelenler ise “sığınmacı” olarak kabul edilmiştir. Ancak bu yönetmelik, sığınmacı

³² 14.09.1994yerli tarih ve 22127 sayılı İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde.3.

³³ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Küresel Eğilimler Raporu, <https://www.unhcr.org/flagship->

bireylerin temel insani haklarına ilişkin herhangi bir atıf içermediği gibi, sığınmacıların uluslararası koruma başvurusu yapmalarına ilişkin olarak sert kanuni hükümler oluşturmuş ve mezkûr yönetmelikte yine oldukça önem arz eden “geri göndermeme yasağı” ile “alıkonulmaya” ilişkin herhangi bir madde tanzim edilmemiştir.

“Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”in yürürlükte olduğu süreç içerisinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sığınmacı ve mültecilere karşı sergilenen tavır ile ilgili görülen birçok davada Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 3, 5 ve 13’üncü maddelerini ihlal ettiğine karar vermiştir³⁴.

Türkiye’ye yönelik gerçekleşen yoğun göç hareketliliği, 2011 yılında Suriye’de gerçekleşen sıcak çatışmaların akabinde Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının Türkiye’ye kitlesel akınları ile Türkiye’deki insani hareketliliği en üst seviyelere çıkarmış ve ülkemizdeki Suriyeli sayısı 2011 tarihinden itibaren hızlı bir şekilde artmıştır. Bütün bu süreçler değerlendirildiğinde; Türkiye’ye yönelik mülteci-sığınmacı hareketleri, artan sığınmacı başvuruları, Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci sonrasında Türkiye’nin göç ve sığınma rejimini AB ile uyumlaştırma girişimleri, kurumsallaşma çalışmaları ve Türkiye’ye açılan davalar vb. gelişmeler neticesinde Türkiye’de bu insani hareketliliğe yönelik olarak oldukça kapsamlı bir yasal dayanak oluşturulması gerekliliği bir şart halini almıştır. Bu bağlamda 04.04.2013 tarihinde mecliste kabul edildikten sonra, 11.04.2013 tarihinde “Resmî Gazete” de yayımlanarak yürürlüğe giren “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ise mülteci ve sığınmacıların korunması adına kapsamlı bir çerçeve oluşturmuştur. Kanun kapsamında; yabancıların Türkiye’ye girişleri ve buna ilişkin vize alma zorunlulukları, ikamet izni, vatansızların ve mültecilerin hukuki durumu, Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulanmasına ilişkin hususlar ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün teşkilat yapısına dair konular düzenlenerek tek bir mevzuat altında toplanmıştır. Türkiye’de “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kapsamında çıkarılan “Geçici Koruma

³⁴ GÜNER ÖZKERİM Neslihan, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.2, Sayı.2,2016

Yönetmeliği” ile sığınmacılar “Geçici Koruma Statüsü” kapsamında değerlendirilmiştir.

“Geçici Koruma Statüsü” YUKK’un 91’inci Maddesine göre; kitlesel olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancıların uluslararası koruma ihtiyaçlarının sağlanması için acil çözümler bulmak üzere geliştirilen korumayı ifade etmektedir. İçerik olarak ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine riayet ve temel ihtiyaçların karşılanması unsurlarından oluşmaktadır³⁵”.

“Geçici Koruma Yönetmeliği” incelendiğinde amaç ve kapsamın 1. Maddede şu şekilde belirtildiği görülmektedir:

Bu yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı *“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”* nun 91’inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınmayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri, ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir³⁶.

Yönetmeliğin 7. Maddesi ise geçici korumanın kapsamını ayrıntılı bir biçimde belirlemektedir. Söz konusu madde ise aşağıdaki gibidir:

(1) Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır. (2) Geçici koruma, Cumhurbaşkanı tarafından aksi kararlaştırılmadıkça, geçici koruma ilanının geçerliliğinden önce, geçici koruma ilanına esas teşkil eden olayların olduğu ülkeden veya bölgeden ülkemize gelmiş olanları kapsamaz. (3) Geçici korunanlar, Kanuna göre belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmaz³⁷.

³⁵ ÇİÇEKLİ Bülent, “Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar”, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013

³⁶ 13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.1.

³⁷ 13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.7.

Geçici koruma (temporary protection) terimi, herhangi bir uluslararası sözleşmede tanımlanan bir terim olmamıştır. Bununla birlikte bu terim günümüz uygulamasında, sıklıkla kitlesel hareket durumlarında, acil korunma ihtiyacını karşılamak için sağlanan istisnâ ve geçici süreli korumayı nitelemek amacı ile kullanılmaktadır. Genel bir ifade ile korunma; korunma ihtiyacı içerisinde yer alan kitleyi oluşturan acil korunma arayışındaki yabancı bireyler, koru(n)madan kastedilenin ise bu bireylerin menşei devletlerinden farklı bir devlet tarafından güvenliklerinin sağlanması ile barınma ve temel ihtiyaçlarının/haklarının karşılanması; bu bireylerin uluslararası korumaya ulaştırılması olduğu belirtilebilir³⁸.

Bununla birlikte geçici korunmanın sona ermesi bakanlık teklifi ile cumhurbaşkanlığı tarafından verilebilmektedir. Aynı zamanda bireylerin ülkelerine dönmesi veya bireysel olarak korunmanın sona ermesini talep etmeleri de geçici korumayı sona erdiren durumlar arasında yer almaktadır.

Uluslararası koruma başvurularına ilişkin yetkinin 2018 yılı itibari ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından BMMYK’ dan tümüyle devralınmasının ardından kayıtlarda ve uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesinde ciddi gecikmelerin yaşandığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’nin mevzuatında göç ve iltica temalı diğer yasal düzenlemeler ise temel olarak şunlardır:

- 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme
- 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsü ile İlgili Protokol
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulamasına İlişkin Yönetmelik
- Geçici Koruma Yönetmeliği
- AIHS (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)
- 5682 Sayılı Pasaport Kanunu
- SGK Kaza Genelgesi
- MEB Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi, 2010

³⁸ ÖZTÜRK N, “Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı.66.2017, Ss.206-207

- 57 Sayılı Genelge Ek 2010 yılı Değişiklikleri
- İçişleri Bakanlığı Harçlar Genelgesi, Nisan 2011
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
- 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun
- İçişleri Bakanlığı Mültecilerin ve Sığınmacıların Sağlık Giderleri Talimatı
- Yetki Devri Talimatı
- MEB’den Sığınmacı ve Mülteci Çocuklarla İlgili Genelge
- 2010 SHÇEK ‘in Sığınmacı Mültecilere Ait İşlemler Konulu Genelgesi
- 2010 İçişleri Bakanlığının Mülteci ve Sığınmacılar Konulu Genelgesi
- İçişleri Bakanlığı 2010 Genelgesi Yasadışı Göç ile Mücadele
- 57 No’ lu Genelge

2.6. Suriyeli Sığınmacılar Bağlamında Yapılan Yasal Düzenlemeler ve Anlaşmalar

2.6.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Statüsü

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonucunda Suriye Arap Cumhuriyeti halkının kitlesel olarak Türkiye’ye göç etmesinin ardından Türkiye’deki sayılarının gittikçe artması Suriyelilerin yasal bir statü kapsamında değerlendirilmesi zorunluluğunu doğurmuştur.

“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kapsamında “Uluslararası Koruma” başlığı altında yapılan düzenlemelerde, “Mülteci”, “Şartlı Mülteci”, “İkincil Koruma” başlıklarını içeren üç ayrı hukuki statü oluşturulmuş ve her bir statü “Yabancılar ve Uluslararası Kanunu” nun 61,62 ve 63. maddelerinde ayrı bir düzenleme ile ele alınmıştır. Ayrıca oluşturulan bu statüler dışında kitlesel hareket halinde oluşacak tedbirleri içeren “Geçici Koruma” rejimi de ele alınmıştır. “Mülteci”, “Şartlı Mülteci” ve “İkincil Koruma” statüleri bireysel statüler olup, “Geçici Koruma” statüsü ise kitlesel olarak ülkeye gelen yabancılara yönelik oluşturulmuş bir koruma türüdür³⁹.

³⁹TOPAL Ahmet Hamdi, “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, s.11.

2011 yılından itibaren Türkiye'ye kitlesel olarak göç eden Suriyeliler başlangıçta kalıcı olarak düşünülmemiş ve bu sebepten ötürü misafir olarak değerlendirilmişlerdir, fakat Suriyelilerin Türkiye'de kalma sürelerinin uzaması Suriyelilerin yasal bir statü kapsamında değerlendirilmesini gerekli kılmış ve bu kapsamda Suriyeli sığınmacılar "Geçici Koruma" kapsamında değerlendirilmişlerdir. "*Geçici Koruma Yönetmeliği*" ile Suriyeliler "Geçici Koruma" altına alınmış ve geçici korunan sığınmacı statüsü altında belli haklardan yararlanmak üzere Türkiye'de kalmalarına imkân sağlanmıştır. Ayrıca "Geçici Koruma Yönetmeliği" nin 6. Maddesine göre Suriyeliler ülkelerine kendi rızaları dışında geri gönderilemezler. Bu husus, Yönetmeliğin 6. Maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: "Bu Yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez"⁴⁰.

2.6.2. Geri Kabul Anlaşması

16 Aralık 2013'te Avrupa Birliği (AB) ile imzalanan "Geri Kabul Anlaşması" (GKA) göçmenler ve vize serbestisi ile ilgili genel maddelerden oluşmuştur. AB Bakanlığı kaynaklarına göre GKA' nın genel çerçevesi şu şekildedir:

Yasadışı yollarla AB ülkelerine giden veya bu ülkelerde bulundukları sırada yasadışı duruma düşen (örneğin, vize süresini geçiren) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve Türkiye üzerinden Anlaşma 'ya taraf diğer ülke veya ülke grubuna geçiş yapmış üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma 'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde Türkiye'ye geri alınması, yasadışı yollarla AB ülkeleri üzerinden ülkemize gelen veya Türkiye'de bulundukları sırada yasadışı duruma düşen AB üyesi ülkeler ve üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma 'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili AB ülkesine iade edilmesini kapsamaktadır⁴¹.

1 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren "Geri Kabul Anlaşması" nın 3. ülke vatandaşlarına yönelik uygulanmasına 1 Ekim 2017 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır. Anlaşma kapsamında vatandaşlar için Avrupa Birliği ülkelerinde vize serbestisi sağlanarak "Vize Serbestisi Yol Haritası" sürecinin tamamlanması öngörülmüştür. AB ile "Mutabakat Zaptı" ve "Geri Kabul" anlaşması imzalanmış ve

⁴⁰ 13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.6.

⁴¹ GÜDER Mustafa, "Türkiye'deki Dış Göç Olgusuna Sosyoekonomik Bir Yaklaşım ve Avrupa Birliği ile Geri Kabul Anlaşması'nın Olası Etkileri", Sosyoekonomi Journal, 2016, 24.30: 129.

hedefi Türk vatandaşlarına uygulanan Schengen kaldırılması olan vize muafiyet süreci resmi olarak başlamıştır⁴².

AB ve Türkiye arasında yaşanan bütün gelişmelerin dışında 2015 yılı içinde ve özellikle yaz aylarında Suriye'den kaçarak göç eden bireylerin sayısının gittikçe artması üzerine, AB ile 2015 Eylül ayından itibaren yoğun bir görüşme trafiği yaşanmış, görüşmeler 29 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilen Türkiye-Avrupa Birliği Zirvesi'nde "Ortak Göç Eylem Planı"nın uygulamaya geçirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Suriye'de yaşanan krizin etkileri Avrupa'ya da sıçramış ve Avrupa'nın farklı ülkelerine Suriyeliler tarafından göçler gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği yaşanan bu göç hareketlerini engellemek için tek çare olarak Türkiye'yi görmüş ve bu soruna çözüm bulmak amacıyla Türkiye ile durma noktasına gelmiş olan üyelik görüşmelerini tekrar canlandırmayı ve 3 milyar Euro mali yardım önererek, bir nevi "mali-siyasi rüşvet" yöntemi ile Türkiye'yi ikna etmeye çalışmıştır⁴³. AB özellikle Suriyeli vatandaşlar tarafından gerçekleştirilecek olan yoğun göç dalgasını engellemek için göçmenleri Türkiye'de tutmaya çalışmakta ve bu politikayı sürdürebilmek için Türkiye'ye parasal yardım yapmaya devam etmektedir.

Türkiye ve AB arasında 29 Kasım 2015 tarihinde hayata geçirilen "Ortak Göç Eylem Planı"nın akabinde Türkiye ayrıca, 7 Mart 2016 tarihinde, Türkiye'den Yunanistan'a geçip uluslararası korumaya muhtaç olmayan tüm göçmenlerin hızlı bir şekilde geri kabul edilmesi ve Türk karasularında yakalanan bütün düzensiz göçmenlerin geri alınması hususlarında mutabakatını bildirmiştir. 2015 yılında hayata geçirilen "Ortak Göç Eylem Planı" ve 2016 yılında varılan mutabakat Avrupa Birliği'nin göç yönetişimini politika ve uygulamalarını dışsallaştırma ve mülteci çevreleme(refugee containment) politikasının bir sonucudur.

⁴² BOZKURT Kutluhan, "Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2016, s. 397.

⁴³ A.g.e. s.397.

2.SURİYELİ SİĞINMACILAR TÜRKİYE ÖRNEĞİ: SURİYELİ SİĞINMACI KRİZİ VE KRİZİN YÖNETİMİ

2.1.Suriyeli Sığınmacı Krizinin Ortaya Çıkışı ve Krizin Etkilerinin Sığınmacılar Bakımından Değerlendirilmesi

2011 yılında başlayan çatışmaların iç savaşa dönüştüğü Suriye krizi ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte üç düzeyde değerlendirilebilir. Ulusal düzeyde otoriter Baas yönetimine karşı ayaklanarak silahlanan halk arasında iç savaş durumuna giden bir çatışma yaşanırken bölgesel düzeyde ise ayaklanmış olan halkın lehine tutum geliştiren ülkeler ile Esad rejimine destek veren ülkeler arasında bir nüfuz mücadelesi durumu mevcuttur. Türkiye ve genel olarak Arap dünyası, Suriye’de yaşayan halkın demokratik ve ekonomik hak ve özgürlük isteklerini ve beklentilerini desteklemekte, Baas iktidarı egemenliğinin son bulması gerektiğini beyan etmektedir. İran ve Rusya ise Suriye’de Nusayri azınlığın egemenliğindeki iktidarın sürmesi gerektiğini savunmaktadır⁴⁴.

Suriye Krizi; Nusayri azınlığın iktidardaki etkinliği, Esad rejimine sağlanan güçlü dış destek, muhalefetin zayıf ve parçalı yapısı ve Batılı ülkelerin krize karşı çekimser tutumlarından dolayı rejimin değiştiği diğer Arap ülkelerindeki süreçlerden farklı bir seyrinde ilerlemiştir. Suriye krizi 2011 yılından bu yana geçen süreç içinde incelendiğinde, uluslararası ilişkiler alanında önemli etkilere sahip olmuş güvenlik krizleri arasında yer almaktadır. Suriye’de bugüne kadar yerinden edilen ve çoğu çeşitli ülkelere mülteci durumunda bulunan 5,7 milyon insanın yanında 11 milyonun üzerinde insan da insani yardıma muhtaç durumdadır. Suriye’de zor şartlarda yaşamaya çalışan insanlara yardım ulaştırmakta zorluklar yaşanmaktadır. Birleşmiş Milletler ’in tespitlerine göre 1,1 milyon insan yaşam koşulları zor bölgelerde bulunmaktadır⁴⁵.

2011 yılından itibaren devam eden bu sürecin olumsuz etkilerinin azaltılması ve Suriye’de taraflar arasında barışın sağlanması için uluslararası alanda pek çok adım atılmıştır. Suriye’nin jeopolitik konumu ve Orta Doğu’da değişen dengeler üzerinden ülkelerin geliştirdikleri yeni stratejiler ile mülteci krizi; Suriye iç savaşının etkilerinin

⁴⁴ SANDIKLI Atilla, SEMİN Ali (2012). “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”, Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye, Rapor No:52, Ss.199.

⁴⁵ Birleşmiş Milletler Göç İdaresi, 2020 Faaliyet Raporu

onarılmasını gerekli hale getirmiştir. Bu amaç doğrultusunda 2016 yılında bölge ülkeleri Türkiye, Rusya ve İran, Kazakistan'ın başkenti Astana'da bir araya gelerek bölgede yaşanan krizin gelişimi ve sonuçları hakkında görüşmelerde bulunmuştur. Görüşme sonrasında uzlaşmaya varan üç ülke Suriye'de ateşkesin sağlanması ve göç hareketlerinin sonlandırılması için 2017 yılını belirlemiş ve ateşkesin gerçekleştirilebilmesi için tampon bölgeler üzerinde anlaşmışlar ve ateşkesin izlenmesini sağlamak için üçlü bir görev gücü oluşturulmaya karar verilmiştir⁴⁶.

Günümüzde halen İdlip bölgesindeki insanların can güvenliği için çözüm aranmakta ve Suriye'den sığınmacılar dünya ülkelerine göç etmektedir. Mülteci ve sığınmacıların dağılımları incelendiğinde Türkiye, Lübnan ve Ürdün'ün en çok sığınmacı ve mülteci ağırlayan ülke olduğu görülmektedir. Bu üç ülke içerisinde ise en çok Suriyeli sığınmacı Türkiye topraklarında yaşamaktadır. Bu durum politik, ekonomik ve sosyo-kültürel birtakım sorunların yaşanmasına neden olurken, çözüm arayışlarını da beraberinde getirmektedir.

2.2. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler

Suriye krizinin 2011'de baş göstermesinin ardından Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Suriye ile sınırı bulunan Türkiye Suriye'deki savaşın ilk günlerinden itibaren sığınmacıların en çok göç ettiği ülke olma özelliği taşımaktadır. Türkiye, sığınmacıların yaşamlarını sürdürmek ve yerleşmek için geldikleri bir ülke olmasının yanı sıra, Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen sığınmacılar için ise transit ülke olma özelliği de göstermektedir.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar Türk makamları tarafından kayıt altına alınmıştır. "*Geçici Koruma Yönetmeliği*", geçici koruma kapsamındaki kişilerin kayıtlarının gerçekleştirilmesi için, İçişleri Bakanlığı yetkisi altında çalışan ulusal sığınma kurumu olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü (GİGM) yetkili kılmaktadır. Suriyelilerin kaydı birkaç il dışında Türkiye genelinde yapılmaktadır. Koruma arayan Suriyelilerin ikamet ettikleri ildeki İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne (İGİM) başvurmaları gerekmektedir. Kayıt sırasında, doğru kimlik bilgileri sağlanması ve Suriye'den alınabilecek mevcut

⁴⁶ BAHARÇİÇEK Abdulkadir, AĞIR Osman, "Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi", KAYSEM12 Bildiri Metninden Üretilmiştir, Mart 2020, Ss.10

belgelerin sunulması ve Türk yetkililerle iş birliği yapılması beklenmekte; Suriye'den herhangi bir belge getirilmemişse yetkililer sığınmacının tanıklığına dayanarak kayıt almaktadır. Bununla birlikte 2016 yılının başından itibaren, Türkiye'de koruma arayan Suriyelilerin geçici koruma yararlanıcıları olarak kayıt yaptırabilmeleri için Türk makamları (Yabancılar Polisi) tarafından ön kayıt yaptırmaları gerekmektedir⁴⁷.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde gerek kamplarda gerekse kentlerde yaşamlarını sürdüren Suriyeli sığınmacılarla ilgili 2011-2021 yılları arası açıklanan istatistiki verilere bakıldığında ülkemizdeki Suriyeli sayısının gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar ile ilgili Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden alınan sayısal veriler ise Tablo 4'te sunulmuştur⁴⁸.

Tablo 3.1:Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Sayısal Veriler

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	262 bin 142	257 bin 969	520 bin 111
5-9	275 bin 602	257 bin 246	532 bin 848
10-14	214 bin 405	187 bin 627	402 bin 32
15-18	152 bin 711	124 bin 342	277 bin 53
19-24	293 bin 245	218 bin 605	511 bin 850
25-29	207 bin 183	146 bin 867	354 bin 50
30-34	160 bin 518	117 bin 413	277 bin 931
35-39	119 bin 648	97 bin 284	216 bin 932
40-44	85 bin 87	75 bin 924	160 bin 11
45-49	59 bin 688	57 bin 45	116 bin 733
50-54	47 bin 904	45 bin 758	93 bin 662
55-59	32 bin 988	33 bin 536	66 bin 524
60-64	22 bin 701	23 bin 699	46 bin 400
65-69	14 bin 683	15 bin 379	30 bin 62
70-74	8 bin 215	8 bin 819	17 bin 34
75+	8 bin 536	11 bin	19 bin 536
TOPLAM	1.965.256	1.678.513	3.643.769

Elde edilen verilere göre Türkiye'de 81 il genelinde yaşamakta olan üç buçuk milyondan fazla Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

⁴⁷ UNHCR Refugee Agency, 2021, [<https://help.unhcr.org/turkey/information-for-syrians/reception-and-registration-with-the-turkish-authorities/>], (Son Erişim Tarihi: 24.03.2021)

⁴⁸ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [<https://www.icisleri.gov.tr/goc-idaresi-genel-mudurlugu>], (Son Erişim Tarihi: 02.04.2021)

2.2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Genel Görünümü

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin genel görünümüne bakıldığında genç nüfusun fazlalığı öne çıkmaktadır. Suriyelilerin genç nüfus oranının Türkiye’deki genç nüfus oranının %15,5’ine tekabül ettiği görülmektedir. Bununla birlikte Suriyeli sığınmacıların kendi içinde genç nüfus oranı ise %21,6 olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmaya göre Türkiye’deki Suriyeli kadın sığınmacıların erkek sığınmacılardan daha az olduğu saptanmış ve Suriyeli sığınmacıların yaş ortalaması 22,1 olarak tespit edilmiştir. Türkiye nüfusunun 2019 verilerine göre yaş ortalaması ise 32,4 olarak belirlenmiştir⁴⁹.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların %70,4’ünü kadın ve çocuklar oluştururken erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Bir başka açıdan ise 19-24 yaş aralığındaki erkeklerin kadın sayısından fazla olduğu ancak yaş aralığı büyüdükçe kadın sayısının artışa geçtiği anlaşılmaktadır⁵⁰.

2.2.2. Türkiye’deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

Türkiye’de sığınmacı olarak bulunan Suriyelilerin %1,6’sı geçici barınma merkezleri; yani kamplarda hayatını sürdürmektedir. 31 Aralık 2020’de edinilen bilgilere göre 58 bin 752 Suriyeli kamplarda yaşamaktadır. Şehirlerde yaşayan Suriyelilerin sayısı ise Ocak 2021 itibari ile 3 milyon 585 bin 17 kişi olarak kayıtlara geçmiştir. Elde edilen veriler, şehirlerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sayılarının yıldan yıla arttığını ortaya koymaktadır. Oran olarak bakıldığında ise Suriyelilerin %98,4’nün şehirlerde yaşamlarına devam ettikleri görülmektedir.

Göç İdaresi’nin verilerine göre ise en çok Suriyeli Sığınmacının yaşadığı şehir İstanbul; en az sığınmacıya ev sahipliği yapan şehir ise 23 kişi ile Bayburt’tur. Suriyeli sığınmacıların şehirlere göre dağılımının en yüksek olduğu ilk 10 şehir ve sığınmacı sayı ve oranları ise tablo 5’te sunulmuştur⁵¹:

⁴⁹ Mülteciler Derneği, [<https://multeciler.org.tr/> <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi>],(Son Erişim Tarihi: 02.04.2021)

⁵⁰ Mülteciler Derneği, [<https://multeciler.org.tr/> <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi>],(Son Erişim Tarihi: 02.04.2021)

⁵¹ Göç İdaresi resmî web sitesi, [<https://www.goc.gov.tr/> <https://multeciler.org.tr/turkiyedekisuriyelisayisi>], (Son Erişim Tarihi: 12.04.2021)

Tablo 3.2:Suriyeli Sığınmacıların Şehirlere göre Dağılımı (ilk 10 şehir)

SIRA	ŞEHİRLER	SURİYELİ NÜFUSU	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
1	İstanbul	519 bin 171	%3,3
2	Gaziantep	450 bin 325	%21,7
3	*Hatay	434 bin 420	%26,6
4	Şanlıurfa	421 bin 955	%20,3
5	Adana	252 bin 462	%11,2
6	Mersin	222 bin 982	%12,1
7	Bursa	178 bin 447	%5,8
8	İzmir	147 bin 667	%3,3
9	Konya	118 bin 129	%5,2
10	*Kilis	105 bin 735	%74,2

2.3. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal ve Sosyo-Kültürel Etkileri

Türkiye’ye kitlesel olarak göç eden Suriyeliler ’in Türkiye’de kalış süreleri uzadıkça farklı alanlardaki etki düzeyleri artmaktadır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkilerine yönelik araştırmalar incelendiğinde Suriye krizinin başlarında savaştan ‘etkilenen’ konumunda olan Suriyelilerin zamanla Türkiye’yi hukuk, dış politika, güvenlik, sağlık, eğitim, istihdam, ekonomi, kültür, toplumsal yapı gibi birçok alanda ‘etkileyen’ konumuna geldiği görülmektedir⁵².

Başlangıçta misafir olarak görülen fakat Suriye’deki iç savaşın uzamasıyla birlikte Türkiye’deki yerleşim süreleri gittikçe uzayan Suriyelilerin Türkiye koşullarına uyumlarının sağlanması bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan pek çok araştırma incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların Türk toplumu tarafından benimsendiği belirtilebilir ancak Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma süreleri arttıkça ve şartlar değiştikçe toplumsal kabul düzeyinin sürdürülebilirlik niteliğini kaybettiği görülmekte özellikle Türk halkının Suriyelilerle bir arada yaşama iradesi bir hayli zayıflamaktadır.

⁵² YILDIRIMALP Sinem, İSLAMOĞLU Emel, İYEM Cemal, “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, International Balkan and Near Eastern Social Sciences Kongresi Bildiri Özeti, 2017, Ss.111.

Türk toplumu çeşitli endişeler nedeniyle, Suriyeli sığınmacıların kalıcı olmalarını istememekte ve vatandaşlık verilme durumu gibi düzenlemelere karşı çıkmaktadır⁵³. Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı (İstanbul, Hatay, Kilis vb.) şehirlerde Suriyelilere yönelik artan tepkiler, toplumsal kabullenme sürecinde yaşanan sorunların işareti olarak görülebilir. Toplumsal birlikteliğin yanı sıra yerleşik halkın Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olarak güvenlik kaygılarının da bulunduğu görülmektedir. Sığınmacıların toplumda yarattığı güvenlik kaygılarına yönelik Memiş,H tarafından Kilis'teki yerli halk üzerinde yapılan çalışmada belirtildiğine göre; 'Suriyelilerin suç oranlarını arttırdığı doğru mudur' yönündeki soruya yerel halktan ankete katılan kişilerin %77.5'i 'evet', %14.5'i 'kararsız', %8'i ise 'hayır' cevabını vermiştir⁵⁴. Suriyeli sığınmacıların suç işlediklerine dair somut gerçekler ve veriler olmasa da yerel halkın Suriyelilere karşı önyargılı ve olumsuz bir bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yapılan çalışmaların geneli incelendiğinde sığınmacılar ve halk arasında olumsuz etkileşimin bulunmasının en önemli nedenleri kültürel ve yaşam tarzından doğan farklılıklar olarak görülmektedir⁵⁵. Sığınmacıların yerleşik halk ile bir araya geldiği ortamlarda farklı bir dil kullanması ve kendi kültürel yaşayış biçimlerine uygun davranışlar sergilemesi yaşadıkları bölgedeki halk ile aralarında uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bahsi geçen bu sorunların azaltılması için ise entegrasyon sürecine gerektiği önemin verilmesi kaçınılmazdır. Entegrasyon sürecindeki başarısızlığın şiddet eğilimli örgütlenmeler ve karşılıklı çatışmalar ile şekillenen bir süreci beraberinde getirmesi muhtemel görünmektedir. Bu nedenle Türkiye, 2011 yılından itibaren göç konusuna dair mevzuatlar kapsamında çalışmalar yürüterek bu konuda yasal bir altyapı

⁵³ YILDIRIMALP Sinem, İSLAMOĞLU Emel, İYEM Cemal, "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma", International Balkan and Near Eastern Social Sciences Kongresi Bildiri Özeti, 2017, Ss.108

⁵⁴ MEMİŞ H, "İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo- Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(52): 100-114

⁵⁵ OYTUN Orhan, S. Senyücel. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu. ORSAM-TESEV Rapor, 2015, 195: 1-40.

oluşturmaya çalışıp uluslararası koruma altında olan (mülteci, sığınmacı vb.) kişilerin yerel halk ile birlikte uyum içinde yaşamasını sağlamaya çalışmaktadır.

2.4. Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkileri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de bulundukları süre itibari ile en önemli etkilerinden biri hiç şüphesiz ekonomik alandaki etkilerdir. Suriyeli sığınmacıların ekonomi üzerinde kamu harcamaları başta olmak üzere farklı düzeyde birçok etkisi bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların yarattığı ekonomik etkileri yerel halk, ucuz iş gücünde artan rekabet ve kira maliyetlerinde artış olarak hissetmektedir.

Karataş’ın belirttiğine göre; sığınmacılardan kaynaklı, fiyatlarda artış yaşanma sorununun en fazla yaşandığı alan genel olarak konut kiralarda yaşanan artışlardır. Kamplarda kalmayarak kentlerde yaşamak isteyen sığınmacıların, kentlere yerleşmesi ile ev fiyatlarının yükseldiği ve kira artışlarındaki yükselme oranlarının %70 arttığı belirtilmektedir⁵⁶. Kiraların artmasına bağlı olarak özellikle sınır illerinde kiralık ev bulmak son derece zor bir hale gelmiş ve bu durum yerel halkı mağdur etmeye başlamıştır. Suriyeli sığınmacıların evlere olan yoğun talebinin özellikle ev sahipleri tarafından bir fırsat olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Türkiye’nin 2018 yılından sonra sığınmacıların kaldıkları kampları kapamaya başlaması Suriyeli sığınmacıların kentlere olan talebini daha fazla arttırmış bu durumun akabinde konut kiralarda yaşanan artışlar da dikkat çekmiştir.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından yayımlanan “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” isimli çalışmada sığınmacıların Türk ekonomisine yönelik etkileri incelenmiştir. Sınır illerinde Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan nüfus artışı neticesinde temel gıda maddelerine olan talebin artması ile özellikle temel gıda maddelerindeki fiyat artışlarının Gaziantep, Kilis gibi sınır illerinde gerçekleşen enflasyon oranının Türkiye ortalamasının üzerinde kaydedilmesine neden olduğu bulgusu yer almaktadır⁵⁷.

⁵⁶ KARATAŞ Mustafa, “Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar ile Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.1.,Sayı.2.,2015,Ss.112-151

⁵⁷ Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, Ocak 2015, Ss.17

Suriyeli sığınmacıların ekonomik etkileri üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde en önemli ekonomik etkilerden biri kuşkusuz Suriyelilerin çeşitli iş dallarında ucuz iş gücü olarak çalıştırılmalarıdır. Suriyelilerin ucuz işçilik ile çalıştırılması sanayi, konfeksiyon vb. iş dallarında istihdamın kayıt dışı bir biçimde sığınmacılara yönelmesine neden olmuştur. Bu nedenle yerel halk işlerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum ekonomik olumsuzlukların yanı sıra yerleşik halkın gözünde Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olumsuz düşüncelerin perçinlenmesine de zemin hazırlamaktadır. Bu olumsuz bakış açısı sığınmacılar ve yerleşik halk arasındaki çatışma riskinin artmasına neden olabilmektedir.

Makroekonomik açıdan bakıldığında ise Suriyeli sığınmacılar Türkiye ekonomisindeki genel bütçe ve işsizlik gibi oranların değişmesine neden olmaktadır. ORSAM-TESEV raporunun değerlendirmesine göre; Türkiye bütçesinden Suriyelileri için harcanan para 4,5 milyar doları bulmuştur. Bunun yanı sıra 2014 Kasım ayı içinde açıklanan rakamlar ile işsizlik oranı 10,1 ile çift haneye ulaşmıştır. Bu yükselişte Suriyelilerin iş gücü piyasasına girişinin etkisinin olması ihtimal dâhilindedir. Bütün bu durumlar göz önüne alındığında düşük ücret ile çalışan Suriyelilerin bölgede yaşayan yerel halkla karşı karşıya gelmesi ve yerel halkın Suriyelilere karşı oluşturduğu algı sonucu küçük çapta çatışmalar kaçınılmaz olacaktır⁵⁸.

Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine yönelik olumsuz etkileri olduğu gibi olumlu etkilerinden de söz etmek mümkündür. Suriyeli sığınmacılar için yapılan yardım paketlerinin (temel gıda maddeleri, giyim vb.) yerel üreticilerden sağlanması özellikle sınır illerde iç üretim pazarının canlanmasını sağlamıştır. Suriyeli sığınmacıların ekonomik etkilerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde dünyanın farklı bölgelerinden iç savaş halindeki Suriye'ye gidecek olan insani yardımların Türkiye'de sınır kentlerde toplandığı ve bu durumun ihracatı canlandığı görülmektedir. Ayrıca Suriye'den gelerek Suriye ile Türkiye arasındaki sınır kentlerinde iş yerleri açarak ticaretin canlanmasına katkıda bulunan Suriyeli girişimcilerin ve Suriyeli iş

⁵⁸ OYTUN Orhan, S. Senyücel. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu. ORSAM-TESEV Rapor, 2015, 195: 1-40/17-19.

adamlarının Türkiye’deki faaliyetleri de Suriye’den Türkiye’ye giren sermaye olarak değerlendirilebilir⁵⁹.

2.5. Suriyeli Sığınmacıların Politik Etkileri

Göçün siyaset üzerindeki etki düzeyi göçün niteliği ile yakından ilişkilidir; nitekim kısa süreli kitlesel göçler siyaseti doğrudan anlık etkileyebilirken daha kalıcı olan göçler ise orta ve uzun vadeli planlamalar yapmayı gerektirecek şekilde dolaylı olarak etkilemektedir. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın sonucunda çok sayıda Suriyelinin Türkiye’ye göç etmesi Türk siyasetinin dinamiklerine doğrudan ve dolaylı olarak etki etmiştir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma süreleri uzadıkça başlangıçta olan kısa süreli ekonomik ve sosyal etkiler siyasal alana taşınmış ve Suriyeli sığınmacıların yarattığı kriz siyasetin her alanında gündem maddelerinden biri olmaya başlamıştır. Türk dış siyasetini etkileyen konulardan biri olan Suriye krizi; Suriyelilerin büyük kitleler halinde Türkiye’ye göçü ile Türk iç siyasetinin önemli konularından biri olmuştur.

Çoltu ve Öztürk’ün belirttiği gibi, Suriye’deki çatışmalar son bulsa da bir çoğunluğunun ülkelerine geri dönmeyeceği tahmin edilmektedir⁶⁰. Bu durum uzun vadede sığınmacıların entegrasyonunun sağlanması için Türkiye’ye önemli sorumluluklar yüklemekte olup bu sorumlulukların yerine getirilmediği bir durumun güvenlik tehditleri oluşturabileceği de düşünülmektedir. Bu nedenle Türkiye hükümetlerinin sığınmacılara yönelik uyguladığı politikalar önem kazanmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma süreleri uzadıkça toplumun farklı kesimlerinden sesler yükselmekte, siyasi ve toplumsal muhalefetten bu duruma yönelik eleştiriler gelmektedir. Siyasetin odak noktasına taşınan Suriyeli sığınmacılar konusunda, siyasi muhalefetin ortak düşüncesi, Suriyelilerin ülkede belli siyasi amaçlar ile tutulduğudur. Siyasi amaçlar ile ülkeye enjekte edildiği düşünülen Suriyeli

⁵⁹ AKÇALI Emel, GÖRMÜŞ Evrim, “Business People in War Times, the ‘Fluid Capital’ and the ‘Shy Diaspora’:The Case of Syrians in Turkey, Journal of Refugee Studies, Volume 34, Issue 3, September 2021, Pages 2891-2991

⁶⁰ ÇOLTU Selen, ÖZTÜRK Salih, “Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri”, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, s.188-198.

sığınmacıların toplumun dokusuna zarar vererek, ulusal güvenliği tehdit etmeleri nedeniyle ülkelerine geri gönderilmesi gerektiği dile getirilmektedir⁶¹.

İç siyasette Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan sorun ve etkiler yerel halkın hükümete yönelik düşüncelerinde olumlu veya olumsuz değişiklikler yaratabilmekte ve bu durum Türkiye'deki seçim süreçlerine yansımaktadır. Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan problemlerin siyasi alana taşınması AKP hükümeti tarafından belirli uyum politikalarının uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda sığınmacılar için sürdürülebilir göç programlarının oluşturulması ön plana çıkan çözümler arasında görülmektedir. Bu amaçla siyasi otoritenin ve buna yardımcı aktörlerin iş birliği içinde ve kararlı bir biçimde çalışmaları gerekmektedir. Sığınmacıların sorunlarının azaltılması için uluslararası örgütler, üçüncü ülkeler ve sivil toplum kuruluşları ile bir arada çalışılması entegrasyon sürecinin başarısı için önemli bir adımdır. Bu adımlar atılırken ise her aşamanın kontrollü bir biçimde gerçekleştirilmesi sığınmacıların uyum süreçlerinin hızlanması için bir zorunluluk niteliği taşımaktadır. Siyasi gücün sığınmacıların uyum sürecini desteklemesinin yanı sıra göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçlara karşı önlemler alması da sürecin esasları arasında bulunmaktadır. Son olarak ise, göçmenlere meslek ve beceri kazandırma programları geliştirilmeli, uzmanlıklarına ve yeteneklerine uygun istihdam olanakları yaratılmalıdır⁶².

Suriyeli sığınmacıların Türk politikasına yönelik etkisinin en net biçimde hissedildiği durumun yerel seçimler olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle büyükşehir belediyelerinin kaybedilmesinin akabinde iktidar kayıtlı olan, kayıtsız veya başka bir şehirde kayıtlı olan Suriyelileri İstanbul'dan göndermeye başlamıştır. Hükümet geri dönüş stratejisini çok daha açık ifade etmeye başlamış ve Suriye'de güvenli bölge planını 2019'da BM'de yeniden gündeme getirmiştir. 2020 yılında başlayan coronavirüs pandemi salgını nedeniyle Türkiye'nin bu planı kesintiye uğrasa da Türk hükümeti geri dönüş vurgusundan vazgeçmemiştir. Son olarak 2021 yazında Afganistan'da Taliban'ın yeniden yönetimi ele geçirmesi sonucunda Afganistan'dan

⁶¹ TUNCEL Gökhan, EKİCİ Süleyman, "Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türk Siyasetine Etkisi", Birey ve Toplum Dergisi, Cilt.9.Sayı.18.2019

⁶² AKKOYUNLU ERTAN Kıvılcım, BİROL Ertan, "Türkiye'nin Göç Politikası", İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, 2017, 1.2: 7-39.

Türkiye'ye yönelik gerçekleşen yoğun göç hareketlerinin de etkisiyle Suriyeli sığınmacıların ülkeye etkileri yoğun bir şekilde tartışılmış özellikle muhalefet partileri tarafından bu soruna yönelik yoğun tartışmalar başlatılmıştır. En son Bolu Belediye meclisinin almış olduğu ayrımcı karar da bu etkinin en açık örneklerinden biridir.

2.6. Suriyeli Sığınmacıların Temel Hizmetler Üzerine Etkileri

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de kaldıkları süre içerisinde Türkiye'deki temel hizmetlerden yararlanmaktadır. Bu bağlamda sağlık ve eğitim başta olmak üzere temel hizmetleri barındıran birçok farklı alanda Suriyeli sığınmacıların yararlanması için Türk hükümeti tarafından oluşturulan politikalar ile hizmet verilmektedir. Kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı kentlerde yaşayan sığınmacılara kıyasla oransal olarak oldukça düşük olup kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacılar için sağlık hizmetleri verilmekte ve kamp içerisinde oluşturulan GEM (Geçici Eğitim Merkezleri) ile de Suriyeli sığınmacılar için eğitim hizmetleri verilmektedir. Kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmek adına; barınma, beslenme gibi öncelikli durumları da temel hizmetler kapsamında karşılanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu kampların dışında kentlerde yaşamaktadır ve kayıtlarını yaptırdıkları takdirde devlet hastanelerinden hizmet alabilmektedirler.

ORSAM-TESEV raporunun değerlendirmesine göre; sınır illerde yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısının fazlalığı bu kentlerdeki hastanelerde verilen sağlık hizmetlerinden büyük bir sayıda Suriyeli sığınmacının yararlanması sonucunu doğurmaktadır. Sınır illerindeki devlet hastanelerinde %30 ile %40 arasında bir oranda Suriyeli sığınmacılara hizmet verilmektedir. Bu nedenle hastanelerde kapasite sorunu yaşamakla birlikte yeterli hizmet alamadığını düşünen yerel halk da bu duruma tepki göstermektedir⁶³.

Sığınmacıların temel hizmetler üzerinde yarattığı etkilerden bir diğeri ise belediye hizmetleridir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde verilecek temel hizmetlerde (çöp toplama, alt yapı hizmetleri vb.) kapasite yetersizliği gibi sorunlar yaşanmakta ve bu durum yerel halkın yeterli hizmetten yoksun kalmasına neden

⁶³ Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri", Ocak 2015, Ss.20

olabilmektedir. Göçmen ve sığınmacıların sayısının düzensiz bir şekilde artarak çok büyük sayılara ulaşması merkezi idareler kadar yerel yönetimleri de zorlamaktadır⁶⁴.

Çeşitli projeler ile sığınmacıların temel hizmetler üzerindeki etkileri hafifletilmeye çalışılsa da kısa sürede gerçekleşen büyük miktardaki nüfus hareketliliğinin hem sığınmacı hem de ev sahibi ülke vatandaşları için olumsuz sonuçları ortaya çıkmaktadır. Özellikle medyada sık sık yer verilen sığınmacılara tanındığı söylenen ve gerçeği yansıtmayan çeşitli imtiyaz haberleri Türkiye vatandaşlarının tepkisini çekerken, sığınmacılar ise ulaşılamayan hizmetlerden dolayı çeşitli olumsuzluklar yaşamaktadır. Suriyeli sığınmacılara sağlanan hizmetler noktasında hazırlanan uyum politikalarının planlanması ve uygulanması aşamasında en önemli aktörlerden birinin de yerel yönetimler olduğunu belirtmek gerekir.

Suriyeli sığınmacıların temel hizmetlere erişimde yaratmış oldukları etkilerin ortaya çıkardığı hoşnutsuzluk siyasi arenada da etkisini göstermiş yerel halkın tepkisi muhalefet partiler tarafından iktidara yönelik eleştirilerle sık sık gündeme gelmiştir.

⁶⁴ESEN Âdem, DUMAN Mehmet, “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler”, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, İstanbul, 2019, Ss. 160-167

3.TÜRKİYE’NİN SURİYELİ SİĞINMACI UYUM (ENTEGRASYON) POLİTİKALARI

Göç; göç etmeye karar veren bireylerin yaşadıkları ülke ile göç edecekleri ülkeyi de farklı açılardan etkileyen ve belirli uyum süreçlerini gerektiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Şimşek’e göre, “Uluslararası göç süreci, göçmenlerin göç kararı almalarından itibaren, göç ettikleri ülkeye yerleşmeleri ile ikinci ve üçüncü nesilleri de kapsayan uzun vadeli bir süreçtir. 1990’lı yıllara kadar uluslararası göçü kontrol etmeye yönelik uygulanan politikalar, göçmenlerin ‘geçici’ olmadığı dikkate alınınca, ‘entegrasyonu’ da içermiştir⁶⁵”.

Temel hak ve ihtiyaçların yanı sıra Suriyeli sığınmacıların sosyal olarak topluma entegrasyonu da sürecin en önemli parçalarından biri olarak görülmektedir. Sığınmacıların içinde bulundukları toplum ile uyum içinde yaşaması, çalışması, eğitim görmesi ve diğer faaliyetleri gerçekleştirmesi için gerekli olan koşulların ortaya çıkarılması ve desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye’nin bir göçmen entegrasyon/uyum politikası yoktur. Göçmen/mülteci kabulünde “Türk soyu ve kültürü” ne ait olmak temel kabul kriteridir. Bu nedenle bunun dışında kalan “ulusal erime potasında erimeyecek olan” göçmenler geçici görülmüş ve entegrasyon politikası geliştirilmemiştir. Suriyelilerin kalıcı hale gelmesi Türkiye’yi bir entegrasyon/uyum politikası geliştirme ihtiyacı ile karşı karşıya bırakmıştır.

2011 yılından itibaren başlayan Suriyeli sığınmacı hareketi; Türkiye’nin ilk olarak 1930’larda oluşturmaya başladığı göçmen politikasında önemli değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacı sayısının çoğalması toplumsal düzen ve ekonomi gibi alanlarda yeni tartışmaları, problem ve çözüm önerilerini de beraberinde getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ile ilgili ilk olarak göz önünde bulundurulması gereken unsur, sığınmacıların İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile de tescillenen insan onuruna yakışan bir yaşam sürdürmelerinin sağlanması olmuştur. Sığınmacıların barınma, beslenme gibi temel gereksinimlerinin sağlanması için kamu

⁶⁵ ŞİMSEK Doğuş, “Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2018, Sayı.40/2, Ss.372.

ve özel kuruluşlar yolu ile projelerin üretilmesi, bütçede konu ile ilgili ödeneklerin çıkarılması, sağlık ve eğitim kurumlarında sığınmacıların hizmet alabilecekleri birimlerin oluşturulması gereklilik haline gelmiştir.

Bununla birlikte zorunlu göç için öngörülen çözümler arasında yer alan gönüllü geri dönüş için de iç savaşın halen devam ettiği Suriye ve bölgenin etkili diğer aktörleri ile diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi ve yalnızca ülke sınırları içinde değil Suriye topraklarında da çözüm yollarının aranması söz konusu olmaktadır. Türkiye, Rusya, İran ve Amerika Birleşik Devletleri'nin yer aldığı bu uluslararası arenada sorunların çözüme kavuşturulması ve bölgede ateşkes sağlanarak huzur ortamının yaratılması Türkiye'de sığınmacı olarak yaşayan Suriye vatandaşlarının gönüllü olarak anavatanlarına geri dönmelerini sağlamak için atılan önemli adımlardan biridir.

Geri dönmenin gerçekleşmeyeceği durumlarda ise sığınmacıların artık yerleşik olarak bulundukları Türkiye topraklarında insanca yaşamalarına yardımcı olmak için gerekli olan koşulların yaratılması ve aynı zamanda yalnızca sığınmacıların değil ev sahibi ülke olan Türkiye kamuoyunun değerlendirmeleri de göz önüne alınarak etkili ve yeni sığınmacı politikalarının geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

4.1. Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uyum Politikalarının Temel Hukuki Metinleri

4.1.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar için geliştirilen politika, strateji ve uygulamaların temeli iki hukuki metne dayanmaktadır. Bunlardan ilki 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilerek 11 Nisan 2013 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan "*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*" dur. Kanun, Türkiye'de yaşayan yabancıların, sığınmacıların, mülteci ve vatansız bireylerin Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde sahip oldukları hakları düzenlemekte ve ekonomik, sosyal hizmetlerin çerçevelerini belirlemektedir. Buna göre kanunun kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

MADDE 2 – (1) Bu Kanun, yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı kapsar.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ile özel kanunlardaki hükümler saklıdır⁶⁶.

Kanunda uluslararası sözleşmelerden de yola çıkılarak Türkiye'de yabancıların sahip olduğu haklar ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır. Bununla birlikte kanunda ülkeye sığınmacı olarak giriş yapan kişilerin statüleri ile ilgili olarak düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu bağlamda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2011 yılından itibaren süregelen Suriyeli sığınmacıların durumları, statüleri, sahip oldukları haklar ve kamudan sağlanacak hizmetler ile ilgili esas oluşturan bir belge niteliği taşımaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliği ise YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) kapsamında geliştirilmiş; özellikle Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olarak ek maddelerin yer aldığı hukuki bir metindir. Geçici Koruma Yönetmeliğinde Suriyeli sığınmacıların durumları ile ilgili aşağıdaki maddeye yer verilmiştir:

GEÇİCİ MADDE 1- (1) 28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz⁶⁷.

4.1.2. Ev Sahibi Ülke Anlaşması

BMMYK'nın Türkiye içindeki etkinliği Birleşmiş Milletler'in bir kolu olarak 1960 yılında başlamıştır ancak bu süreçte ev sahibi ülke anlaşması yapılmadan faaliyet yürütülmüştür. Ev sahibi Ülke Anlaşmasının imzalanması 1 Eylül 2016 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu anlaşmanın imzalandığına dair kararın gerekçede “*Suriye’de yaşanan siyasi ve insani kriz sebebiyle ülkemize sığınan ve ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyeliler başta olmak üzere, çeşitli uyruklardan sığınmacıları barındıran Türkiye hâlihazırda dünyada en fazla sığınmacı barındıran ülke konumundadır*” ifadesi yer almıştır. Yine aynı gerekçede yer alan anlaşmanın niteliğine dair açıklama şu şekildedir:

⁶⁶ 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde.2.

⁶⁷ 13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.1.

BMMYK tarafından dünyadaki en geniş mülteci statü belirleme faaliyetinin yanı sıra, ikinci en kapsamlı yeniden yerleştirme programı ülkemizde icra edilmektedir. Bu itibarla 1 Eylül 2016 tarihinde Ankara’da imzalanan ‘Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Arasında Ev Sahibi Ülke Anlaşması’, söz konusu faaliyetlerin daha etkin şekilde sürdürülmesini ve ülkemizdeki sığınmacıların yaşam standartlarının daha da geliştirilmesine yönelik olarak yapılan yardım faaliyetleri konusunda ülkemizle BMMYK arasındaki iş birliğinin güçlendirilerek ileriye taşınmasını sağlayacaktır⁶⁸.

Türkiye ile BMMYK arasındaki iş birliği 5. Maddede belirtilmiştir. Bahsi geçen maddenin içeriği şu şekilde özetlenebilir: Mülteciler ve BMMYK’nın çalışma alanında olan vatansızlar ve ülkelerine geri dönmüş mülteciler olmak üzere diğer bireylere uluslararası koruma sağlanması ve insani yardım yapılması hususlarında Türkiye Hükümeti ve BMMYK arasında iş birliği 1951 Cenevre Konvansiyonu’nun 35. maddesi ve 1967 Protokolü’nün 2. maddesi esas alınarak yürütülecektir.

BMMYK Ülke Ofisi, mültecilere ve BMMYK’nın ilgi alanındaki diğer kişilere öncelik projelerin hazırlanması ve gözden geçirilmesi hususunda Türk Devleti ile istişareler yapacak ve iş birliği içinde olacaktır. Kamu kurumları tarafından uygulanacak olup BMMYK tarafından finansmanı sağlanan her türlü projeye ilişkin şartlar BMMYK ile yapılacak olan proje sözleşmesinde belirtilecektir. Türkiye, BMMYK binalarının ihtiyaç duyduğu enerji ve iletişim başta olmak üzere diğer hizmetlere erişimini sağlayacaktır (md. IX). Ayrıca Türkiye, BMMYK’ya haberleşme kolaylığı ve haberleşme dokunulmazlığı sağlayacaktır⁶⁹.

4.2. İnsani Güvenlik ve Mülteciler

Ülkeler arasında farklı alanlarda ortaya çıkan ve devam eden sıcak çatışmalar, ulusal güvenliği tehdit eden bir unsur olmaktan çıkıp küresel boyutta insani güvenliği de tehdit eden bir unsur haline gelmeye başlamıştır. Özdemir ve Özdemir’e göre, “İnsani güvenlik, insanları; savaş, çatışma ve soykırımdan korunması gerekenler olarak uluslararası hukuk kapsamında değerlendirmektedir. Güvenlik sınıflandırması olarak ekonomi, gıda, sağlık, çevre, kişisel, toplum ve politikayı kapsam içine almıştır. Nüfus

⁶⁸ Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Arasında Ev Sahibi Ülke Anlaşması ile Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına İlişkin Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı (1/787) ve Dışişleri Komisyonu Raporu, [https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss461.pdf], (Son Erişim Tarihi: 11.05.2021)

⁶⁹ EKŞİ N, “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Türkiye’deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 77(1), 2019, s.343-379.

artışı, uyuşturucu kaçakçılığı ve uluslararası terör, tehdit olarak değerlendirilmektedir⁷⁰”.

İnsani güvenlik ile ilgili yapılmış diğer bir tanım bireylerin özgürlüğü üzerinde durur. Bu tanıma göre:

İnsani güvenliğin temel amacı bireylerin özgürlüğünü korumaya yöneliktir. Özgürlük, hayatın özünü oluşturmaktadır. Bunun anlamı bireylerin bütüntehtit ve olası tehditlerden korunmasıdır. Bunun anlamı ise insanların dayanma gücünü ve nefes almasını sağlayan süreci inşa etmektir. İnsanların yaşamlarını sürdürecekt ve saygınlığını artıracak siyasi, sosyal, çevresel, ekonomik, askerî ve kültürel sistemin yaratılmasının sağlanması gerekmektedir⁷¹.

Yapılan insani güvenlik tanımlarından yola çıkarak mülteciler ile ilgili güvenlik unsurlarının analiz edilmesi mümkündür. Buna göre; ülkelerinde yaşanan, can güvenliklerini ve temel insan haklarını tehlikeye atan durumlar nedeni ile mülteci ve sığınmacıların insani güvenlik kavramının en temel öğelerinden ayrı düştükleri söylenebilir. Yalnızca yaşam hakkı ile değil aynı zamanda insan onuru, öz saygı ve yaşanabilir bir çevrede yaşama koşulları da mülteci ve sığınmacıların ellerinden alınmış haklardır.

Yapılan uluslararası anlaşmalar sığınmacı ve mültecilerin insani güvenlik koşullarına erişebilmek için göç ettikleri ülkelerde yine insani güvenlik unsurlarına sahip olarak yaşamaları için düzenlenmiş ve devletler tarafından kabul edilmiştir. Bu çerçevede sığınmacı ve mülteciler; yaşam haklarını, eğitim ve sağlık hizmeti alma haklarını, saygın, temiz ve yaşanabilir bir kültürel çevrede bulunma haklarını göç ettikleri ülkelerden talep etme hakkına sahiptir.

⁷⁰ ÖZDEMİR Özlem, ÖZDEMİR Emrah, “Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı.27. Ss.121, 2014

⁷¹ A.g.e. s.121.

4.3.Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uyum (Entegrasyon) Politikalarını Yürüten Aktörler

4.3.1. Kamu Kurumu Aktörleri

Kamu kuruluşları entegrasyon sürecini mevzuata uygun biçimde paydaş kuruluşlar ile ya da tek başlarına çalışarak gerçekleştirmektedir. Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Halk Sağlığı Kurumu, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, AFAD Başkanlığı, Dış İşleri Bakanlığı gibi kamu kuruluşları ekonomik ve fiziksel katkılarının yanı sıra bünyelerinde projeler yürüterek uyum sürecine destek sağlamaktadır.

4.3.1.1. AFAD

Türkiye'nin bulunduğu coğrafik ve jeopolitik konum; farklı zaman dilimlerinde ortaya çıkan pek çok felaket ve krizi beraberinde getirebilmektedir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD); doğal afetlerin önlenmesi, ortaya çıkan hasarın azaltılması, kriz ve afet durumlarında olaya müdahale edilmesi, sonraki süreçlerin iyileştirilmesi, krizler ile ilgili konularda planlama ve koordinasyon faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve kaynakların doğru bir biçimde yönlendirilmesi için teşkil edilmiş, İç İşleri Bakanlığı bünyesine bağlı olarak hizmet veren önemli bir kurumdur⁷².

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), afet ve kriz yönetiminin yanı sıra Türkiye'ye gelen sığınmacılardan da sorumludur. AFAD, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Tarım ve Orman, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Valilikler ve Kızılay ortak çalışmalar yürütmektedir.

4.3.1.2. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü / Göç İdaresi Başkanlığı

2013 yılında yayımlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kurulan bir kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de tıpkı AFAD gibi İç işleri Bakanlığı'nın bağlı kuruluşlarından biridir. 2013 yılında kurulduktan sonra 2018 yılında

⁷² AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı), [<https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>], (Son Erişim Tarihi: 18.05.2021)

cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile görev tanımları yeniden düzenlenen kurumun temel amacı; göç alanına ilişkin stratejileri uygulamak ve buna yönelik işlem ve faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamaktır⁷³.

2018 yılında düzenlenen Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde Göç İdaresi ile ilgili amaç beyanı ise aşağıdaki gibidir:

Madde 158 – (1) Bu Bölümün amacı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. (2) Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur⁷⁴.

Kararnamede genel müdürlüğün temel görevleri ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a) Göç alanına ilişkin, mevzuatın ve idari kapasitenin geliştirilmesi konularında çalışmalar yürütmek ve Cumhurbaşkanınca belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek.
- b) Göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- c) 19/09/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda Bakanlığa verilen görevleri yürütmek
- ç) İnsan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- d) Türkiye'de bulunan vatansız kişileri tespit etmek ve bu kişilerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- e) Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- f) Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- g) Düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirmek, alınan tedbirlerin uygulanmasını takip etmek.
- ğ) Kamu kurum ve kuruluşlarının göç alanına yönelik faaliyetlerinin programlanmasına ve projelendirilmesine yardımcı olmak, proje tekliflerini değerlendirmek ve onaylamak, yürütülen çalışma ve projeleri izlemek, bu çalışma ve projelerin uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesine destek vermek.

⁷³ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Görevleri, [<https://www.goc.gov.tr/genel-mudurlugun-gorevleri>], (Son Erişim Tarihi: 23.05.2021)

⁷⁴ KHK Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, [<https://www.mevzuat.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi: 01.06.2021)

h) Mevzuatla verilen diğer görevleri yürütmek⁷⁵.

Genel Müdürlüğün 6458 sayılı Kanun ve bu bölüm kapsamındaki her tür bilgi ve belge talebi, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından geciktirilmeden yerine getirilir.

29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün statüsü Başkanlık olarak değiştirilmiştir⁷⁶.

4.3.1.3. Sağlık Bakanlığı

Göç eden bireylerin karşılaştıkları en büyük problemlerden biri hiç şüphesiz sağlık sorunlarıdır ve bu bağlamda göç politikalarında etkinliği bulunan önemli kamu kurumlarından biri de Sağlık Bakanlığı'dır. "*Geçici Koruma Yönetmeliği*" özellikle barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sağlık koşulları ile ilgili olarak Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluklarını belirlemektedir. Buna göre yönetmeliğin 27. Maddesi'ne göre, "geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında verilen hizmetler Sağlık Bakanlığı'nın kontrolü ve sorumluluğundadır⁷⁷".

Sağlık Bakanlığı birimleri ulusal ve yerel düzeyde sığınmacıların sağlık hizmetlerinden faydalanmaları için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Sağlık merkezlerinin açılması ve çalıştırılması, gönüllü sağlık hizmetlerinin belirlenmesi ve sağlık harcamalarında Sosyal Güvenlik Kurumu ile koordinasyonun sağlanması Sağlık Bakanlığı'nın Suriyeli sığınmacılar konusunda yürüttüğü faaliyetlerden bazılarını oluşturmaktadır. "*Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge*" Suriyeli sığınmacılara sağlanan sağlık hizmetlerini şu şekilde düzenlemiştir:

Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar çerçevesinde; birinci kademe teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, aşı ve diğer koruyucu sağlık hizmetleri ile üreme sağlığı hizmetleri sunulacak; yaş ve cinsiyet gruplarına yönelik izlem ve taramalar (gebe, lohusa, yeni doğan,

⁷⁵ KHK Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, [https://www.mevzuat.gov.tr/], (Son Erişim Tarihi: 01.06.2021)

⁷⁶ Göç İdaresi Başkanlığı, [https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri], (Son Erişim Tarihi: 12.11.2021)

⁷⁷ 13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.27.

bebek, çocuk ve benzeri) yapılacak; sağlık eğitimleri (hijyen, anne sütü, sağlıklı beslenme ve benzeri) gerçekleştirilecektir⁷⁸.

4.3.1.4. Millî Eğitim Bakanlığı

Suriyeli sığınmacıların yaş aralıkları göz önünde bulundurulduğunda sığınmacıların eğitim hizmetlerinden faydalanmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunu eğitim çağındaki bireyler oluşturmakta ve bu durum sığınmacılar için eğitim politikasının ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Büyük bir çoğunluğu ilköğretim çağındaki Suriyeli sığınmacıların eğitim faaliyetlerine dâhil edilmesi için yürütülen politikaların düzenlenmesi ve uygulamaların gerçekleştirilmesi ise Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumlulukları arasında yer almaktadır⁷⁹.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin eğitim hizmetleri ile ilgili 28. Maddesinde eğitim faaliyetlerinin niteliğine dair bilgi verilmiştir. Bahsi geçen madde ise şu şekildedir:

- a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.
- b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.
- c) Yaygın eğitim kapsamında kişisel gelişim, sosyal-kültürel, mesleki ve teknik, sanatsal ve sportif alanlarda talebe bağlı olarak kurslar düzenlenebilir.
- (2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir.
- (3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır.
- (4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir⁸⁰.

⁷⁸ Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge, [<https://hsgm.saglik.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi: 11.06.2021)

⁷⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği, [<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 11.06.2021)

⁸⁰ Geçici Koruma Yönetmeliği, [<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 17.06.2021)

4.3.1.5. Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları

Suriyeli sığınmacıların entegrasyon sürecinde temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanmasından Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumlu olmasının yanında sürecin yürütülmesi için daha pek çok kamu kurumu ve bağlı kuruluş görev yapmaktadır. Sığınmacıların çalışma hayatına kazandırılması, sosyal hizmetlerin sağlanması, tercümanlık ve gümrük işlemleri gibi konularda kamu kurumlarının çeşitli yükümlülükleri bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların iş piyasasına erişimi ile ilgili faaliyetlerin yürütülmesi Çalışma Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı'nın ortak çalışmaları ile gerçekleştirilmektedir. Yönetmeliğin konu ile ilgili maddesi ise aşağıdaki gibidir:

(1) Geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanınca belirlenir.

(2) Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurabilir⁸¹.

Suriyeli sığınmacıların sosyal hizmetler ve yardımlardan faydalanabilmesi için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yükümlülükleri bulunmaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar, devlet kurumlarından ücretsiz olarak tercüman talep etme hakkına sahiptir. Ticaret Bakanlığı ise sığınmacıların gerekli gümrük işlemlerinin gerçekleştirilmesi konusunda yükümlülüklerle sahiptir⁸².

4.3.2. Hükümet Dışı Yerel ve Ulusal Aktörler

4.3.2.1. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları gönüllülük esası çerçevesinde faaliyet gösteren ve halkın beklentilerini farklı alanlar üzerinden gerçekleştirmek için siyasi ve idari otorite üzerinde baskı unsuru oluşturabilen organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır. Türkiye genelinde halen faal olarak çalışan 121.903 adet sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır⁸³. Bu sivil toplum kuruluşlarının bir kısmı ülkede bulunan mülteci ve

⁸¹ Geçici Koruma Yönetmeliği, [<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 19.06.2021)

⁸² Geçici Koruma Yönetmeliği, [<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 20.06.2021)

⁸³ Sivil toplumla ilişkiler genel müdürlüğü istatistikleri, [<https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>], (Son Erişim Tarihi:20.06.2021)

sığınmacıların toplum koşullarına entegre edilmesi için çeşitli hizmetler üretmektedir. Sivil toplum kuruluşları entegrasyon sürecinde; kimi zaman paydaş kimi zaman saptama ve değerlendirmeler ile kamunun dikkatini çekerek aksiyon alınmasını sağlayan bir aracı kimi zaman ise bağımsız projeler yürüten aktörlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının çalışma yürüttükleri ana başlıklar; Suriyeli çocuklar ve eğitim, sığınmacılara hukuki destek, istihdam, kadın çalışmaları, sağlık, barınma ve beslenme konularıdır⁸⁴.

3 milyondan fazla Suriyeli sığınmacıya sunulan hizmet ve yardımların yeterli gelememesi sebebiyle yerel, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları kendi hizmet faaliyetlerinde faydalı olmaya, mülteci ve sığınmacıların hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalışmaktadırlar. Türk'e göre; 2016 yılında Türkiye'de Suriyeli mültecilere yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası STK bulunmaktadır. Sığınmacıları İzleme Platformu, USAK, İGAM, Bilgi Çoça, Başak Kültür Sanat Vakfı, Mavi Kalem Derneği, BMMYK, SKYGD, İKGV, Şanlıurfa Barosu. İGAMDER, Sivil Düşün Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, İHH gibi STK'lar yaptıkları araştırmalar, çalıştaylar ve hazırladıkları rapor ve broşürlerle hem devlet kurumlarını hem halkı hem de Suriyelileri durumdan haberdar etmektedir⁸⁵.

4.3.3. Uluslararası Aktörler

4.3.3.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Göç eden bireylere yönelik uluslararası çalışmalarda bulunan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği göç politikalarının da belirlenmesinde uluslararası düzeyde belirleyici role sahip küresel kuruluşlardan biridir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), II. Dünya Savaşı sonrasında evlerinden kaçan veya evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalıya yardım etmek amacıyla 1950 yılında kurulmuştur. Devam eden yıllarda dünya genelinde ortaya çıkan sığınmacı ve mülteci krizlerinin çözümü için çalışmalar yürüten birim günümüzde Suriyeli

⁸⁴ TÜRK Gül Dilek, "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme", Marmara İletişim Dergisi, 2016, 25: 145-157.

⁸⁵ Ag.e. s.145-157

göçmenlerin Avrupa ve diğer dünya ülkelerindeki durumları üzerine çalışmalar yürütmektedir⁸⁶.

17 Aralık 2018'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından BMMYK'nin üye devletler, uluslararası kuruluşlar, mülteciler, sivil toplum ve özel sektör temsilcileri ve uzmanlarla iki yıllık kapsamlı istişarelerinin ardından mültecilerle ilgili Küresel İlkeler Sözleşmesi onaylanmıştır. Küresel Mülteciler Sözleşmesi, daha öngörülebilir ve eşitlikçi sorumluluk paylaşımı için bir çerçeve olarak kabul edilmekte ve mülteci durumlarına sürdürülebilir bir çözüm için uluslararası iş birliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu sözleşme ile BMMYK; sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkelerin ihtiyaç duydukları desteği almalarını ve mültecilerin verimli yaşamlar sürdürebilmelerini sağlamak için hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve diğer paydaşlar için bir plan sağlamakta hem mültecilere hem de onlara ev sahipliği yapan topluluklara fayda yaratmayı amaçlamaktadır⁸⁷.

4.3.3.2. Uluslararası Göç Örgütü

Göç eden veya göç etmek zorunda kalan bireylere yönelik çalışmalarda bulunan uluslararası kuruluşlardan biri olan Uluslararası Göç Örgütü üye devletler ile ortak çalışmalar içinde bulunarak faaliyetlerini sürdürmekte olan küresel bir örgüt durumundadır. Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM) acil durumlarda yardım, mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım, göçmen sağlığı, para gönderme ve yasal göç seçeneklerinin desteklenmesi gibi alanlarda faaliyet gösteren uluslararası bir örgüttür. Merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde bulunan ve hükümetler arası bir kuruluş olan IOM, toplam 173 üye devletten oluşmaktadır⁸⁸.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü'nün Türkiye'deki ofisi, Körfez Savaşı'ndan sonra 1991 yılında açılmıştır. 2004 yılının Kasım ayında Türkiye için IOM'ye üye statüsü verilmesiyle resmi ortaklık kurulmuştur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel

⁸⁶ BMMYK, [<https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>], (Son Erişim Tarihi: 22.06.2021)

⁸⁷ BMMYK, [<https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>], (Son Erişim Tarihi: 23.06.2021)

⁸⁸ Uluslararası Göç Örgütü, [<https://www.iom.int/>], (Son Erişim Tarihi: 23.06.2021)

Müdürlüğü'nün 2013'teki kuruluşunda destek sağlanması gibi ortak çalışmalar yürütülmüştür⁸⁹.

4.3.3.3. Avrupa Birliği

Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'na dek genellikle göç veren ülkeler olup 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa ülkelerinde meydana gelen olumlu değişimler ile göç alan topraklar haline gelmiş ve bu durum neticesinde kendi göç politikalarını oluşturmaya başlamışlardır⁹⁰. Avrupa Birliği içerisinde oluşan bütünleşme süreci; oluşturulan ulusal göç politikalarının uyumlaştırılmasını ve Avrupa Birliği çapında göç politikasının oluşturulmasını gündeme getirmiştir⁹¹.

Avrupa Birliği Komisyonu için göç öncelikli ve önemli konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacılar, mülteciler ve diğer statülerdeki göçmenlerin hayatlarının korunması, gerekli yardımlara erişebilmeleri, acil durum müdahalelerinin gerçekleştirilmesi ve yeni göç hareketlerinin ortaya çıkmasını önleyecek siyasi adımların atılması AB'nin göç ile ilgili politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bu temel çerçevesinde uluslararası örgütler, AB ülkeleri ve birliğin kendi mekanizmalarının en iyi şekilde kullanılarak göç politikalarının oluşturulması hedeflenmektedir.

Suriyeli sığınmacılar konusunda da AB sığınmacıların en çok bulunduğu ülke olan Türkiye ile iş birliği içinde hareket etmektedir. Bu amaçla; 2015 ve 2016 yıllarında Ortak Eylem Planı ve AB-Türkiye Ortak Bildirisi taraflar arasında imzalanmış ve iş birliğinin kapsamı belirlenmiştir⁹². Bu kapsamı oluşturan temel ilkeler ise; düzensiz göçmen ve sığınmacılar için yeni yasal tedbirlerin alınması, Türkiye AB arasında bir Gönüllü İnsani Kabul Programının oluşturulması, vize serbestisi sürecinin hızlandırılması, Türkiye'deki sığınmacılar için mali yardımlara hız verilmesi, katılım

⁸⁹ Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, [<https://turkey.iom.int/iom-turkey/>], (Son Erişim Tarihi: 24.06.2021)

⁹⁰ ORSAM, “Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi”, Rapor No:22, 2012

⁹¹ GÜLEÇ Cansu, “Avrupa Birliği'nin göç politikaları ve Türkiye'ye yansımaları”, Tesam Akademi Dergisi- Turkish Journal of TESAM Academy Temmuz- July 2015. 2 (2). 81 – 100 ISSN: 2148 – 2462

⁹² Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Göç politikaları, [avrupa.info.tr/tr/goc-politikalari-6892], (Son Erişim Tarihi: 28.06.2021)

müzakerelerinin devamının sağlanması ve Suriye toprakları içindeki insani şartların iyileştirilmesi şeklindedir.

4.3.3.4. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Birleşmiş Milletler'in çalışma hayatındaki uzman kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), çalışma standartlarını düzenleyerek belirlemekte, bireylerin çalışma hayatındaki haklarını gözetmekte, sosyal korumayı ve çalışma yaşamındaki sorunlarla ilgili diyalogu güçlendirmektedir⁹³. 1932 yılında ILO'ya üye olan Türkiye'deki ilk ILO Ofisi 1952 yılında İstanbul'da "Yakın ve Orta Doğu İnsan Gücü Saha Ofisi" adı altında açılmıştır. 1976 yılında ise "ILO Ankara Ofisi" açılmıştır. Ankara/Oran'da bulunan ofis "ILO Türkiye Ofisi" olarak faaliyet sürdürmektedir. Türkiye'de yer alan ILO Ofisi, ILO'nun Türkiye'deki diplomatik temsilcisi olarak faaliyet göstermektedir⁹⁴.

4.3.3.5. BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

1946 yılında kurulan ve ilk ismi Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu olan UNICEF' in 1953 yılından itibaren kalıcı bir örgüt olmasına ve sadece acil yardım gerektiren durumlarla sınırlı kalmayıp uzun vadeli kalkınma çalışmalarına katkıda bulunması kararlaştırılmıştır⁹⁵. UNICEF; hükümet ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde, Suriyeli ve diğer mülteci çocukları destekleme çabalarını artırırken, ev sahibi topluluklarda dayanıklılığı artırma amaçlı çalışmalar yürütmektedir⁹⁶.

⁹³ Uluslararası Çalışma Örgütü, [<http://www.ilo.org/ankara/about-us/lang--tr/index.htm>], (Son Erişim Tarihi: 28.06.2021)

⁹⁴ Uluslararası Çalışma Örgütü, [<http://www.ilo.org/ankara/about-us/lang--tr/index.htm>], (Son Erişim Tarihi: 29.06.2021)

⁹⁵ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, [<https://www.unicef.org/>], (Son Erişim Tarihi: 29.06.2021)

⁹⁶ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu Türkiye, [<https://www.unicef.org/turkey/en>], (Son Erişim Tarihi: 29.06.2021)

4.3.4. Yerel Yönetimler

4.3.4.1. Büyükşehir İl ve İlçeler

Yerel yönetimler; kendileri için tanımlanmış olan hizmetleri, sorumluluk alanlarına giren bölgelerde vatandaşlara sunarak, bu sorumluluklar dahilinde hizmet etmek ile görevlendirilmişlerdir. Sunulan hizmetlerin hedef kitlesi, yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarında bulunanların tamamı olarak değerlendirilmektedir⁹⁷. Çamur'un altını çizdiği gibi; yerel yönetimlerin sorumluluk sahasında bulunan yurttaşlara sunulan hizmetin gereği yerel yönetim sınırları içerisinde geçenler dahi hizmet alan kişiler konumunda olmaktadır. Bu bağlamda mültecilerin yurttaşlara sunulan hizmet sunumu kapsamı dışında tutulması mümkün görünmemektedir⁹⁸.

Belediyelerin görev alanlarını belirleyen Belediye Kanunu'nda hizmet alanında bulunan tüm bireylerin "hemşehri" sayıldığı ve bütün belediye birimlerinin hemşehrilere hizmet vermek ile yükümlü olduğu belirtilmiştir⁹⁹. Bu kapsamda Suriyeli mülteciler, Türkiye'de herhangi bir yerde ikamet etmeleriyle ilgili bir düzenleme bulunmadığından, istedikleri yerlerde ikamet edebilmektedirler. Bir yerde yaşamak belediye hizmetlerinden yararlanma koşulu olarak hemşehriliğin edinilmesi için yeterlidir. Babaoğlu ve Kocaoğlu'nun belirttiği gibi; esasında yasal mevzuat açısından yabancı göçmenlerle ilgili olarak belediyelere doğrudan bir sorumluluk verilmediği görülmektedir. Nitekim 5393 sayılı kanun, yabancı göçmenlere yönelik hizmetler için açık kapı bırakmış olsa da doğrudan zorunlu bir görev belirlenmemiştir. Bununla birlikte hemşehri ifadesine atıfta bulunularak yapılan bazı hizmetlerin Sayıştay denetimlerinde sorun olarak değerlendirildiği belirtilmiştir¹⁰⁰.

Marmara Belediyeler Birliği tarafından, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile iş birliği içerisinde 25-26 Kasım 2015 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen "Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü" başlıklı

⁹⁷ ÇAMUR A, "Suriyeli mülteciler ve belediyelerin sorumluluğu: İzmir örneği" Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2),2017, s.119.

⁹⁸ A.g.e. s.119.

⁹⁹ 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, Madde.13.

¹⁰⁰ BABAOĞLU C ve KOCAOĞLU M, "Kentli Sığınmacılar Meselesi ve Belediyeler", Türk İdare Dergisi, (485), 2017,497-518

çalıştay raporunda yerel yönetimlerin mülteciler konusunda sınırları çizilmiş net bir yasal çerçeveden uzak kaldıklarına dair şu ifadeler yer verilmiştir:

İlgili mevzuatta (*Belediye Kanunu ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*) hukuki bir yasaklama olmamakla beraber mülteciler ile ilgili açık hükümlerin ve net bir yasal çerçevenin olmaması, belediyeleri mültecilere yönelik yardım ve çalışmalar ile ilgili karar alma noktasında zor duruma düşürmektedir. Belediyeler; mülteciler için yapılan harcamalarda kaynak gösterilmesi, mültecilere yönelik okullar için bina tahsis edilmesi ve henüz kaydı olmayan kişiler ile kayıtlı mültecilere yardım ve hizmet sunulması gibi konularda açık bir yasal dayanağa ihtiyaç duymaktadır¹⁰¹.

Görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ile ilgili olarak yerel yönetimlere doğrudan bir yükümlülük verilmemiş olsa da belediyeler görev tanımları ve alanları ile bağlantılı olarak sığınmacılara gerekli hizmetleri sunmaktadır. YUKK’da uyum başlığı altında dile getirilen aktörlerden biri de belediyeler olmasına rağmen belediyeler için bir hayli sınırlı alan tanımlanmıştır. Bununla birlikte yerel yönetimlerin STK’lar ile iş birliği içinde yürüttükleri çeşitli projeler de Suriyeli sığınmacıların toplum ile bütünleştirilmesi ve gereksinimlerinin sağlanması için değer yaratmaktadır. STK’lar belediyelerin yasal anlamda sınırlı bir harekât alanına sahip olmaları nedeniyle önemli partnerler haline gelmiştir. Belediyeler birçok hizmeti STK’lar aracılığıyla ya da onların sağladığı finansman sayesinde sunabilmektedir.

4.4. Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uyum Politikaları

Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulan uyum politikaları kapsamında ele alınması gereken iki önemli kavram: “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” kavramlarıdır. “Sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” kavramları zorunlu göç içerisinde belirgin bir yeri olmayan, söz konusu alanda yerleşik bir söylem olmaktan çok özellikle uygulamalara ilişkin tartışmalarda yakın dönemlerde bilim insanları ve uygulayıcılar tarafından değişen anlamlarla kullanılan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰².

Suriye’de başlayan krizin ardından oluşan, birçok coğrafyayı etkileyerek küresel bir durum haline alan kişi hareketliliği olgusu, “uluslararası koruma”, “insani yardım”,

¹⁰¹ Marmara Belediyeler Birliği (MMB) (2015), Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü, Çalıştay Raporu, Kasım 2015, İstanbul.

¹⁰² İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul, Ss.24

“sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” süreçleri arasındaki kesişimleri küresel düzeyde belirgin bir hale getirmiştir. Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının 2011 yılından itibaren mücbir sebepler ile Türkiye’ye gelmesiyle birlikte Türkiye’de gelişen süreçlerin ve “koruma” kuramından “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” yaklaşımına geçen yönetim modelinin unsurları, özgünlüğü ve işleyişi tespit edilmelidir. Zorunlu göç ile yerlerinden edilmiş bireylerin geldikleri toplumda sergiledikleri davranışları ve sosyal seçimlerini anlamının “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” kavramlarının anlaşılması ve söz konusu süreçlere destek veren etkin uygulamalar yapılması açısından önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmek mümkündür¹⁰³. Uyum politikaları kapsamında ele alındığında “sosyal uyum”, ve “toplumsal bütünleşme” kavramları zorunlu sebeplerle göç eden kişilerin özellikle mülteci statüsü almalarıyla birlikte yerel düzeyde yerel halkla etkileşimleri ve ilişkilerinin incelenmesi, anlaşılması ve tanımlanması için bir amaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zorunlu göç ile Türkiye’ye gelmiş olan Suriyelilerin ülkede kalış süreleri orta ve/veya uzun vadeli olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yerel halk ile entegrasyonlarının sağlanması adına “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” süreçlerinin desteklenmesi kısa vadede önem arz etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacıların ülkede barındırılması ve korunması ile ilgili uygulamalar ile “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” süreçleriyle ilgili uygulamalar arasındaki geçişlerin ve evrilmenin iyi yönetilmesi gerekmektedir¹⁰⁴.

Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile bütünleşmesinde sıkça dile getirilen entegrasyon kelimesinin “sosyal uyum” veya “toplumsal bütünleşme” kavramlarının yerine tercih edildiği görülmekte ve bu durumun kavramsal bir karmaşaya yol açtığı gözlemlenmektedir. Uyum alanında kullanılan terimlerin birbirlerini ikame edecek biçimde kullanılması ve kavramların belirsiz tanımlamalarının olmasının nedeninin

¹⁰³ İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul, Ss.13-14

¹⁰⁴ İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul, Ss.13-14

deneyimlenen olguyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Normal koşullarda “mülteci entegrasyonu” kavramı iltica başvurusunda bulunulduğunda ve mülteci statüsü alındığında bireylerin yerleştikleri ülkelerde yaşadıkları yerleşme olgusunu betimlemek için kullanılmaktadır; fakat Türkiye’de zorla yerinden edilmiş Suriyelilerin veya uluslararası koruma kapsamında Türkiye’de bulunan diğer kişilerin deneyimi hem yasal statüler hem kalış süreleri açısından yerleşilen ülkelerin kavramları, kuramları ve uygulamalarından farklılıklar gösteren bir durumdur. Entegrasyon kavramını, %11,3 ile “sosyal uyum”, %7 ile “adaptasyon”, %6,2 ile “içerme” ve %5,6 ile “harmonizasyon” izlemektedir¹⁰⁵. Türkiye’de 2013-2014 yılları arasında göç üzerine gerçekleştirilen yasal çerçevedeki değişiklikler döneminden başlayıp 2014 yılından sonra yoğun bir biçimde gerek bilimsel çalışmalarda gerekse kamu politikalarına ilişkin dokümanlarda “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” kavramlarına sıklıkla rastlanmaktadır.

Uyum politikaları kapsamında ele alınan eğitim, barınma, sağlık, çalışma yaşamı vb. alanlarda atılacak adımlarda uyum ve toplumsal bütünleşmenin kavramsal çerçevesinin çizilmesi son derece önem teşkil etmektedir. “Sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” kavramları, mücbir sebepler ile göç eden kişilerin topluluklar arası kaynaşmaları etkileyen bir olgu olarak eklendiği toplumlar da dahil olmak üzere sosyal gruplar arası olan çatışmalara ve gerginliğe neden olabilecek durumları ve konuları azaltmayı amaçlayan politikaların tasarlanması için kavramsal bir temel oluşturmaktadır¹⁰⁶.

“Sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” çerçevesinde ele alınan uyum politikalarının farklı biçimlerde ve düzeylerde etkileşime olanak sağlayan sosyal alan ve toplumsal yapılara öncelik vermesi önemlidir. Toplumsal bir bütünleşme stratejisinden yola çıkılarak hazırlanması gereken uyum politikalarının kamu

¹⁰⁵ İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul, Ss.28

¹⁰⁶ İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul, Ss.16

politikaları tasarımı, yapımı ve uygulamalarıyla sonuçlanan yönetim düzeyinde yenilikçi iş birliklerini kolaylaştırması beklenmektedir¹⁰⁷.

Tablo 4.1: “Sosyal Uyum” ve “Toplumsal Bütünleşme” Ekseninde Göç Politikaları

Kavramsal Yaklaşım	Kavram-Politika Bağlantıları	“Toplumsal Bütünleşme” Süreci
Kamu Politikası Yönetişim Odaklı Yaklaşım	Göç ve uluslararası koruma alanında karşılanması gereken gereksinimlere, karşılaşılan sorunların çözümüne ve ortaya çıkan olanakların değerlendirilmesine yönelik politikalar ve stratejilerin geliştirilmesi Hem zorunlu göçle gelen hem de yerel halkın gereksinim ve taleplerine yönelik etkileşimli ve kent temelli politika uygulamalarının inşa edilmesi	Tutarlı ve Sürdürülebilir Politikalar
Sosyo-Etkileşimsel Yaklaşım	Gruplar arası ilişkiler Grup içi ilişkiler	Köklenen ve ileriye etki eden politikalar

Kaynak¹⁰⁸: İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul

Suriyeli sığınmacılar, Türkiye’de 2011 yılından beri toplumsal kabul ve uyum sürecindedirler. Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının Türkiye’deki bu durumu, üzerinde hassas bir şekilde durulması gereken ve belirli uyum politikalarını gerektiren bir toplumsallaşma sürecidir. Başlangıçta misafir olarak görülen ve geçici bir süre Türkiye’de kalacakları düşünülen Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması ve uzun bir süre kalacaklarının düşünülmesi toplumsal bir

¹⁰⁷İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme:Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye” 2020, İstanbul, Ss.37

¹⁰⁸ İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul,

bütünleşmenin sağlanması adına düzenli bir entegrasyon sürecini gerekli kılmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalar incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun ülkelerine geri dönmeyeceği öngörülmektedir. Erdoğan tarafından hazırlanan “Suriyeliler Barometresi” isimli çalışmada yayımlanan istatistiki verilere göre: 2014 yılında Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı henüz 1,6 milyon civarında iken hazırlanan çalışmada Türkiye’deki Suriyelilerin geri döneceklerine inananların oranı %45,1 olarak belirtilmiştir. 2017 yılında hazırlanan çalışmada Türk toplumunun %70 gibi büyük bir oranı Suriyelilerin tamamı ya da önemli bir kısmının Türkiye’de kalacağını düşünürken, 2019 yılında hazırlanan çalışmada ise toplumun %48,7’si net bir şekilde Suriyeli sığınmacıların hiçbirinin geri dönmeyeceklerini düşünmekte, %29,7’si ise bir kısmı dönse bile büyük bir çoğunluğun geri dönmeyeceğini belirtmektedirler¹⁰⁹.

Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılara yönelik politikası, Suriye’de Esad rejiminin er ya da geç sona ereceği ve Suriyelilerin ülkelerine geri döneceği varsayımına dayanmaktadır. Ancak Türkiye Esad rejimi son bulsa bile Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeme ihtimalini dikkate almak ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye entegrasyonuna ilişkin mekanizmalar üzerine düşünmek zorundadır¹¹⁰.

Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yaratmış olduğu krizin aşılması için Suriyelilerin yerleşik halk ile bütünleşmesini sağlayacak eğitim, istihdam, sağlık vb. alanlarda entegrasyon politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. İçinde bulunduğu toplumun dil, kültür vb. öğelerine yabancı olan sığınmacıların toplumla bütünleşmesinde sağlık, eğitim, istihdam vb. hakları elde etmesi oldukça önemli bir adımdır. Bu bağlamda 11 Nisan 2013 tarihinde Resmî Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” ile hukuki bir statü kazanan Suriyeli sığınmacılar, bu kanun kapsamında yürürlüğe giren “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” ile eğitim, sağlık ve temel hizmetlerden yararlanma hakkını elde etmişlerdir.

¹⁰⁹ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi:Suriyeliler Barometresi , OrionKitabevi, Ankara, 2019., Ss.94.

¹¹⁰ IHLAMU ÖNER Suna Gülfer, “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası” , Orsam, Cilt.6, Sayı 61, 2014

4.4.1. Eğitim

Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğunu eğitim çağındaki çocuklar oluşturmaktadır. Göç idaresi Genel Müdürlüğü’nün 28.04.2021 tarihi itibari ile istatistik verileri incelendiğinde “Türkiye’de ‘Geçici Koruma’ kapsamındaki toplam Suriyeli sığınmacı sayısı 3.670.342’dir. Bu sayının 501.950’sini 0-4 yaş arası, 561.014’ünü 5-9 yaş arası, 421.701’ini 10-14 yaş arası, 254.922’sini 15-18 yaş arası ve 494.488’ini ise 19-24 yaş arası oluşturmaktadır¹¹¹”.

Okul öncesi, ilköğretim, lise ve üniversite eğitim süreci göz önüne alındığında Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların yaklaşık 2 milyonunu eğitim çağındaki çocuklar oluşturmaktadır. Eğitim hiç şüphesiz insanların en temel haklarından biridir. Bu bağlamda, Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulacak ve uygulanacak olan eğitim politikaları büyük bir önem arz etmektedir.

Suriyeli sığınmacılar başlangıçta kalıcı olarak düşünülmediği için Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında gecikmeler yaşanmıştır. Suriyeli sığınmacıların eğitimlerine yönelik kapsamlı politikalar Suriyelilerin Türkiye’ye 2011 yılında başlayan göç hareketinden iki sene sonra oluşturulmaya başlanabilmektedir. 26 Nisan 2013’te Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler” başlıklı genelgeden Suriyeli sığınmacıların eğitim politikalarına yönelik ilk genelge olarak bahsetmek mümkündür. 26 Nisan 2013 tarihinde MEB tarafından çıkarılan genelgeye bakıldığında üzerinde durulan ana nokta, kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik mekânların tespit ve tedariki olup Suriyeli sığınmacıların eğitimi ile ilgili sorunlar detayları ile ele alınmamıştır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacılara yönelik çıkarılan bu ilk genelgenin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunlarına yönelik kapsayıcı bir çözüm barındırmadığını söylemek mümkündür.

26 Eylül 2013’te Millî Eğitim Bakanlığı tarafından “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri”

¹¹¹ Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>], (Son Erişim Tarihi:30.06.2021)

genelgesi yayımlanarak sığınmacılara yönelik daha kalıcı politikalar oluşturulmaya başlanmıştır. Genelge kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Suriyelilere yönelik bir eğitim programı oluşturulacağı, programın koordinasyon ve içeriğinin Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde “Suriye Ulusal Koalisyonu Yüksek Eğitim Komisyonu” tarafından hazırlanarak Suriyeli sığınmacılara Türkçe öğretilmesine imkân verileceği belirtilmektedir. Genelge ile ayrıca şehir merkezlerinde de geçici eğitim merkezleri kurulması planlanmıştır¹¹².

Geçici koruma statüsü ile eğitim hakkı elde eden Suriyelilerin eğitimlerine yönelik Millî Eğitim Bakanlığı, 23 Eylül 2014 tarihinde 2014/21 sayılı “Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” başlıklı yeni bir genelge çıkarmıştır. Böylelikle, “Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır¹¹³.

“Geçici Koruma Yönetmeliği” ile daha kapsamlı bir eğitim hakkı elde eden Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim politikaları kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan bu genelge ile “özellikle kampların dışında yaşayan” Suriyeli sığınmacılar için oluşturulacak eğitim hizmetleri ve politikaları belli bir standarda bağlanmıştır. Bu genelge ile Suriyeli sığınmacılar için sağlanan eğitim imkânlarından bazılarını şu şekilde sıralayabilmek mümkün olacaktır: Suriyeli sığınmacılardan öğrenim belgelerini beyan edenlerin öğrenim denklik durumlarına göre okullara kaydının yapılması sağlanarak, öğrenim durum belgesine sahip olmayan sığınmacılara beyanları üzerine yazılı veya sözlü sınav yapılarak sınav sonuçlarına göre öğrenim denklik durumu belirlenmiş ve öğrenim denkliklerine göre eğitim alabilecekleri kurumlara yönlendirilme fırsatı sağlanmıştır. Türkiye’de yaşayan yabancı öğrenciler için YÖBİS (Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi) kurulmuştur. Suriyeli sığınmacıların sayıca fazla olduğu illerde gerektirdiği takdirde daha çok “Geçici Eğitim Merkezleri” kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Suriyeli sığınmacıların entegrasyonları adına en önemli sorun teşkil eden konulardan biri olan dil problemine karşı Geçici Eğitim Merkezlerinde Türkçe dil eğitimi veren öğretmenler görevlendirilmiştir.

¹¹² Millî Eğitim Bakanlığı, 26.09.2013 tarihli Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi

¹¹³EMİN M. N., “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları” İstanbul: SETA, 2016,s. 9.

Meslek edindirme çalışmaları yapılarak, yetişkin sığınmacılar için çeşitli kurslar açılmıştır¹¹⁴.

2014 yılında çıkarılan bu genelge ile “özellikle kampların dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların” Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda ve sığınmacılar için oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezleri’nde eğitim almalarına imkân sağlanmıştır. Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim politikaları kapsamında çıkarılan bu genelgede göze çarpan en önemli husus Suriyeli sığınmacıların Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı devlet okullarına kayıt yaptırabilme hakkını kazanmalarındır. Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı devlet okullarına kayıt yaptırmak isteyen Suriyeliler için “İkamet İzni” yerine “Yabancı Tanıtma Belgesi” yeterli olacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2015-2019 Stratejik Planı’nda Türkiye’de yaşayan sığınmacıların eğitim problemi ele alınmış ve sığınmacıların eğitimlerine yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilmiş ve bu bağlamda yabancı öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması adına çalışmalar yapılacağı kararlaştırılmıştır¹¹⁵.

2015-2019 Stratejik Planı’nda sığınmacılara yönelik çalışmalar içerisinde olunacağını belirten Millî Eğitim Bakanlığı, bu kapsamda 3 Kasım 2016’da Avrupa Birliği’nin desteğiyle iki yıl sürmesi planlanan “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi”ni kabul etmiştir. Projenin temel amacı şu şekilde açıklanmıştır: “Türkiye’de yaşayan ‘Geçici Koruma’ altındaki sığınmacıların eğitime erişimlerine ve sosyal uyumlarına katkı sağlamaktır. Proje kapsamında; Türkçe dil eğitimi, Arapça dil eğitimi, psikososyal destek, temel kırtasiye desteği, mesleki eğitim bursu, öğretmen desteği, ekipman desteği, personel desteği (Güvenlik, Temizlik vb.) gibi hizmetler verilecektir¹¹⁶”.

¹¹⁴ EMİN M. N., “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları” İstanbul:SETA, 2016,Ss.7-24.

¹¹⁵ A.g.e. s.7-24

¹¹⁶ Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi, [<https://piktes.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi:01.07.2021)

‘Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi’ (PIKTES) kapsamında, Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak toplam “19.110 çocuk için Yaz Dönemi Erken Çocukluk Eğitimi, 599.670 öğrenci için Türkçe Dil Öğretimi, 12.418 öğrenci için Arapça Dil Öğretimi, 24.800 öğrenci için Telafi Eğitimi ve 106.897 öğrenci için Destekleme Eğitimi verilmiştir. Bunların dışında 196.500 öğrenci için ulaşım hizmeti, 628.522 öğrenci için kırtasiye yardımı, 172.346 öğrenciye psikososyal destek, 1.676 okul için ekipman desteği sağlanmış ve 29.215 aile için Aile Bilgilendirme Semineri yapılmıştır¹¹⁷”.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın yayımladığı 2019-2023 Stratejik Planı’nda da ülkemizde “Geçici Koruma” altında bulunan yabancı çocukların eğitim ve öğretime erişim imkanlarının artırılması, yabancı çocukların eğitim ve öğretimlerine yönelik iş ve işlemlerin yürütülmesi hususlarına değinilmiş ve bu bağlamda çalışmalar yapılmasına yönelik tespitler yapılarak faaliyetler belirlenmiştir. MEB verilerine göre, “Türkiye’deki geçici koruma altında bulunan 5-17 yaş arasındaki sığınmacı çocukların okullaşma oranı, 2019 yılında %62, 2020 yılında ise %66’dır. Bu oranın MEB 2019-2023 Stratejik Planı’na göre 2021 yılında %69’a, 2022 yılında %72’ye, 2023 yılında ise %75’e çıkartılması hedeflenmektedir¹¹⁸”.

“Geçici Koruma” altında olan sığınmacılar için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uluslararası kuruluşlarla da ortak iş birliği içerisinde çalışmalar yapılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF iş birliği ile Suriyeli çocukların eğitime erişimini artırmak için mültecilerin yoğun olarak yaşadığı 9 şehri kapsayacak şekilde “İl Eylem Planları” hazırlanmıştır. Hazırlanan “İl Eylem Planları” sığınmacı çocuklara yönelik yeni eğitim merkezlerini inşası, mevcut olan okul binalarının öğleden sonra Suriyeli çocukların eğitimi için tahsis edilmesi, Suriyeli öğretmenlere maddi destek sağlanması, gerekli olan eğitim materyallerinin sağlanması, Suriyeli çocukların eğitim

¹¹⁷ Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi, [<https://piktes.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi:05.07.2021)

¹¹⁸ MEB 2019-2023 Stratejik Planı, [https://www.meb.gov.tr/stratejik_plan/], (Son Erişim Tarihi:06.07.2021)

gördüğü mevcut okulların tadilat ve yenileme masraflarının karşılanması gibi düzenlemeleri kapsamaktadır¹¹⁹.

Türkiye’de Suriyelilere yönelik eğitim politikası kapsamında ele alınması gereken önemli durumlardan biri de yükseköğretim çağındaki Suriyeli sığınmacıların eğitim durumudur. Türkiye’de eğitim politikaları kapsamında üniversite çağındaki gençlerin eğitim sorunlarına yönelik kapsamlı politikalar hazırlanmamış olsa da YÖK verileri incelendiğinde Türkiye’deki üniversitelere kayıtlı Suriyeli öğrencilerin sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Son yıllarda Yükseköğretim bağlamında gerek YÖK nezdinde çıkarılan genelgeler ile gerekse üniversite, sivil toplum kuruluşları vb. kurumlar tarafından çalışmalara imza atılmakta ve bu çalışmalar ile Suriyeli gençlerin Yükseköğretime erişim ve katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalardan biri de İstanbul Üniversitesi tarafından yürütülen ve desteklenmeye hak kazanan Suriyeli Mültecilerin İstanbul Üniversitesi’ne Kabulü: Kapasite ve Bilgi Artırımı’ WESREF-IU Projesi, Horizon 2020 çerçeve programı kapsamında destek almaya hak kazanmıştır¹²⁰

4.4.1.1. GEM (Geçici Eğitim Merkezleri)

Geçici Eğitim Merkezleri, kamplarda veya kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılara ilköğretim, ortaöğretim ve bina koşul ve durumuna göre okul öncesi eğitim sağlayan kurumlardır. Bu kurumlarda Suriye eğitim müfredatına bağlı olarak Arapça eğitim verilmektedir.

Geçici Eğitim Merkezleri’nde aldıkları eğitimi başarı ile tamamlayan öğrenciler MEB tarafından merkezi olarak uygulanan YÖLYDS (Yabancı Öğrenciler için Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı) ‘ye girme hakkına sahip olmaktadır. Aynı şekilde geldiği ülkede lise ve dengi okullardan mezuniyet belgesi olanlara yönelik olarak da MEB tarafından merkezi olarak YÖLYDS (Yabancı Öğrenciler için Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı) yapılarak sınav sonucunda başarılı olanlar için “Lise Denklik Belgesi”

¹¹⁹ YAVUZ Ömer ve MIZRAK Sefa, “Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Eğitimi”, Göç Dergisi, 2016, s.175-199

¹²⁰ Milliyet Gazetesi, [https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/istanbul-universitesinden-suriyeli-multecilerin-gelecegi-ile-ilgili-onemli-proje-12891219], (Son Erişim Tarihi:01.12.2021)

verilmektedir. Sınav sonucunda başarılı olarak denklik belgesini almaya hak kazanan öğrenciler, YÖK ve üniversiteler tarafından bu öğrenciler için mevzuatta belirlenmiş şartları gerçekleştirmeleri halinde Yükseköğretim Kurumlarında eğitim görme hakkına sahip olmaktadır¹²¹.

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları barınma merkezlerinde ve barınma merkezlerinin dışında kurulan Geçici Eğitim Merkezleri'nde MEB tarafından belirlenerek gönüllü öğretmenlik yapan yaklaşık 9.504 Suriyeli öğretmen bulunmaktadır. Bu öğretmenlere UNICEF'ten sağlanan fonlarla, PTT aracılığıyla maddi destek sağlanmaktadır. Bu öğretmenlere verilen ön ödemeli kartlara aylık olarak barınma merkezlerinde 150, barınma merkezleri dışında ise 220 Amerikan dolarına karşılık gelecek şekilde Türk lirası olarak ödeme yapılmaktadır. Yapılan bu ödemelerin öğretmen ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu ifade edilmektedir¹²².

Erdoğan'a göre; Geçici Eğitim Merkezleri Suriyeli sığınmacıların eğitim almalarına yönelik önemli işlevler üstlenmiş olsa da Suriye eğitim müfredatına yönelik Arapça ağırlıklı eğitim vermesi Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle GEM'lerin kademeli olarak kapatılması kararlaştırılmıştır¹²³. 2020 yılı itibari ile Geçici Eğitim Merkezleri'nin çoğunluğu kapatılmış durumdadır ve Suriyeli eğitim çağındaki çocukların büyük bir çoğunluğu Türk devlet okullarına giderek Türkçe eğitim almaktadırlar. GEM'lerin kapatılması Suriyeli sığınmacı ebeveynler ve eğitim alan çocukların bir kesimi tarafından olumlu karşılsa da bu durumu olumsuz karşılayan bir kesim de bulunmaktadır. Bu kesim tarafından dile getirilen en büyük kaygı, Türk devlet okullarında Türkçe eğitim alan çocukların ana dilleri olan Arapçayı unutacağı kaygısıdır¹²⁴. GEM'lerdeki eğitim dilinin ağırlıklı olarak Arapça olması dolayısıyla çocuklarının uyum problemi yaşadığını dile getiren ebeveynler ise Türk devlet

¹²¹ ERDÖNMEZ A, "Türkiye'ye Kitleli Göçle Gelen Mültecilere Yönelik Yürütülen Eğitim Öğretim Süreci", Eğitime Bakış Dergisi, Sayı:36. 2016, s. 24-34.

¹²² EMİN M. N., "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları" İstanbul: SETA, 2016,s. 153.

¹²³ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi: Suriyeliler Barometresi, OrionKitabevi, Ankara, 2019. Ss.37.

¹²⁴ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi: Suriyeliler Barometresi, OrionKitabevi, Ankara, 2019. Ss.172.

okullarında çocuklarının Türk çocuklar ve öğretmenleriyle daha iyi ilişkiler kurduklarını dile getirmektedirler.

4.4.1.2. Devlet Okulları

Suriyeli sığınmacılar Geçici Eğitim Merkezleri dışında farklı kurumlarda da eğitim-öğretim görebilme imkânına sahiptirler. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2014 yılında çıkarılan “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” başlıklı genelge ile eğitim çağında olan Suriyeli sığınmacılar için yasal olarak devlet okullarına kayıt yaptırabilme olanağı doğmuştur. 2014 yılında çıkarılan genelge kapsamında Suriyeli sığınmacılar ikamet iznine gerek olmaksızın sadece kendilerine verilen “Yabancı Tanıma Belgesi” ile devlet okullarına kayıt yapabilmektedirler¹²⁵.

Bu genelge ile kampların dışında yaşayan eğitim çağındaki Suriyeli sığınmacılar Türk vatandaşları gibi devlet okullarındaki eğitim-öğretim hizmetlerinden ve bütün olanaklardan faydalanabilmektedirler. 2014 yılında çıkarılan genelgenin Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonuna yönelik oluşturulan eğitim politikaları adına oldukça önemli bir adım olduğunu belirtmeliyiz. Sığınmacılar için atılan oldukça önemli bir adım olmasına rağmen Türk okullarına kayıt yaptırabilme hakkı kazanan Suriyeli sığınmacıların Türk okullarına kayıt yaptırma konusunda kararsız kaldığı durumlar bulunmaktadır. Bu durumun oluşmasında devlet okullarında eğitim dilinin Türkçe olması şüphesiz en büyük etkidir. Eğitim dilinin Türkçe oluşu dil konusunda büyük sıkıntılar yaşayan Suriyeli çocuklar için iletişim kurabilmesinde önemli bir sorun oluşturmakla beraber aileler çocuklarının kendi ana dilinden ve kültürlerinden uzaklaşmasını istememektedir. Ayrıca, Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunlarına dair yapılan araştırmalara bakıldığında devlet okullarındaki öğretmen ve öğrencilerin Suriyeli sığınmacılara yönelik tavırlarının da Suriyeli sığınmacı ailelerin ve çocuklarının devlet okullarına temkinli yaklaşması konusunda etkili olduğu görülmektedir. Bu çekinceler nedeniyle Suriyeli sığınmacı aileler ve çocuklarının eğitim konusunda tercihlerinin devlet okullarından ziyade Geçici Eğitim Merkezleri olduğunu dile getirmek mümkün olacaktır.

¹²⁵ Millî Eğitim Bakanlığı, 23.09.2014 tarihli Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi

GEM'lerin 2020 yılı itibari ile büyük çoğunluğu kapatılmış durumdadır ve Suriyeli eğitim çağındaki çocukların büyük çoğunluğu Türk devlet okullarına giderek Türkçe eğitim almaktadırlar¹²⁶. GEM'lerin kapatılmasını sığınmacılar ve Türk hükümeti/toplumu bağlamında değerlendirdiğimizde iki taraf adına da olumlu ve olumsuzluk içeren durumlar barındırdığını söylemek mümkün olacaktır. GEM'lerin kapatılması Suriyeli çocuklar için dil konusunda ve Türk öğretmen / öğrencilerle iletişim kurma noktasında sıkıntı yaratabileceği gibi sığınmacı çocukların Türk devlet okullarında aldıkları Türkçe eğitim ise uyumlarını kolaylaştıracaktır. GEM'lerin kapatılması nedeniyle Türk devlet okullarına kayıt yaptıran sığınmacı sayısının artması Türk devlet okullarındaki sınıfların öğrenci kapasitesinin artmasına neden olmuş ve beraberinde iletişim sorunu vb. farklı sorunları getirmiş olsa da genel olarak değerlendirildiğinde GEM'lerin kapatılmasını sığınmacıların Türk toplumuna uyumu için olumlu bir adım olarak değerlendirmek mümkündür.

4.4.1.3. Meslek Edindirme Çalışmaları ve Kurslar

Suriyeli sığınmacıların eğitimlerine yönelik GEM'lerde ve devlet okullarında verilen eğitimin dışında, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği halinde eğitime yönelik farklı projeler de yürütülmektedir. Bu projeler arasında mesleki eğitim veren kurslar ile halk eğitim merkezleri vb. kuruluşlarda verilen dil eğitimi bulunmaktadır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının eğitim oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir¹²⁷. Bu bağlamda mesleki kurslar ile Suriyeli kadın ve kız çocuklarına öncelik verilmesi hedeflenmektedir. Mesleki eğitim veren kurslarda yetişkin bireyler için dikiş, nakış, güzel sanatlar vb. farklı meslekler edindirmeye yönelik eğitimler ve dil eğitimi, hafızlık eğitimi gibi eğitimler verilerek sığınmacıların meslek kazanımına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

¹²⁶ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi: Suriyeliler Barometresi, OrionKitabevi, Ankara, 2019. Ss.172.

¹²⁷ Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü, "Türkiye'de Uluslararası ve Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitime Erişim ve Devamlılıklarına Dair Durum Analizi", Ankara, Aralık 2019

4.4.1.4. Türkiye’de Suriyeliler Tarafından Hizmete Açılan Okullar

Suriyeli sığınmacılar kendilerine devlet tarafından tahsis edilen binalarda ve kendi imkânlarıyla buldukları binalarda Suriye eğitim müfredatına uygun olarak eğitim-öğretim verme imkânına sahiptirler. Suriyeli sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu Şanlıurfa, Gaziantep gibi şehirlerde Suriyeliler tarafından açılan bu tür okulları görmek mümkündür. Bu okullara sağlanan maddi destek, Suriye’de ve dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan Suriyelilerden ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarından gelmektedir.

Kirişli’nin belirttiği gibi; bu okullarda GEM’lerde olduğu gibi Suriye eğitim komisyonu tarafından Suriye eğitim müfredatına yönelik çeşitli düzenlemeler yapılarak (Beşar Esad ve yönetiminin bazı ders kitaplarından çıkarılması) Arapça eğitim verildiği görülmektedir¹²⁸. Suriyeliler tarafından açılan okullar genellikle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmekte ve bu okullarda gönüllü Suriyeli öğretmenler görev yapmaktadır. Bu tür okulların açılmasında Suriye Eğitim Komisyonu’nun katkısı oldukça büyüktür. Suriye Eğitim Komisyonu, Suriye eğitim müfredatının düzenlenmesi, bu okullarda görev yapacak öğretmen temini vb. konularda önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir¹²⁹.

Burada dikkat çekilmesi gereken nokta bu okullarda eğitim alan çocuk sığınmacıların sayısının tam olarak bilinmemesidir. Bunda en büyük etken bu okulların resmi olarak MEB kontrolünde olmamasıdır.

4.4.1.5. Eğitim Politikasına Yönelik Sorunlar

Suriyeli sığınmacılara yönelik uyum politikaları kapsamında en önemli politikalardan biri şüphesiz eğitim politikalarıdır. Eğitim çağında olan Suriyeli sığınmacıların gerekli eğitimi alamaması bir kuşağın kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına neden olacaktır. Suriyeli sığınmacıların gerekli eğitimi almaları Suriyelilerin Türkiye’deki geleceklerini sağlam temeller üzerinde inşa etmeleri açısından oldukça önem arz

¹²⁸ KİRİŞÇİ K, “Misafirlığın Ötesine Geçerken: Türkiye’nin ‘Suriyeli Mülteciler’ Sınavı” Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu ve Brookings Enstitüsü Yayınları, 2014, Ss.32

¹²⁹ ERDOĞAN Murat, Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul, Bilgi Yayınları, 2015

etmektedir. Bu bağlamda sığınmacılara yönelik eğitim sorunlarının temel öncelikleri belirlenmeli ve bu sorunlara yönelik uygun politikalar ile sorunlara çözüm getirilmelidir.

Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim sorunlarının başında meselenin özünü geç anlamak gelmektedir. Suriyeliler başlangıçta geçici olarak düşünülmüş bu sebepten eğitim sorunlarına yönelik politikalar belirleme ihtiyacı hissedilmemiştir. Geçici çözümler ile sürecin atlatılmaya çalışılması sorunların daha da büyüyerek kalıcı hale gelmesine neden olmuştur. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik özellikle 2014 yılından itibaren çeşitli politikalar oluşturulmuş, ulusal ve uluslararası kuruluşlar farklı çalışmalarda bulunmuş olsa da, okullaşma oranının düşüklüğü uygulanan politikaların yetersizliğine işaret etmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2018 yılı verilerine göre “eğitim çağındaki 630.811 Suriyeli sığınmacı çocuk herhangi bir GEM ya da devlet okulunda eğitim görmemektedir¹³⁰”.

Belirtilmesi gereken diğer bir önemli nokta ise; Suriyeli sığınmacılara yönelik ciddi boyutta bir veri eksikliği bulunduğu için Suriyeli sığınmacı çocukların hangi oran ve düzeyde eğitime erişebildiklerinin tam olarak tespit edilmesinin zorluğudur. Bu durum Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan/uygulanacak eğitim politikalarının nicelik ve nitelik yönünden koordinasyonu ve planlamasını zorlaştırmaktadır. Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan eğitim politikalarında yaşanan sorunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Suriyeli sığınmacıların eğitim görmeleri için oluşturulan GEM’lerin sayısının yetersiz oluşu sığınmacıların GEM’lere ulaşımını zorlaştırmıştır. Ayrıca GEM’lerde verilen eğitimin Suriye eğitim müfredatına göre Arapça ağırlıklı olması, sığınmacı çocukların entegrasyonunda sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. GEM’ler özelinde yaşanan bu sorun GEM’lerin tamamına yakınının kapatılmasıyla önemli ölçüde çözülmüştür. Sığınmacı çocukların çok önemli bir kısmı Türk eğitim sistemine ve topluma entegrasyonun önünde engel teşkil eden GEM’ler yerine Türk devlet okullarına gitmektedir. Suriyeli sığınmacıların ekonomik yetersizlikleri çocuk sığınmacıların

¹³⁰ Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>], (Son Erişim Tarihi:14.07.2021)

eğitim almalarının önündeki en büyük engellerden biridir. Temel ihtiyaçlarını tedarik etmekte dahi sıkıntı yaşayan Suriyeli sığınmacılar için eğitim maalesef ikinci planda gelmektedir. Bu nedenle çocuklar aileleri tarafından çalıştırılmaya yönlendirilmekte ve evin geçindirilmesi ön planda tutulmaktadır. Bu durum eğitim çağındaki çocukların eğitime dâhil olmamaları ile sonuçlanmaktadır. Ayrıca ortaya çıkan bu durum sadece eğitim alanında bir sorun yaratmakla kalmayıp çocuk işçi sorununu da gündeme getirmektedir.

Suriyeli sığınmacılar için en önemli sorunlardan biri de dil sorunudur. Türkçeyi yeterli düzeyde konuşamayan sığınmacılar için dil sorunu sosyal hayata uyumda büyük bir engel teşkil ettiği gibi eğitim alanında da sorunlar yaratmaktadır. Ayrıca Balcı'nın da belirttiği gibi; "Suriyeli sığınmacılara özel olmak üzere, Türkçe eğitim verecek öğretmen sayısı ve niteliği yetersizdir¹³¹". Bu durum özellikle devlet okullarında eğitim almak isteyen Suriyeli çocukların iletişim kurmasında büyük bir sorun oluşturmaktadır. Devlet okullarında sığınmacı çocukların Türkçe konuşan akranları ve öğretmenleri ile iletişimde sıkıntılar yaşaması sığınmacı çocukların kendilerini dışlanmış hissetmelerine neden olmasının yanında sığınmacı çocukları okuldan uzaklaştıran bir etmen olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Suriyeli sığınmacılara verilen eğitimin ortak bir yasal düzenlemesinin olmaması ve birden fazla eğitim veren farklı kurumun varlığı keyfi uygulamalara neden olabilmektedir. Ortaya çıkan bu keyfilik durumu Suriyeli aileler için ayrı sorunları beraberinde getirebilmekte ve ailelerin çocuklarını okula gönderirken temkinli yaklaşmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda ortak standartlar belirlenmeli ve Suriyeli sığınmacılar için eğitim veren kurumlar tek bir mekanizma altında bu standartlara göre eğitim vermelidir.

Genel olarak bakıldığında Suriyeli sığınmacıların Türk toplumu ile bütünleşmesi adına oluşturulan/oluşturulacak önemli entegrasyon politikalarından biri hiç şüphesiz eğitim politikalarıdır. Bu bağlamda Türkiye özellikle 2013 yılından sonra, sığınmacıların

¹³¹ BALCI Esengül, "Suriyeli Çocukların Eğitimi", 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü 2020, [https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/suriyeli-cocuklarin-egitimi], (Son Erişim Tarihi: 16.07.2021)

eğitim sorunlarına yönelik çeşitli politikalar oluşturarak önemli adımlar atmış olsa da eğitim çağındaki çocuk sığınmacıların okullaşma oranlarına bakıldığında ve eğitime erişim yönündeki engeller ele alındığında sığınmacıların eğitimlerinde istenilen düzeye gelinmediği görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların eğitime erişimlerine yönelik önemli sorunlar doğru bir şekilde tespit edilerek bu sorunların çözümüne yönelik adımlar atılmalı ve gerek yerel gerek uluslararası STK'lar ile iş birliği içerisinde olunmalıdır.

4.4.2. Sağlık

Suriyeli sığınmacıların 2011 yılından itibaren Türkiye'ye olan yoğun göç hareketi birçok alanda ciddi kamu politikalarının uygulanmasını gerekli kılmıştır ve hiç şüphesiz sığınmacılara yönelik oluşturulması gereken politikalardan bir tanesi de sağlık politikalarıdır. Nitekim sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı insanların sağlıklı bir birey olarak yaşamlarını devam ettirebilmesi açısından temel bir insani haktır.

Suriyeli sığınmacıların; ülkelerinden zorunlu bir şekilde ayrılmak durumunda kalmaları, içinde bulundukları koşullar, kalabalık gruplar halinde kitlesel olarak ve zor şartlar altında göç etmeleri vb. unsurlar Suriyeli sığınmacıların henüz Türkiye'ye gelmeden sağlık durumlarını olumsuz etkilemiştir. Türkiye'de bulundukları sürede ise kamplarda yaşayan sığınmacıların çadırlarda kalması ve kamp ortamının sağlık koşulları açısından olumsuzluk içerebilecek etmenlere sahip olması (kapalı ortam, sayı fazlalığı vb.), kentlerde kalan sığınmacıların aynı evde iki, üç aile birlikte kalmaları zor koşullarda çalışmaları vb. etkenler sağlık durumlarını etkileyen olumsuz nedenler olarak göze çarpmaktadır. Suriyeli sığınmacıların çok büyük bir çoğunluğu Türkiye'nin dört bir tarafına yayılarak kampların dışında kentlerde yaşamaktadır. Bu durum sığınmacılara yönelik verilecek sağlık hizmetlerinin çerçevesini genişletmiş ve sağlık hizmetlerinin sunum kapasitesini etkilemiştir. Bu bağlamda Türkiye'de yaşayan sığınmacılara uygulanması gereken sağlık politikaları büyük bir önem arz etmektedir. Suriyeliler ülkelerinden kaçarak sığındıkları ülkelerde iyi ve rahat bir yaşam sürmekten ziyade; korunma, eğitim, beslenme, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılama arayışındadırlar.

AFAD tarafından 2017 yılında hazırlanan Suriye raporlarındaki bilgilere göre sığınmacıların ülkelerini terk etmelerinde güvenlik/hayati tehlikeden sonra sırasıyla siyasi nedenlerin (%12,2), ekonomik nedenlerin (%5,80), sağlık nedenlerinin (%2,20) ve diğer nedenlerin (%1,30) etkin olduğu söylenebilir¹³².

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak uygulanan sağlık politikaları belirli yasal dayanaklar kapsamında hazırlanmıştır. Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanmakta olan sağlık politikalarının yasal dayanakları kronolojik sıralamaya göre şu şekildedir:

- AFAD Yönetmeliği (19.02.2011)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (04.04.2013)
- Geçici Koruma Yönetmeliği (22.10.2014)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar (25.03.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü 2015 (01.07.2015)
- AFAD-Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge (12.10.2015)
- Göçmen Sağlığı Merkezleri Birimlerine Dair Yönerge (03.09.2015)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Esaslarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Esaslar (04.11.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü (01.01.2016)

BMMYK-İstanbul Saha Ofisi tarafından hazırlanan Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi raporunda, Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılara sağlanan sağlık hizmetlerine dair açıklama ve tanımlara yer verilmiştir¹³³. Rapora göre sığınmacılara sunulan sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilmekte ve giderleri AFAD tarafından karşılanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 27. Maddesine göre de sığınmacılara sağlık hizmetlerinin sunulmasını belirleyen unsurlar aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

¹³² AFAD SURIYE Raporları 2017, <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>

¹³³ BMMYK Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi, [<http://www.istanbulsaglik.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi: 16.07.2021)

Geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında verilen hizmetler Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğundadır, Temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlardan katılım payı alınmaz, İkinci ve üçüncü basamakta sunulan sağlık hizmetleri de dahil bedelleri; Sağlık Bakanlığı'nın kontrolünde Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın belirlediği Sağlık Uygulama Tebliği'ndeki bedeli geçemez, Sağlık hizmet bedeli, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş SUT geçmeyecek şekilde SGK tarafından ödenir¹³⁴.

Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda oluşturulan uygulamalarda en başından itibaren üç önemli aşama söz konusu olup, ilk aşamada Nisan 2011-Ocak2013 tarihleri arasında sadece kamplarda kalan sığınmacılar sağlık hizmetlerinden faydalanmışlardır¹³⁵. 2011 yılından itibaren ülkeye gelen sığınmacıların sayılarının hızla artması ve bu kişilerin büyük bir kısmının kamp dışında kentlerde yaşaması ile kampların dışında yaşayan sığınmacılar için de düzenleme yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Nitekim AFAD'ın 18 Ocak 2013 tarihli ve 2013/1 sayılı "Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri" konulu genelgesi ile kamplar dışında yer alan bölgedeki 10 il (Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa) ile sınırlı tutularak sağlık hizmetleri kapsamı genişletilmiştir¹³⁶.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlık hizmetleri 25 Mart 2015 tarihinde yenilenen "*Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge*" kapsamında üç ana başlıkta sunulmaktadır; 1) 112 Acil Sağlık Hizmetleri, 2) Temel ve Koruyucu Sağlık Hizmetleri, 3) İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Hizmetleri¹³⁷.

25.03.2015 tarihinde yenilenen ve Sağlık Bakanlığı tarafından sığınmacılara yönelik verilen sağlık hizmetlerinin sunumunu düzenleyen 2875 sayılı "*Geçici Koruma Altına*

¹³⁴ BMMYK Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi, [<http://www.istanbulsaglik.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi: 16.07.2021)

¹³⁵ ÖNDER Nagihan, "Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikalarının Analizi", Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.5, Sayı.1, Haziran 2019, s.136.

¹³⁶ ERDOĞAN Murat, Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul, Bilgi Yayınları, 2015

¹³⁷ Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge, <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/1376,saglik-bakanligi-gecici-koruma-yonergesi->

Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge” nin 8. Maddesi’nin 1. Fıkrasında; “*Geçici korunanlara birinci basamak sağlık hizmetleri Halk Sağlığı Müdürlüğünce verilir*” hükmü yer almaktadır. 25 Ağustos 2016 yılına kadar Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Suriyeli sığınmacılara sunulan sağlık hizmetleri, 25 Ağustos 2016 yılından itibaren Türkiye Halk Sağlığı Kurumu bünyesi altında oluşturulan Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından sunulmaya başlanmıştır.

Türkiye’de “Geçici Koruma” statüsü altında yaşayan ve geçici kimlik numarası verilmiş Suriyeli sığınmacılar kamplarda veya kampların dışında oluşturulan göçmen sağlığı merkezlerinde acil sağlık, temel ve koruyucu sağlık hizmetleri ve tedavi edici tüm sağlık hizmetlerinden SUT(Sağlık Uygulama Tebliği) kapsamında ücretsiz olarak faydalanabilmektedirler. Geçici kimlik numarasına sahip olmayanlara ise “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” kapsamında bulaşıcı hastalıklarla mücadele, bağışıklama ve acil sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyeli sığınmacılar, Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastanelere sevk aranmaksızın, doğrudan başvuru yapabilmektedir. Üniversite hastanelerine ve özel hastanelere ise acil durumların dışında doğrudan başvuruda bulunamayan Suriyeli sığınmacıların öncelikli olarak üniversite hastanelerine, bunun mümkün olmaması durumunda ise özel hastanelere sevki, ancak acil sağlık hizmetleri ve yoğun bakım hizmetleri ile yanık ve kanser tedavileri kapsamında gerçekleştirilebilmektedir.

Avrupa Birliği ile Türkiye arasında imzalanan “*Geri Kabul Anlaşması*” kapsamında, 2016 yılında AB ile Türkiye arasında Suriye krizine yönelik eylem planının bir parçası olarak Suriyeli sığınmacıların temel ve tedavi edici sağlık hizmetlerine erişim problemlerinin giderilmesine yönelik “Sıhhat Projesi” geliştirilmiştir. 300 milyon avro değerinde ve doğrudan hibe sözleşmesi niteliğinde olan proje, başlangıçta üç yıllık bir dönemi (2016- 2019) kapsamaktayken, ardından bir yıl daha uzatılmıştır. Bu proje kapsamında Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı 29 şehirde göçmen sağlığı merkezlerinin oluşturulması, Suriyeli sağlık çalışanlarının bu sağlık merkezlerinde istihdam edilmesi, toplum ruh sağlığı merkezlerinin (TRSM) kurulması, birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinin güçlendirilerek Suriyelilerin sağlık okur-

yazarlığının geliştirilmesi gibi kanıt temelli politika araçlarının hayata geçirilmesi hedeflenmiştir¹³⁸.

Sıhhat Projesi'nin devamı olarak Sıhhat2 Projesi 2017 yılının başından 31 Ocak 2021 tarihine kadar devam etmiş ve proje kapsamında Türkiye'de "Geçici Koruma" altında yaşayan Suriyelilere yönelik Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi amaçlanmıştır. Sığınmacıların sağlık ihtiyaçlarına kendi ana dillerinde çözüm getiren bu proje ile sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı 29 şehirde sağlık hizmetlerinin kapsamının genişletilmesi, sunum kapasitesinin artırılarak kalitesinin geliştirilmesi sağlanmıştır. Sığınmacılara yönelik hâlihazırda mevcut olan sağlık hizmetleri için önemli bir tamamlayıcı nitelikte olan "SIHHAT ve SIHHAT 2 Projesi" sığınmacılar için sunulan birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine de önemli katkılar sağlamıştır¹³⁹.

"SIHHAT- SIHHAT 2 Projesi" kapsamında 2021 yılı itibari ile 29 hedef şehirde toplam 177 Göçmen Sağlığı Merkezi hizmet vermektedir ve bu sayının "SIHHAT 2 Projesi" kapsamında 190'a çıkarılması hedeflenmektedir. Bu merkezlerde sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimleri konusunda bir engel teşkil eden dil sorununa yönelik olarak Suriyeli sağlık personellerinin çalıştırılması iletişim engelinin ortadan kalkmasına yardımcı olmuştur. Sığınmacı kadınların sağlık hizmetleri kapsamında desteklenmesi adına, istihdam edilen personellerin %32,7'sini kadınsağlık personelleri oluşturmaktadır¹⁴⁰.

¹³⁸ KÜÇÜK Aziz, "Türkiye'de Göç ve Sağlık Politikaları Analizi: 'Sıhhat Projesi' Örneği", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı.47, Haziran 2020

¹³⁹ SIHHAT-SIHHAT2 PROJESİ, [<http://www.sihhatproject.org/index.html>],(Son Erişim Tarihi: 19.07.2021)

¹⁴⁰ SIHHAT-SIHHAT2 PROJESİ, [<http://www.sihhatproject.org/index.html>],(Son Erişim Tarihi: 19.07.2021)

“SIHHAT-SIHHAT 2 Projesi” kapsamında Göçmen Sağlığı Merkezleri bünyesinde toplam 4.885.667 hasta müracaat etmiş, 13.544.643 hasta muayene edilmiş, 4.007.051 doz aşı yapılmıştır ve toplamda 3.422 personel istihdam edilmektedir¹⁴¹.

AFAD’ın 4 Aralık 2017 tarihinde yayımlamış olduğu Geçici Barınma Merkezleri raporuna göre Türkiye’de Mart 2011-Aralık 2017 tarihleri arasında Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak toplamda 31.449.800 poliklinik hizmeti verilmiştir¹⁴².

Ülkemize göç eden Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı sayısı 2011 yılından itibaren her geçen gün artmaktadır ve bu durum sığınmacılara yönelik sağlık hizmetlerinin sunum kapasitesinin de artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda ülkemizde çeşitli STK’lar tarafından da gönüllülük esasına dayanarak sığınmacılara yönelik ücretsiz sağlık hizmetleri sunulmak üzere sağlık tesisleri açılmaktadır. STK’lar tarafından kurulan bu tesislerde ayakta tanı, fizik tedavi ve rehabilitasyon, ruh sağlığı ve psiko-sosyal destek hizmetleri sunulabilmektedir; fakat Göçmen Sağlığı Merkezleri’nin çeşitli şehirlerde artması ile STK’lar tarafından açılan sağlık tesislerinin etkinliğinin azaldığı görülmektedir.

Sığınmacılara sağlık hizmeti sunan sivil toplum örgütlerinden bazıları; Sınır Tanımayan Doktorlar, Halkların Köprüsü Derneği, Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı, International Medical Corps, Yeryüzü Doktorları, Hayata Destek Derneği ve Türk Tabipler Birliği’dir¹⁴³. Yabancı menşei STK’lardan bazılarının faaliyetleri 2017 yılı itibari ile yardım dışı faaliyetlerde bulunduklarının iddiası üzerine durdurulmuştur¹⁴⁴.

AFAD tarafından hazırlanan raporlarda çalışmalara katılan Suriyeli sığınmacıların toplamda %66’sı Türkiye’deki sağlık hizmetlerinden faydalandığını belirtmiş ve bu oran erkeklerde %66,90, kadınlarda ise %61,40 olmuştur. Kamplarda yaşayan Suriyeli

¹⁴¹SIHHAT-SIHHAT2 PROJESİ, [<http://www.sihhatproject.org/index.html>],(Son Erişim Tarihi: 19.07.2021)

¹⁴²AFAD (Acil Durum ve Yönetimi Başkanlığı), [https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/04_12_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf], (Son Erişim Tarihi: 20.07.2021)

¹⁴³ ERGİN Işıl, Savaş Göç ve Sağlık, Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara, 2016

¹⁴⁴ Anadolu Ajansı, [<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yurt-disi-kaynakli-5-stknin-faaliyet-izinleri-durduruldu/797272>], (Son Erişim Tarihi: 29.07.2021)

sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı ise kamp dışında yaşayan sığınmacılara kıyasla çok daha yüksektir. Kamplarda yaşayan sığınmacılardan erkeklerin yaklaşık %96,50'si, kadınların %98,70'i ve totalde %97,20'si sağlık hizmetlerinden faydalanmışlardır. Kamp dışında yaşayan sığınmacılardan ise erkeklerin yaklaşık olarak %64,70'i, kadınların %53,50'si toplamda ise %62,90'ı sağlık hizmetlerinden faydalanmışlardır¹⁴⁵.

Sığınmacıların kendilerine sunulan sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı ise %83 düzeyindedir. Kamplarda yaşayan erkeklerin yüzde 95,60'ı, kadınların yüzde 89,20'si, kamp dışında yaşayan erkeklerin ise yüzde 82,20'si, kadınların yüzde 78,80'i kendilerine sunulan sağlık hizmetlerinden “çok memnun” veya “memnun” olduklarını belirtmişlerdir¹⁴⁶.

4.4.2.1. Sağlık Politikasına Yönelik Sorunlar

Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan politikalarda ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri dil sorunudur. Sağlık hizmetlerinin sunulduğu yerlerde sığınmacılarla iletişim kurabilmekte dil sorunu en büyük engel teşkil etmektedir. Bu bağlamda iletişim sorununun aşılabilmesi için sığınmacılara sağlık hizmeti sunulan yerlerde tercümanlar bulundurulmaya çalışılmaktadır. Dil konusunda yaşanan sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından “Uluslararası Hastalar İçin Tercümanlık Hattı” kurulmuştur¹⁴⁷.

Sığınmacıların kendilerine sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanmakta güçlük çekmesi yaşanan problemlerden bir tanesidir. Sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalarda, Suriyeli sığınmacıların kayıtlı oldukları ilde sağlık hizmetlerine ücretsiz bir şekilde erişimde sıkıntı yaşamadıkları fakat kayıtlı oldukları il dışında sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadıkları belirtilmiştir¹⁴⁸.

¹⁴⁵ AFAD Suriye Raporları, <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>

¹⁴⁶ AFAD Suriye Raporları, <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>

¹⁴⁷ OHSAD (Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği), [http://ohsad.org/uluslararasi-hastalar-icin-tercumanlik-hatti-444-47-28- konulu-duyuru/] (Son Erişim Tarihi: 24.07.2021)

¹⁴⁸ Harunoğulları M., “Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği”,Göç Dergisi, 2016,3(1): 29-63.

Suriyeli sığınmacıların sağlık sorunlarına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde sığınmacıların sağlık hizmetleri kapsamında sorun olarak dile getirdikleri bir husus da doktorların kendileri ile yeteri kadar ilgilenmemesi, kendilerine gerekli bilgilendirmelerin yapılmaması ve sağlık personellerinin kendilerine güler yüzlü davranmayarak yerel halk ile daha fazla ilgilenmeleridir¹⁴⁹.

Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulan sağlık politikaları kapsamında ortaya çıkan sorunlardan bir diğeri ise ‘Türk Tabipler Birliği’ tarafından 2014 yılında hazırlanan Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu’nda belirtildiği üzere sığınmacıların sağlığı açısından riskli grupların bilinmemesi, koruyucu hizmetler, acil sağlık hizmetleri, evde sağlık hizmetleri gereksiniminin bilinmemesi, sıtma, kızamık vb. bulaşıcı hastalıkların saptanamaması gibi durumlardır. Bunların yanında sığınmacıların yaşam koşullarının ve beslenme gereksinimlerinin tam olarak bilinmemesi sığınmacıların sağlık durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir¹⁵⁰.

Türkiye’ye gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları “mülteci” olarak değil “geçici koruma altındaki sığınmacılar” kategorisinde değerlendirildiği için mültecilerin yararlanmış olduğu sağlık hizmetlerinden yararlanma koşulları aynı değildir. Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar Genel Sağlık Sigortasından yararlanarak kamu hastanelerinde sunulan sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir, fakat acil ve zorunlu haller dışında özel sağlık kuruluşlarından doğrudan yararlanamayarak sevk zincirine uymak durumundadırlar. Mülteci ve sığınmacıların sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda aralarındaki bu farklılık kaldırılarak eşit ölçüde yararlanma hakkının getirilmesi gerekmektedir¹⁵¹.

Sağlık hizmetlerinde sorun teşkil eden diğer bir husus hiç şüphesiz, sığınmacıların sayısının artması ile sağlık hizmetlerinin sunum kapasitesinin aşılmasıdır. Suriyeli sığınmacıların sayısının artması ile sağlık hizmetlerinde gerek bina gerekse sağlık

¹⁴⁹ ÖNAL A. ve KEKLİK B. “Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunlar: Isparta ilinde bir uygulama” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7(15), 132-148

¹⁵⁰ Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu, Türk Tabipler Birliği Yayınları, 2014 Erişim Adresi: <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>

¹⁵¹ GÜLLAÇ A. Sinem, BALÇIK Yalçın, “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”, Sakarya Tıp Dergisi, 2018;8(2):193-204

personeli açısından kapasite yetersizliğinin yaşandığı durumlar ortaya çıkabilmektedir. Suriyeli sığınmacılara sunulan sağlık hizmetleri, sağlık hizmetlerinin sunum kapasitesini zorlamış ve sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesini olumsuz olarak etkilemiştir. Ayrıca yerel halk da sığınmacılar nedeniyle sağlık hizmetlerinden olumsuz etkilendiklerini dile getirmektedir¹⁵². Bu nedenle yeni hastanelerin inşa edilmesine ya da hastanelere ek binalar yapılmasına özen gösterilmeli, yeterli sayıda sağlık personelinin çalışması sağlanmalıdır. Ayrıca sağlık personellerinin yetersiz olduğu durumlarda özellikle sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı yerlerde Suriyeli sağlık personellerine çalışma imkânı verilmesi hem sağlık hizmetlerinde yaşanan personel yetersizliği sorununa bir nevi çözüm olacak hem de sığınmacıların sağlık hizmetlerinde yaşadıkları dil sorununa bir çözüm getirecektir.

4.4.3. Çalışma (İstihdam)

Türkiye'ye göç eden sığınmacıların demografik özelliklerine bakıldığında büyük bir kısmını iş gücü çağındakiler oluşturmakta ve bu durum iş gücü piyasasının dengesine etki etmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de iş gücü piyasasında istihdam edilmeleri sığınmacıların daha insani koşullarda yaşayabilmelerine olanak verirken sığınmacıların toplumsal entegrasyonunda da kilit bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda sığınmacıların istihdamlarına yönelik sorunların tespit edilerek bu yönde politikaların oluşturulması oldukça önemlidir.

Türkiye'de yabancıların çalışmasına yönelik yürürlüğe giren hukuki düzenlemeler kronolojik sıralamaya göre aşağıdaki gibidir:

- 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (27.02.2003)
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği
- Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (11.10.2013)
- Geçici Koruma Yönetmeliği (22.10.2014)

¹⁵² GÜLLAÇ A. Sinem, BALÇIK Yalçın, "Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları", Sakarya Tıp Dergisi, 2018;8(2), Ss.201-202

- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (15.01.2016)
- 6735 Sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu (18.08.2016)

2011 yılından itibaren başlayan Suriyeli göç hareketi nedeniyle, özellikle sığınmacılara yönelik olarak çıkartılan “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*”, bu kanun kapsamında çıkartılan “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” ve “*Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik*” ile sığınmacıların çalışma hayatına dair kapsamlı hukuksal düzenlemeler yapılmıştır.

Sığınmacıların entegrasyonunda istihdam alanının çerçevesi “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” nde yer alan 29. Madde çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu madde içerisinde “Geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanınca belirlenir” ve “Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) başvurabilir” kısımları uyum sürecinin çalışma bakımından hatlarını çizmiştir¹⁵³.

Türkiye’de çalışma hayatına katılmak isteyen yabancı uyruklu bireyler çalışma izinlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan almak zorundadırlar. İzin başvuruları ise bir işyeri üzerinden işveren tarafından yapılmakta olup yabancılar işveren başvurusu olmadan çalışma iznine başvuramamaktadır, fakat şu anda Türkiye’de özellikle sığınmacı sayısının artması ile çalışma izin başvurusu olmadan çalıştırılan sığınmacıların sayısının oldukça yüksek oluşu göze çarpmakta ve bu durum da kayıt dışı istihdamın oluşmasına neden olmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵³ Geçici Koruma Yönetmeliği, [<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 26.07.2021)

¹⁵⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2017 Yabancıların Çalışma İzinleri İstatistikleri, [<https://www.csgb.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 26.07.2021)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2019 yılı verilerine göre ise; "yıllara ve izin türlerine göre yabancılara verilen çalışma izinleri, 2011'de 17.466, 2012'de 32.279, 2013'te 45.823, 2014'te 52.295, 2015'te 64.521, 2016'da 73.549, 2017'de 87.182, 2018'de 115.837, 2019'da 145.232 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında çalışma izni verilen 145.232 yabancıdan 24.625'i okuryazar, 9.286'sı ilköğretim mezunu, 15.478'i ortaokul mezunu, 49.095'i lise mezunu, 4.857'si önlisans üniversite mezunu, 29.530'u lisans üniversite mezunu ve 3.670'i yüksek lisans mezunu olup 8.691 yabancıdan ise eğitim durumu bilinmemektedir. 2019 yılı verilerine göre çalışma izni alan yabancıların 63.789'unu ise Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları oluşturmaktadır¹⁵⁵".

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yabancıların çalışma izinleri istatistikleri 2019 yılı verileri incelendiğinde Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarından çalışma izni alanların sayısı 63.789 olarak görülmektedir. 2021 yılı nisan ayı verilerine göre; "Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı 3.670.342 civarındadır¹⁵⁶". Yalnızca 63.789 Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşının çalışma izni aldığını düşünürsek bu durum kayıt dışı istihdam gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılar üç grupta değerlendirilmektedir. İlk grupta öğretmen, doktor, mühendis vb. küresel mesleklere sahip olan eğitimli bireyler mevcuttur. İkinci grupta çeşitli makineleri kullanabilen (vinç vb.) ve buna benzer işlerde uzman olan bireyler mevcut olup üçüncü grup ise vasıfsız eleman olarak adlandırılan herhangi bir vasa sahip olmayıp verilen her işte çalışan gruptur¹⁵⁷.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de çalıştıkları iş kollarına bakıldığında nitelikli olmayan sığınmacı sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Aynı zamanda sığınmacıların faal olarak çalıştığı sektörler herhangi bir vasa sahip olmayan bireylerin çalıştığı sektörler olup bu durumun oluşmasında şüphesiz Türkiye'nin

¹⁵⁵ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2019 Yabancıların Çalışma İzinleri İstatistikleri, [<https://www.csgeb.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 26.07.2021)

¹⁵⁶ Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>], (Son Erişim Tarihi: 28.07.2021)

¹⁵⁷ KAYA S., "Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri", İzmir Ticaret Ar Ge Bülten Odası, Ocak-Şubat Ekonomi

istihdam yapısının etkisi de mevcuttur. Nitekim gelişmekte olan bir ülke konumundaki Türkiye’de yüksek nitelikli insanlara yönelik istihdam sıkıntısı zaman zaman kendini göstermekte ve bu durum da eğitilmiş, nitelikli olan sığınmacıların genellikle Avrupa’ya yönelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de kendisine istihdam olanağı bulan sığınmacıların çoğunluğunun belirli bir vasıf gerektirmeyen işlerde çalıştığını söylemek mümkündür.

Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunu istihdam çağındaki bireyler oluşturmakta olup sığınmacıların çalışma hayatına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde sığınmacı erkeklerin istihdama katılma düzeyleri çok daha yüksektir. Resmi olarak çalışma hakları bulunmasına rağmen Suriyeli sığınmacı kadınların çalışma hayatında yer alma oranları ise oldukça düşüktür. Kadınların dil ve güvenlik gerekçesi ile iş gücü piyasasına aktif katılım gerçekleştirmedikleri görülmektedir. Aktif olarak çalışma hayatına katılan kadın sığınmacılar ise kentlerde genellikle tekstil sektöründe çalışmaktadır. Kadın sığınmacıların tekstil sektöründen sonra aktif katılımlarının yüksek olduğu ikinci çalışma alanının ise mevsimlik çalışılan tarım işçiliği olduğu görülmektedir. En fazla çalışılan üçüncü alan ise temizlikçilik ve gündelikçilik gibi beden gücüne dayalı hizmet ağırlıklı çalışma alanlarıdır¹⁵⁸.

4.4.3.1. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye İş Gücü Piyasasına Etkileri

2011 yılından sonra Türkiye’de sayıları her geçen gün artmakta olan Suriyeli sığınmacıların Türk iş gücü piyasasına doğrudan ve dolaylı, olumlu ve olumsuz olmak üzere çeşitli etkileri bulunmaktadır.

Türkiye’ye gelen sığınmacıların Türk iş gücü piyasasına olan olumlu etkileri arasında; sermaye sahibi sığınmacıların Türkiye’de iş kurarak istihdam yaratmaları bulunmaktadır. Sermaye sahibi sığınmacıların Türkiye’de kurdukları işlerde sığınmacıların istihdam edilme oranları yüksek olup bu durum Türkiye’de yaşayan sığınmacıların iş bulma olanaklarını arttırmış ve Türk ekonomisine olumlu bir etki sağlamıştır. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları sınır kentlerde sığınmacılar tarafından yürütülen iş kolları ticaretin canlanmasına katkı sağlamış ve özellikle sınır şehirlerinde ihracatın artmasını sağlamıştır. ORSAM’ın 2015 yılında yayımladığı

¹⁵⁸ BARIN Hilal, “Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Göç Araştırmaları Dergisi, 2015, 2: 10-56.

rapora göre; Suriye Arap Cumhuriyeti'ne sınırı bulunan ve sığınmacı yoğunluğunun ortalamasının üzerinde olduğu Gaziantep ve Kilis illerinde Suriye iç savaşının başlamasından sonra ihracat rakamlarında artış yaşanmıştır. Gaziantep'ten Suriye'ye olan ihracat iki sene içinde %209 artarak 278 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır¹⁵⁹.

Bunun yanında; Suriyeli sığınmacıların Türk iş gücü piyasasında yaratmış oldukları en büyük olumsuz etki hiç şüphesiz sığınmacıların kayıt dışı olarak istihdam edilmelerine ucuz iş gücü sorunudur. Asgari ücretin altında ucuz iş gücü ile çalıştırılan sığınmacılar işverenler tarafından ucuz iş gücü nedeniyle tercih edilmekte bu durum da yerel halk üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sayıca büyüklüğü aynı zamanda prekaryalaşma eğilimlerini de arttırmaktadır. Prekarya işgücü piyasasında istikrar ve güvenceden yoksun olarak çalışan işgücü grubunu oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülkemizde içinde bulundukları durum ve Türkiye'deki kalıcılıklarının artması sığınmacıları “prekarya” olarak adlandırılan istikrarsız ve güvencesiz bir çalışma gurubunun baş aktörü haline getirmiştir¹⁶⁰. Suriyeli sığınmacıların ortalama iş gücü ücretinin altında çalışması, belirli kanuni istihdam güvencelerinden mahrum bırakılması/kalması, sığınmacılardan belirli bir kesimin kendi ülkelerinde almış oldukları eğitimin dışında vasıflarının altında işlerde çalışmak zorunda kalması, kayıt dışı istihdam edilmeleri vb. faktörler Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki istihdam ortamında prekaryalaşmasına neden olmaktadır. 2021 Aralık itibariyle Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların yaşam ve barınma durumları genel olarak ele alındığında Türkiye'deki yeni prekarya olarak Suriyeli iş gücünün gösterilmesi mümkün görünmektedir.

¹⁵⁹ Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri”, Ocak 2015, Rapor No:195

¹⁶⁰ DEDEOĞLU Saniye, BAYRAKTAR Sinem, ÇETİNKAYA Özgür, “Yoksulun Umudu Çocuk: Türkiye'de Suriyeli Tarım İşçisi Çocuklar”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2019, Ss 3-4

4.4.3.2. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye İş gücü Piyasasında Karşılaştıkları Problemler

Suriyeli sığınmacılar, başlangıçta geri dönecekleri düşüncesi ile yasal bir statü kapsamında değil insani gerekçelerle kabul edilmişlerdir. Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının hukuki statülerinin belirlenmemesi farklı alanlarda olduğu gibi istihdam konusunda da ciddi problemlere neden olmuştur. 2013 tarihinde yürürlüğe giren “*Yabancılar ve Uluslararası Kanunu*” ve bu kanun kapsamında yürürlüğe giren “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” ile Suriyelilerin Türkiye’deki varlığının hukuki bir statü kazanması istihdam edilmelerine yönelik önemli kolaylıklar sağlamıştır.

Koç, sığınmacıların karşılaştıkları siyasi sorunlara dikkat çekmektedir. Koç’a göre; “İnsan haklarında genel kabul gören anlayışa göre haklar bir ülkenin kendi vatandaşları için düzenlenmiştir. Bu durumda o ülkenin vatandaşı olmayanlar insan hakları bakımından örtülü bir şekilde dışlanmıştır. Bu durum uluslararası göçün yoğun olarak arttığı son dönemlerde ciddi problemlere sebep olmaktadır¹⁶¹”.

Bu bağlamda yaşadıkları ülkede mülteci, sığınmacı vb. statülerde yaşayan bireyler geniş kapsamlı olarak o ülkenin kendi vatandaşlarına sunduğu olanaklardan ve haklardan faydalanamamaktadır. Türkiye açısından ele aldığımızda ise Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar için de bütün dünyadaki mülteciler ve sığınmacılar gibi belirli haklardan mahrum olma durumu söz konusu olabilmektedir. Sığınmacılara yönelik uyum politikaları ile Suriyelilerin temel haklar başta olmak üzere yerel halkın yararlandığı hizmetlerden en yüksek düzeyde yararlanabilmeleri adına politikalar üretilse de Türk vatandaşlarına tanınan (çalışma izni, oy kullanma durumu, eğitim, sağlık vb.) bütün haklardan en yüksek düzeyde ve yerel halk ile eşit ölçüde yararlanamadığını söylemek doğru olacaktır.

Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye’deki yerel halk arasında ortaya çıkan sosyo-kültürel farklılıklar, iletişim problemleri, yerel halkın sığınmacılara olan olumsuz bakış açısı gibi etmenler de sığınmacılar için istihdam sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda sığınmacılardan kaynaklandığı düşünülen olumsuz

¹⁶¹ AKBIYIK Nihat, KOÇ Muzaffer, GÖRÜCÜ İbrahim, “Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri”, Birey ve Toplum Dergisi, 2015, Cilt.5, Sayı.9

ekonomik etkiler ve yerel halkta sığınmacılara karşı oluşan güvenlik kaygıları, sığınmacıların iş dünyasında istihdam edilmeleri önünde engel teşkil etmektedir.

Türkiye’de yaşayan sığınmacıların sayıca büyük bir çoğunluğu kampların dışında kentlerde yaşamaktadır. Kamplarda sığınmacıların toplu bir şekilde kalabalık kitleler halinde yaşamaları, kentlerde ise insani yaşam koşulları açısından uygun olmayan şartlarda yaşamaları sığınmacıların sağlık problemleri ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Sağlık problemleri yaşayan sığınmacıların iş bulmada sıkıntı yaşamaları muhtemel bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziki sağlık problemlerinin dışında yaşanan bir iç savaş sebebi ile ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve barınmış olduğu ülkede yaşamış oldukları dışlanmışlık hissi Suriyeli sığınmacıları psikolojik anlamda olumsuz olarak etkilemektedir. Bu durum sığınmacıların istihdamları için önemli bir engel teşkil etmektedir.

Bunun yanı sıra; ülkelerini terk etmek zorunda kalan sığınmacılardan büyük bir çoğunluğu eğitim çağında olan bireylerden oluşmaktadır. Eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalan sığınmacılar Türkiye’de hayatlarını idame ettirmek için çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu durum sığınmacıların eğitimden yoksun olarak nitelikli bir birey olmalarını engellemiş ve vasıfsız işlerde çalışmalarına neden olmuştur.

4.4.4. Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık Tartışmaları

Vatandaşlık günümüz dünyasında ulus devlet sürecine geçilmesiyle ve özellikle artan yoğun göçler sebebiyle gittikçe önemi artan bir kavram halini almıştır. Vatandaşlık; “belli bir vatana ait olma ve o vatanın ortak değerleri, yasal düzenlemeleri, gelenek, örf vb. toplumsal düzenlemelerine uyma davranışı olarak ifade edilebilir¹⁶²”. 2011 yılından itibaren Türkiye’nin farklı bölgelerine yerleşen Suriyeli sığınmacıların kalış süresinin uzaması Suriyeli sığınmacılar için vatandaşlık tartışmalarını beraberinde getirmiştir.

Göç konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde, ülkesini terk ederek göç eden bireylerin gittikleri yerlerde din, etnik köken vb. sebeplerden dolayı ötekileştirmeye

¹⁶² UĞURLU.C.T., “Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, Ss.153-169.

uğradığı görülmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar din faktöründen ziyade etnik farklılıklar sebebi ile sosyo-kültürel, ekonomik, politik vb. alanlarda ötekileştirme ile karşı karşıya kalabilmektedir. Ötekileştirmenin getirdiği en büyük sorunların başında ise hiç şüphesiz belirli haklardan mahrum bırakılmak/kalmak gelmektedir. Bu noktada ötekileştirmeye son verilmesi ve göç eden bireylerin (mülteci, sığınmacı vb.) eğitim, sağlık, istihdam, politika vb. alanlarda çeşitli hak kazanımlarını elde etmeleri için vatandaşlık ediniminin önemli olduğuna dair bir görüş bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2 Temmuz 2016’da “Suriyeli kardeşlerimize vatandaşlık hakkı vereceğiz” açıklaması Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar için vatandaşlık tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bu açıklamanın akabinde farklı kesimlerce yoğun eleştiriler gelmekle birlikte bu duruma ılımlı yaklaşan kesimler de olmuştur. 20 Eylül 2016’da gerçekleşen BM zirvesinde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi konusunu tekrar dile getirmiştir. Yapılan bu açıklamaların ardından 2021 yılı itibari ile Suriyeli sığınmacılara yönelik vatandaşlık verilmesi hususunda ne şekilde bir sürecin işleyeceği ve sığınmacılar için nasıl bir vatandaşlık yaklaşımının benimseneceği henüz netlik kazanmamıştır.

İç İşleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 2019 yılı verileri itibari ile bugüne kadar Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısının 110 bin olduğu belirtilmiştir. Vatandaşlık verilen 110 bin Suriyelinin 53 bini yetişkin 57 bini ise çocuklardan oluşmaktadır¹⁶³

Türk Vatandaşlığı 1982 Anayasası’nın 66. Maddesinde, “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir¹⁶⁴” şeklinde tanımlanmıştır. 1982 Anayasası’nın 66. Maddesinde belirtilen bu durum 5901 sayılı “*Türk Vatandaşlık Kanunu*” nun 7’nci maddesinde,

¹⁶³ Mülteciler Derneği, [https://multeciler.org.tr/ https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi], (Son Erişim Tarihi: 29.07.2021)

¹⁶⁴ 1982 Anayasası, Madde.66. [https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf]

“Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır¹⁶⁵” şeklinde düzenlenmiştir. Türkiye’de vatandaşlık doğum yolu ile kazanıldığı gibi belirli şartların yerine getirilmesi durumunda sonradan da kazanılabilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de sonradan vatandaşlık hakkının nasıl kazanılabileceğine “*Türk Vatandaşlık Kanunu*” nun 11. Maddesinde yer verilmiştir. Kanunun ilgili maddeleri gereğince sonradan vatandaşlık kazanılması için aranan şartlar aşağıdaki gibidir:

- (1) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda;
 - a) Kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak,
 - b) Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek,
 - c) Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek,
 - ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak,
 - d) İyi ahlak sahibi olmak,
 - e) Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek,
 - f) Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak,
 - g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak¹⁶⁶.

Yukarıda bahsedilen koşulların sağlanması halinde Türk vatandaşlığının sonradan kazanılabilmesi mümkün olmaktadır. Ancak Suriyeli sığınmacıların farklı bir statüde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu farklılık; sığınmacıların durumları ile ilgili olduğu kadar Türk kamuoyunun ve yerel halkın konu ile ilgili tepkilerinden de kaynaklanmaktadır.

4.4.4.1. Suriyeli Sığınmacılara Türk Vatandaşlığı Verilmesi Konusunda Türk Vatandaşlarının Bakış Açısı

Yapılan araştırmalar ve kamuoyu yoklamaları incelendiğinde, Türk vatandaşlarının büyük çoğunluğu Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesini açık bir şekilde reddetmektedir. Suriyeli sığınmacıların hâlihazırda Türkiye’deki varlıklarından rahatsız olan yerel halk sığınmacıların kalış süresinin uzaması ile ortaya çıkan ekonomik, sosyal, güvenlik vb. birçok sorundan sığınmacıları sorumlu tutmaktadır.

¹⁶⁵ 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu

¹⁶⁶ 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu, Madde.11.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf>

Erdoğan'a göre; Suriyeliler ile aradaki kültürel farklılığa vurgu yaparak, sığınmacıları ötekileştiren ve Suriyelilerin Türkiye'deki varlığını büyük bir sorun olarak niteleyen insan sayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Suriyeliler Türkiye'de yerel halk tarafından 'zor durumda olan insanlar' olarak tanımlanmakta, insani açıdan yardımlarda bulunulsa da sığınmacılar için bizlerden biri eğilimi görülmemektedir¹⁶⁷. Vatandaşlık tartışmalarında ise yerel halk tarafından verilen tepkilerin çok daha olumsuz olduğu gözlemlenmektedir. Suriyeli sığınmacıların 2011 yılından itibaren Türkiye'ye göç etmelerinden günümüze dek yerel halk tarafından sığınmacılara yönelik algının olumsuz yönde değiştiği gözlemlenmektedir.

Erdoğan tarafından yapılan çalışmada Türklerin Suriyelileri kabul gerekçelerine yönelik yapılan araştırmalarda katılımcıların %64,6'sı Suriyelilerin kabulünü insani anlamda değerlendirmiştir. 'Suriyeli sığınmacılar bizi ilgilendirmez, uzak durulmalıdır' önermesine katılmayanların oranı %45,8 iken katılanların oranı ise %41,6'dır. Katılımcılara yöneltilen diğer bir soru olan 'Bu durum Suriye'nin iç işidir, sığınmacıların kabul edilmemesi gerekirdi' önermesine katılmayanların oranı da katılanlardan daha yüksek olmuştur¹⁶⁸.

2014 yılında Erdoğan tarafından yapılan bu araştırma incelendiğinde yerel halkın Suriyelilerin kabul edilmesini insani bir görev olarak değerlendirdikleri fakat kalma sürelerinin uzamasının vatandaşlık verilme gibi bir durumu ortaya çıkarmasına istinaden ise bu duruma tepki gösterdikleri görülmektedir. Erdoğan tarafından 2017 ve 2019 yılında yapılan çalışmalarda ise; yapılan anketlerde "Suriyelilere siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorusuna 2017 yılında ankete katılan Türk toplumunun %85,6'sı, 2019 yılında ise %87,1'i, "hiçbir siyasi hak verilmemelidir" cevabını vermiştir¹⁶⁹.

¹⁶⁷ Erdoğan, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum. HUGO (Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi), s.23

¹⁶⁸ Erdoğan, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum. HUGO (Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi), s.29.

¹⁶⁹ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi: Suriyeliler Barometresi, , OrionKitabevi, Ankara, 2019.

Yapılan bu anket çalışmasında yerel halkın çok büyük bir kesiminin sığınmacılara yönelik “hiçbir siyasi hak verilmemelidir” cevabını vermesi Türk toplumunun Suriyelilere vatandaşlık verilmesine yönelik düşüncelerini de ortaya koymaktadır. Erdoğan tarafından 2017 ve 2019 yılında yapılan çalışmalarda; Türk vatandaşlarına sorulan “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır” sorusuna 2017 yılında ankete katılan Türk toplumunun %75,8’i “hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı” cevabını vermişken 2019 yılında bu oran %76,5’e çıkmıştır¹⁷⁰. Erdoğan tarafından 2014, 2017 ve 2019 yılında yapılan çalışmalarda Türk toplumuna Suriyeli sığınmacıların siyasi hakları ve vatandaşlık durumlarıyla ilgili sorulan sorulara verilen cevaplar Türk toplumunun çok büyük bir kesiminin Suriyelilere vatandaşlık verilmesine yönelik olumsuz olduğunu bize göstermektedir.

4.4.4.2. Suriyeli Sığınmacılara Türk Vatandaşlığı Verilmesi Konusunda Suriyelilerin Bakış Açısı

2011 yılından itibaren ülkelerini terk etmek zorunda kalarak dünyanın farklı bölgelerine göç eden Suriyelilerin sayıca en fazla oldukları ülke Türkiye olup Suriyelilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması hem Suriyeliler için hem de yerel halk için birtakım sıkıntılar oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi hususunda Suriyeliler, Türk vatandaşlarının aksine bir tutum sergilemekte ve büyük çoğunluğu vatandaşlık verilmesi konusunda olumlu yaklaşmakta, belli bir Suriyeli kesim ise vatandaşlık konusunda temkinli yaklaşmaktadırlar.

Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığı almak konusunda olumlu yaklaşımlarının farklı nedenleri bulunmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde bu nedenlerden en önemlisi olarak iş konusunda sağlanacak haklar görülmektedir. Sığınmacılar ucuz iş gücü olarak düşük ücretlerde sigortasız olarak belirli sosyal haklardan mahrum bir şekilde çalıştırıldıklarını dile getirmekte vatandaşlık almaları durumunda sigorta, emekli olma vb. sosyal haklardan yararlanabileceklerini düşünmektedirler¹⁷¹.

¹⁷⁰ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi: Suriyeliler Barometresi, , OrionKitabevi, Ankara, 2019. Ss.116

¹⁷¹ YILDIRIMALP Sinem, İSLAMOĞLU Emel, İYEM Cemal, “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, International Balkan and Near Eastern Social Sciences Kongresi Bildiri Özeti, 2017, Ss.108

Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de yerel halk tarafından ötekileştirmeye maruz kaldıklarını düşünmekte bu sebepten vatandaşlık olarak bir kimlik kazanacaklarını ve dışlanmayacaklarını düşünmektedirler. Suriyeli sığınmacıların çok büyük bir çoğunluğu; belirli uyum politikaları kapsamında sağlanan hakların yetersiz olduğundan şikâyet etmekte, vatandaşlık verilmesi ile ekonomik, sosyal, eğitim, sağlık vb. farklı birçok alanda yerel halk ile eşit haklara sahip olacaklarını düşünmektedirler.

Üzerinde durulması gereken diğer bir önemli nokta ise 2011 yılından 2021 yılına dek geçen sürede Türkiye’de doğan Suriyeli bebeklerin durumudur. Sağlık Bakanlığı’nın son resmi verilerine göre; “Ocak 2020 itibari ile Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısı 535 bine ulaşmıştır. 2011-2015 yılları arasında 116 bin, 2016 yılında 82.850, 2017’de 111.325, 2018’de 113 bin, 2019’da ise 107 bin Suriyeli bebek Türkiye’de dünyaya gelmiştir¹⁷²”. Türkiye’de doğan bebekler Suriye’deki iç savaş sebebi ve içinde bulundukları durum nedeniyle Suriye vatandaşlığı alamamakta ve hâlihazırda Türkiye’de ise “Geçici Koruma” statüsü altında dünyaya gelmektedirler. Bu durum geçen on yıllık sürede doğan bebeklerin sayısının fazlalığı da göz önüne alındığında doğan bebeklerin ileride vatansız kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına neden olacaktır.

Vatandaşlık verilmesine sıcak bakan büyük bir Suriyeli kesim mevcut iken vatandaşlık verilmesine sıcak yaklaşmayan bir kesim de mevcuttur. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi hususunda Gülyaşar tarafından yapılan çalışmada; Suriyelilerin büyük bir kesiminin vatandaşlık verilmesine sıcak baktığından bahsedilirken, belirli bir kesimin ise olumlu yaklaşmadığı dile getirilmiştir. Vatandaşlık verilmesine sıcak bakmayan Suriyeli sığınmacılar vatandaşlık verildiği takdirde kendi ana vatanlarından tamamen kopacağını düşünmektedirler. Çalışmada Suriyelilere yöneltilen “Siz Türk vatandaşı olmak ister misiniz?” sorusuna Suriyeliler tarafından verilen cevapların genel olarak Türk vatandaşlığı alınması yönünde olumlu cevaplar olduğu belirtilmiştir¹⁷³.

¹⁷²ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi: Suriyeliler Barometresi, OrionKitabevi, Ankara, 2019 , Ss.65-66.

¹⁷³ GÜLYAŞAR Melike, “Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt.7., Sayı.13, Ss.688-689

SONUÇ, ÖNERİLER ve TESPİTLER

SONUÇ

2011 yılında başlayan Arap Baharı hareketleri ile iç karışıklığa sürüklenen ve rejim karşıtı eylemlerin kısa sürede iç savaşa dönüştüğü Suriye’de yaşanan sorunlar büyük bir göç hareketine neden olmuştur. Sığınmacı statüsü ile komşu devletler ve diğer dünya ülkelerine göç eden milyonlarca Suriye vatandaşı; gittikleri ülkelerde pek çok zorlukla karşılaşmakta ve hayatlarını içinde bulundukları bu zor koşullarda devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Suriyeli sığınmacıların içinde bulundukları bu durum yalnızca Orta Doğu’yu değil, tüm dünyayı ilgilendiren bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Sığınmacıların insan onuruna yakışır koşullarda yaşamaları, eğitim alabilmeleri, istihdam edilmeleri ve toplumda ayrımcılık gibi problemler ile karşılaşmalarının önlenmesi için ev sahibi ülkelerde etkin uyum politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması şarttır.

Türkiye’de 2012 yılında başlayan Suriyeli sığınmacı hareketliliği, geride bırakılan yaklaşık 10 yıl içinde hem iç hem de dış politikada çeşitli problemlere yol açmıştır. Ortaya çıkan bu yeni düzen hem sığınmacılar hem de ülke vatandaşları için zorlukları beraberinde getirmiş, kamu ve sivil toplumda projelerin hız kazanmasına, harcamaların çoğalmasına ve kimi zaman da toplumsal gerilimin artmasına neden olmuştur. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıların topluma uyumunun sağlanmasına yönelik politikaların geliştirilmesi ve uygulanması oldukça önemlidir.

2013 yılında çıkarılan “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” ve ardından hazırlanan “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” Suriyeli sığınmacıların Türkiye topraklarında güvenli ve insan onuruna yakışır hayat koşullarına erişmesini sağlamak amacı ile hazırlanmıştır. Bu düzenlemeler, sığınmacıların barınma koşulları, sağlık hizmetlerinden faydalanma koşulları ve eğitim şartlarını içermektedir. Sığınmacıların hizmetlerden faydalanmasını sağlamak için tüm dünyadaki göç politikalarının bir parçası olarak görülen entegrasyon önemli temel noktalardan biri olarak görülmüştür. Bu amaçla dâhil olunan uluslararası anlaşmaların yanı sıra iç hukukta da yönetmelikler ile farklı alanlarda çözümler yaratılmaya çalışılmıştır.

Türkiye; Suriyeli sığınmacılara yönelik yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde politikalar belirleyerek Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonunu sağlamaya çalışmaktadır. Kamu kurumlarının yanında sivil toplum kuruluşları ve dernekler de sığınmacıların topluma entegrasyonu için çözüm yolları aramakta ve projeler gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik uyguladığı farklı uyum politikalarına rağmen Suriyeli sığınmacılar konusunda birçok problem halen varlığını devam ettirmektedir. Yaşanan bu problemlerin en önemlilerinden bir tanesi Suriyeli sığınmacıların yasal statüleri ile ilgili olan sorunlardır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların hukuki statülerine dair devam eden belirsizlik Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan tanımlamalara da yansımaktadır. Hâlihazırda Türkiye'de yaşayan ve Türkiye'de belirli bir süre bulunup başka ülkelere göç eden Suriyeliler; misafir, sığınmacı, mülteci, göçmen, geçici koruma altındaki Suriyeliler gibi isimler ile tanımlanmakta ve bu durum Suriyeli sığınmacıların hukuksal statüleri ve hakları ile ilgili belirsizlik yaratmaktadır.

Türkiye, Suriye'de 2011 yılında ortaya çıkan çatışmaların ardından başlayan göç hareketi ile sınırlarını açmış ve Suriyeli sığınmacıları kabul etmiştir. Suriye'den gelen göç hareketinin yarattığı güvenlik zafiyeti ve diğer problemler olmasına karşın Türkiye, 2016 yılına dek açık kapı politikasını sürdürmüştür. Bu yoğun göç dalgasına rağmen Suriyeli sığınmacıların hukuki statülerine dair herhangi bir düzenleme olmadığı için Suriyeliler başlangıçta misafir olarak adlandırılmıştır. Suriyeli sığınmacıların statülerine yönelik bu belirsizlik 2014 yılında çıkarılan "*Geçici Koruma Yönetmeliği*" ile Suriyelilerin geçici koruma statüsüne kavuşması neticesinde son bulmuş olsa da ulusal mevzuatta geçici koruma statüsüne yönelik açık bir düzenleme olmadığı için geçici koruma statüsü ile kastedilen durum muğlak kalmıştır.

Türk Hükümeti tarafından Suriyeli sığınmacılara yönelik istihdam, eğitim, sağlık, barınma gibi alanlarda çeşitli uyum politikaları belirlenerek çözümler üretilmeye çalışılsa da Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonunun sağlanmasında ciddi sorunlar yaşandığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülke kategorisinde yer alan ve işsizlik oranlarının oldukça yüksek olduğu Türkiye gibi bir ülkede yaklaşık 4 milyon Suriyeli sığınmacının yaşamış olduğu sorunlara çözüm üretmekte büyük sorunlar yaşandığı ortadadır. Suriye'deki savaşın çözüme kavuşmaması ve ülkelerine dönmek isteyen Suriyelilerin sayısının oldukça düşük olduğu göz önüne alındığında

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik kesin ve kalıcı çözümler getirmesi gerekmektedir. Bu kalıcı çözümün uyum politikaları ile sağlanacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Entegrasyonu sağlamak adına; eğitim, ekonomi, sosyo-kültürel vb. her alanda topluma uyum politikaları titizlikle uygulanmalıdır.

Sığınmacılar ile ilgili ulaşılabilir resmi verilerin yetersizliği kimi durumlarda projelerin işlerliği ve uygulanan politikaların sonuçları hakkında yeterli bilgiye erişilmesine engel olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik yürütülen çalışmaların artması ve çalışmaların derinleştirilmesi uyum politikalarının iyileştirilmesi adına atılacak adımlar için oldukça önemlidir.

ÖNERİLER VE TESPİTLER

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de bulundukları durum ve sığınmacılara yönelik hazırlanan uyum politikaları ele alındığında belirlenen tespit ve öneriler şu şekilde sıralanabilir:

2011 yılından itibaren açık kapı politikası uygulanması neticesinde kitlesel hareketlerle Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılar başlangıçta geçici olarak misafir kapsamında değerlendirilmiş ve yerel halk tarafından Suriyelilere insani açıdan kucak açılmıştır; fakat geline nokta göz önüne alındığında Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara olan toplumsal kabul ve dayanışmasında belirgin bir azalma gözlemlenmektedir.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de kalıcılığı benimseyip ana vatanlarına dönmek konusunda pek istekli bir tavır sergilemezken Türk toplumu Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmelerinden endişe duymakta ve bu durumdan duydukları rahatsızlıkları sosyal medya vb. platformlarda sık sık dile getirmektedirler.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalma sürelerinin gittikçe uzaması Türk toplumunda, Suriyeli sığınmacıların ülke ekonomisine ve temel hizmetlerin kalitesine zarar verecekleri endişesini, eğitim, sağlık, çalışma(istihdam) vb. alanlarda sunulan hizmetlerde ise aksaklıklar yaşanması endişesini daha fazla hissettirmektedir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yerel halk ile entegrasyonun sağlanması bir gereklilik halini almış ve bu kapsamda uyum politikalarının hazırlanması büyük bir önem kazanmıştır. Erdoğan tarafından hazırlanan çalışmada; Türk toplumuna ve Suriyelilere benzer şekilde yöneltilen “uyum” soruları ciddi bir ayrışmayı ortaya koymakta, uyum konusunun aslında ne kadar duygusal ve sübjektif bir husus olduğunu da göstermektedir. Türk toplumuna “Suriyeliler Türk toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusu yöneltildiğinde sadece %13,2’si Suriyelilerin Türk toplumuna “bütünüyle” ya da “büyük ölçüde” uyum sağladığı cevabını vermektedir. Aynı soru Suriyelilere sorulduğunda ise, Suriyelilerin %51,6’sı Suriyelilerin Türk toplumuna “bütünüyle” veya “büyük ölçüde” uyum sağladığına inanmaktadır. %36,9 ise “kısmen” uyum sağlandığına inanmaktadır¹⁷⁴. Bu durum Suriyeli sığınmacılar ile yerel halkın entegrasyonunun sağlanması adına kapsamlı uyum politikalarının hazırlanmasını gerekli kılmaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik hazırlanacak uyum politikaları sığınmacıların ülkelerine geri dönme düşüncesinden uzak bir şekilde geçicilik-kalıcılık ikileminden uzaklaşılarak yerel halk ile sığınmacıların huzur içinde bir arada yaşamalarına yönelik hazırlanmalıdır. Hazırlanacak uyum politikaları çeşitlendirilmeli ve sadece sığınmacıları değil aynı zamanda yerel halkı da kapsamalıdır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik hazırlanacak uyum politikalarında yerel yönetimler ile iş birliği içinde olunmalı ve yerel yönetimler sürecin bir parçası olarak görülmelidir. Yerel yönetimler dışında uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile güçlü iş birlikleri gerçekleştirilmelidir.

Suriyeli çocukların okullaşma oranlarına bakıldığında henüz istenilen düzeyde olmadığı ve çocuk işçi olarak çalıştırıldıkları gözlemlenmektedir. Sığınmacılara yönelik hazırlanacak eğitim politikaları kapsamlı bir hale getirilerek ortak bir standarda kavuşturulmalı ve belli bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır. Bu durum aynı zamanda sığınmacı çocukların, çocuk işçi olarak çalıştırılmasının önüne geçerek Suriyeli çocuk sığınmacıların kayıp bir nesil olarak yetişmesine engel olacaktır.

¹⁷⁴ ERDOĞAN Murat M, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi:Suriyeliler Barometresi , OrionKitabevi, Ankara, 2019, Ss.205

Suriyeli kadınların topluma aktif katılımının sağlanması adına kadın sığınmacılar için mesleki eğitim kurslarına ağırlık verilmeli ve kadınların toplumda kendilerine yer bulması adına kadınları her anlamda güçlü kılan politikalara ağırlık verilmelidir.

Suriyeli sığınmacıların uyum kapsamında yaşadıkları en büyük sorunlardan biri iletişim sorunudur. Bu bağlamda sığınmacıların dil sorununa çözüm bulmak amacıyla özellikle bu alanda çok sıkı politikalar uygulanmalı ve gerek eğitim kurslarındagerekse okullarda Türkçe dil eğitimi verecek Türk öğretmenlerin sayısı arttırılmalı ve eğitim kapasitesi güçlendirilmelidir. Dil konusunda yaşanan problemin çözümü adına atılacak adımlar sığınmacıların yerel halk ile entegrasyonunda en önemli engellerden birinin kalkmasını sağlayacaktır.

Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu ucuz iş gücü ile kayıt dışı istihdam edilmektedir. Bu durumun sığınmacılar için belirli haklardan yoksun bir şekilde çalıştıkları bir emek sömürsü olduğunu dile getirmek doğru olacaktır. Sığınmacıların çalışma (istihdam) hayatına yönelik atılacak adımlar ve uygulanacak kapsamlı politikalar hem kayıt dışı istihdam sorununa çözüm olacak hem de sığınmacıların daha adil ve yaşanabilir bir hayat standardına kavuşmalarını sağlayacaktır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik uyum politikaları kapsamında ele alınması gereken noktalardan biri de sığınmacıların seyahat sınırlamasının düzenlenmesi ve sadece kayıtlı oldukları şehirde değil diğer şehirlerde de belirli haklardan yararlanmalarının sağlanmasıdır. Sığınmacıların seyahat sınırlamasının düzenlenmesi ve kayıtlı oldukları şehir dışında diğer şehirlerde de aynı oranda haklara sahip olması sığınmacıların topluma olan entegrasyonuna olumlu katkı sağlayacaktır.

Suriyeli sığınmacıların temel haklarından biri olan sağlık haklarından yararlanmak adına gitmiş oldukları hastanede yaşadıkları en büyük sorun eğitim konusunda olduğu gibi dil sorunudur. Dil sorunundan dolayı iletişim kurmakta sıkıntı yaşayan Suriyeliler sıkıntılarını anlatabilmekte sorun yaşamaktadırlar. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı yerler başta olmak üzere yararlandığı belirli kamu hastanelerinde tercüman bulundurulması sağlık noktasında yaşadıkları dil sorununa çözüm sağlayacaktır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması yerel halk ile entegrasyonlarının sağlanmasını mecburi kılmış ve bu kapsamda uyum politikalarının hazırlanması gerekliliğini doğurmuştur. Gelineen noktada uyum politikalarının yetersiz kaldığı görülmekte ve Suriyelilerin Türk vatandaşlığı olarak yerel halk ile aynı haklara sahip olmak istediği yapılan kamuoyu anketleri ile saptanmaktadır. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinin gündeme gelmesi yerel halkta ciddi bir tepki ve endişenin oluşmasına neden olmuş iken Suriyeli sığınmacılar vatandaşlık verilmesine sıcak bakmaktadırlar, bu bağlamda özellikle yerel halkın bu konudaki endişe ve gerginliklerini azaltacak şekilde şeffaf politikalar izlenmesi sürecin daha sağlıklı yürütülmesine olanak sağlayacaktır.

REFERANSLAR

AFAD SURIYE Raporları 2017, <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı), [<https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>], (Son Erişim Tarihi: 20.07.2021)

AFAD (Acil Durum ve Yönetimi Başkanlığı), [https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/04_12_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf], (Son Erişim Tarihi: 20.07.2021)

AKBIYIK Nihat, KOÇ Muzaffer, GÖRÜCÜ İbrahim, “Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri”, Birey ve Toplum Dergisi, 2015, Cilt.5, Sayı.9

AKÇALI Emel, GÖRMÜŞ Evrim, “Business People in War Times, the ‘Fluid Capital’ and the ‘Shy Diaspora’: The Case of Syrians in Turkey, Journal of Refugee Studies, Volume 34, Issue 3, September 2021, Pages 2891-2991

AKDOĞAN Muzaffer, “Avrupa Birliği’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi” Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi, 2018, s.48-75.

AKKOYUNLU ERTAN Kıvılcım, BİROL Ertan, “Türkiye’nin Göç Politikası”, İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, 2017, 1.2: 7-39.

AKINCI Buket, NERGİZ Ercan, GEDİK Ercan, “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.2., Sayı.1., 2015, Ss.63.

Anadolu Ajansı, [<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yurt-disi-kaynakli-5-stknin-faaliyet-izinleri-durduruldu/797272>], (Son Erişim Tarihi: 29.07.2021)

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Göç politikaları, [avrupa.info.tr/tr/goc-politikalari-6892], (Son Erişim Tarihi: 28.06.2021)

BABAOĞLU C ve KOCAOĞLU M, “Kentli Sığınmacılar Meselesi ve Belediyeler”, Türk İdare Dergisi, (485), 2017, 497-518

BAĞLI Mazhar, ERKAN Rüstem, “Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt.22., Sayı.1., 2005, s.105-124

BAHARÇİÇEK Abdulkadir, AĞIR Osman, “Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi”, KAYSEM12 Bildiri Metninden Üretilmiştir, Mart 2020, Ss.10

BARIN Hilal, “Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Göç Araştırmaları Dergisi, 2015, 2: 10-56.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, [<https://www.unicef.org/>], (Son Erişim Tarihi: 29.06.2021)

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu Türkiye,
[<https://www.unicef.org/turkey/en>], (Son Erişim Tarihi:29.06.2021)

Birleşmiş Milletler Göç İdaresi, 2020 Faaliyet Raporu

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu, DESA,
[<https://www.un.org/en/desa>], (Son Erişim Tarihi:02.03.2021)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Küresel Eğilimler Raporu,
<https://www.unhcr.org/flagship->

BMMYK, [<https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>], (Son Erişim Tarihi:23.06.2021)

BMMYK, (1998) “Afrika’da Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi”, Sığınma ve Mülteci Konusundaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, BMMYK

BMMYK Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi,
[<http://www.istanbulsaglik.gov.tr>], (Son Erişim Tarihi: 16.07.2021)

BOZKURT Kutluhan, “Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2016, s. 397.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2017 Yabancıların Çalışma İzinleri İstatistikleri, [<https://www.csgeb.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 26.07.2021)

ÇAMUR A, “Suriyeli mülteciler ve belediyelerin sorumluluğu: İzmir örneği” Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2),2017, s. 113-129.

ÇİÇEKLİ Bülent, “Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar”, Ankara: Seçkin Yayınevi,2013

ÇOLTU Selen, ÖZTÜRK Salih, “Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri”, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, s.188-198.

DEDEOĞLU Saniye, BAYRAKTAR Sinem, ÇETİNKAYA Özgür, “Yoksulun Umudu Çocuk: Türkiye’de Suriyeli Tarım İşçisi Çocuklar”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2019, Ss 3-4

EKŞİ N, “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Türkiye’deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 77(1), 2019, s.343-379.

EMİN M. N. , “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları” İstanbul:SETA, 2016,s. 9.

ERDER Sema, “Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye:Türkiye’de Değişen İskan Politikaları”, 2018 , İstanbul, Ss.27

ERDOĞAN M. (2014), “Türkiye’deki Suriyeliler:Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”, HUGO (Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi)

ERDOĞAN Murat M, “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi:Suriyeliler Barometresi”, OrionKitabevi, Ankara, 2019.

ERDÖNMEZ A, “Türkiye’ye Kitlemel Göçle Gelen Mültecilere Yönelik Yürütölen Eğitim Öğretim Süreci”, Eğitime Bakış Dergisi, Sayı:36. 2016, s. 24-34.

ERGİN Işıl, “Savaş Göç ve Sağlık”, Türk Tabipler Birliğı Yayınları, Ankara, 2016

ERMUMCU Senem, “Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı”, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt.4, Sayı.2, Denizli 2013, s. 65.

ESEN Âdem, DUMAN Mehmet, “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler”, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, İstanbul, 2019

Esergöl BALCI, “Suriyeli Çocukların Eğitimi”, 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2020, [https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/suriyeli-cocuklarin-egitimi], (Son Erişim Tarihi: 16.07.2021)

Geçici Koruma Yönetmeliğı,
[https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf],
(Son Erişim Tarihi: 11.06.2021)

Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge;
https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/1376,saglik-bakanligi-gecici-koruma-yonergesi-

Göç Çeşitleri, [https://goc-cesitleri.nedir.org/], (Son Erişim Tarihi: 21.02.201)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi], (Son Erişim Tarihi: 10.03.2021)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, düzensiz göç istatistikleri, [https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler], (Son Erişim Tarihi: 15.03.2021)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Görevleri, [https://www.goc.gov.tr/genel-mudurlugun-gorevleri], (Son Erişim Tarihi: 23.05.2021)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma İstatistikler, [https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638], (Son Erişim Tarihi: 02.06.2021)

Göç İdaresi resmî web sitesi,
[<https://www.goc.gov.tr/https://multeciler.org.tr/turkiyedekisuriyelisayısı>], (Son Erişim Tarihi: 29.06.2021)

Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge, [<https://hsgm.saglik.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi: 11.06.2021)

GÜDER Mustafa, “Türkiye’deki Dış Göç Olgusuna Sosyoekonomik Bir Yaklaşım ve Avrupa Birliği ile Geri Kabul Anlaşması’nın Olası Etkileri”, Sosyoekonomi Journal, 2016, 24.30: 129.

GÜLEÇ Cansu, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, Tesam Akademi Dergisi- Turkish Journal of TESAM Academy Temmuz- July 2015. 2 (2). 81 – 100 ISSN: 2148 – 2462

GÜLLAÇ A. Sinem, BALÇIK Yalçın, “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”, Sakarya Tıp Dergisi,2018;8(2):193-204

GÜLYAŞAR Melike, “Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt.7., Sayı.13, Ss.688-689

GÜNER ÖZKERİM Neslihan, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.2, Sayı.2,2016

Göç İdaresi Başkanlığı, [<https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri>], (Son Erişim Tarihi: 12.11.2021)

Harunoğulları M. “Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği”,Göç Dergisi, 2016,3(1): 29-63.

İHLAMUR ÖNER Suna Gülfer, “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası” , Orsam, Cilt.6, Sayı 61, 2014

İÇDUYGU Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Saime, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”, 2020, İstanbul, Ss.13-14

Journal of Ethnic and Migration Studies dergisinde Oliver Bakawell tarafından yayımlanan çalışmanın Türkçe çevirisi olan “Göç Kuramında Yapı ve Fail Kavramları Üzerine Bazı Görüşler” isimli çalışma, GöçAraştırmaları Dergisi, Cilt.1., Sayı.2., Ss.205.

KARA Polat, KORKUT Recep, “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”, Türk İdare Dergisi 467.1, 2010 153-162.

KARACA S. ve DİNÇER O.B, “Genişleyen ve Derinleşen Kriz: Suriyeli Mülteciler”, Analist Dergisi, 2013, Sayı 34.

KARATAŞ, Mustafa, “Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar ile Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt.1., Sayı.2., 2015, ss.112-151

KAYA S., “Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri”, İzmir Ticaret ArGe Bülten Odası, Ocak-Şubat Ekonomi

KHK Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, [https://www.mevzuat.gov.tr/], (Son Erişim Tarihi: 01.06.2021)

KİRİŞÇİ K, “Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin ‘Suriyeli Mülteciler’ Sınavı” Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu ve Brookings Enstitüsü Yayınları, 2014, Ss.32

KUŞ Oğuz, “Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkilerin Rolü”,2019 S:81

KÜÇÜK Aziz, “Türkiye’de Göç ve Sağlık Politikaları Analizi: ‘Sıhhat Projesi’ Örneği”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı.47, Haziran 2020

Marmara Belediyeler Birliği (MMB) (2015), “Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü”, Çalıştay Raporu, Kasım 2015, İstanbul.

MEB 2019-2023 Stratejik Planı, [https://www.meb.gov.tr/stratejik_plan/], (Son Erişim Tarihi:06.07.2021)

MEMİŞ H, “İç Savaş Nedeniyle Kilis’te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(52): 100-114

Millî Eğitim Bakanlığı, 26.09.2013 tarihli Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi

Millî Eğitim Bakanlığı, 23.09.2014 tarihli Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi

Milliyet Gazetesi, [https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/istanbul-universitesinden-suriyeli-multecilerin-gelecegi-ile-ilgili-onemli-proje-12891219], (Son Erişim Tarihi:01.12.2021)

Mülteciler Derneği, [https://multeciler.org.tr/], (Son Erişim Tarihi: 19.01.2021)

Mülteciler Derneği, [https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/],(Son Erişim Tarihi: 02.04.2021)

Mülteciler Derneği, [<https://multeciler.org.tr/> [https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli sayisi](https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi)], (Son Erişim Tarihi: 02.04.2021)
Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Madde.1.

Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Madde.33.

OHSAD (Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği), [<http://ohsad.org/uluslararasi-hastalar-icin-tercumanlik-hatti-444-47-28-konulu-duyuru/>] (Son Erişim Tarihi: 24.07.2021)

ORSAM, “Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi”, Rapor No:22, 2012

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, Ocak 2015, Ss.17

OYTUN Orhan, S. Senyücel, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Raporu”, ORSAM-TESEV Rapor, 2015, 195: 1-40.

ÖNAL A. ve KEKLİK B. “Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7(15), 132-148

ÖZDEMİR Özlem, ÖZDEMİR Emrah, “Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı.27. Ss.121, 2014

ÖZTÜRK N, “Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı.66.2017, Ss.206-207

SANDIKLI Atilla, SEMİN Ali (2012). “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”, Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye, Rapor No:52, Ss.199.

SEPETÇİOĞLU Tuncay Ercan, “İki Tarihsel ‘Eski’ Kavram, Bir Sosyo-Kültürel ‘Yeni’ Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?” Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2014, s.53.

SIHHAT-SIHHAT2 PROJESİ, [<http://www.sihhatproject.org/index.html>], (Son Erişim Tarihi: 19.07.2021)

Siviltoplumla ilişkiler genel müdürlüğü istatistikleri, [<https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>], (Son Erişim Tarihi:20.06.2021)

Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu, Türk Tabipler Birliği Yayınları, 2014 Erişim Adresi: <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>

Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi, [<https://piktes.gov.tr/>], (Son Erişim Tarihi:01.07.2021)

ŞİMSEK Doğuş, “Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği”,Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı.40/2, Ss.367-392,2018

T.C Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, GÖÇ Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ss.11.12

TOPAL Ahmet Hamdi, “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü.”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, 21-22.

TUNCCEL Gökhan, EKİCİ Süleyman, “Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türk Siyasetine Etkisi”, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt.9.Sayı.18.2019

TÜRK Gül Dilek, “Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme”,Marmara İletişim Dergisi, 2016, 25: 145-157.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Arasında Ev Sahibi Ülke Anlaşması ile Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına İlişkin Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı (1/787) ve Dışışleri Komisyonu Raporu, [<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss461.pdf>], (Son Erişim Tarihi: 11.05.2021)

Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>], (Son Erişim Tarihi:30.06.2021)

Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü, “Türkiye’de Uluslararası ve Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitime Erişim ve Devamlılıklarına Dair Durum Analizi”, Ankara, Aralık 2019

UĞURLU C. T. “Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi”Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (37), 2011, 153-169.

UNHCR Refugee Agency, 2021, [<https://help.unhcr.org/turkey/information-for-syrians/reception-and-registration-with-the-turkish-authorities/>], (Son Erişim Tarihi: 24.03.2021)

Uluslararası Çalışma Örgütü, [<http://www.ilo.org/ankara/about-us/lang--tr/index.htm>], (Son Erişim Tarihi: 28.06.2021)

Uluslararası Göç Örgütü, [<https://www.iom.int/>], (Son Erişim Tarihi:23.06.2021)

YAVUZ Ömer ve MIZRAK Sefa, “Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Eğitimi”, Göç Dergisi, 2016, s.175-199

YERLİ Gülbaşak, “Türkiye’de Göç ve Mülteci Konusunda Yapılmış Lisansüstü Akademik Faaliyetler Üzerine Bir İnceleme”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 11, Sayı. 57, Sakarya 2018, s. 348.

YILDIRIMALP Sinem, İSLAMOĞLU Emel, İYEM Cemal, “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, International Balkan and Near Eastern Social Sciences Kongresi Bildiri Özeti, 2017, Ss.108

YÜCEŞAHİN M. Murat, ÖZGÜR E. Murat, “Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü”, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt.4, Sayı. 2, Ankara 2006, s. 16.

1982Anayasası, Madde.66.

[<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>]

14.09.1994 tarih ve 22127 sayılı İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde.3.

03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, Madde.13.

29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu

04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde.2

13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.1.

13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.6.

13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.7.

13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde.27.

XXXXXS
GCR